

SAMUELIS RACHELII, J. U. D.

ris Naturæ & Gentium in illustri Hofſatorum
Academia Prof. P. & h. t. Proreſtoris

TRACTATUS

DE

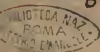
DUELLIS.

Mantiſſæ loco, præter alia quæ-
dam, acceſſit

S. CÆS. MAJE-

TATIS, AD S. R. IMP. ORDI-
NUM ILLUSTRISSIMOS
LEGATQ3

Comitiis Ratiſbonenſibus jam
congregatos, ſuper DUELLIS,
RESOLUTIO.

LUBECÆ,

Apud ULRICUM VVETSTEINIUM.

ACEBURGI, Typis NICOLAI NISSII, ANNO M. DC. LXX.

REVERENDISSIMO ATQUE EXCEL-
LENTISSIMO

DOMINO,

DN. JOHANNI
ADOLPHO KIELMANNO

de KIELMANSECK,

Hæreditario Domino in Satrupholm, Obdorf &
Cronshagen,

Ecclesiæ Cathedralis Hambur-
gensis Præposito, SERENISSIMI Slesvici
& Holsatiæ DUCIS

Regentis Consiliario Primario, Cancellario, Re-
giminis Cameraꝝq; Præsidi, Præfecto in Trittau, Rein-
beck & Morkirchen,

DOMINO ET PATRONO SUO

observantissimè colendo

PERPETUAM FELICITATEM!

minem civilis societatis naturâ appetens
animal esse, mihi penitus persuasum est.
Ut vero quamlibet Societatem, ita cumprimis
Civi-

Civilem Jus continet ac conservat. Quotquoti-
gitur homines Naturæ ductum secuti Civitatem
expetunt, iidem ejus vinculum, jus civile, ample-
ctuntur. Cum enim felicitatem civilem nemo
non bonus desideret, illa præsidia, sine quibus ista
obtineri nequit, simul eligat necessum est. Descri-
bitur scilicet Civitas & constituitur Legibus. Ad
harum normam omnia negotia examinant Judi-
cia, earumquæ autoritatem tuentur. Unde Philo-
sophus in suis Politicis, νόμον τάξιν & alibi τὴν δί-
κην τῆς πολιτικῆς κοινωνίας τάξιν esse ait. Ubi i-
gitur Homo hanc vitæ conditionem inierit, &
maximam in ea perfectionem adipisci, & omni-
um animalium optimum evadere poterit; perin-
de uti pessimum erit, ubi Lege & Judiciis se ad-
stringi non patietur. Absq; his enim si fuerit, inge-
nio, solertia & facultatibus à Natura datis ad sui
perniciem, & aliorum injurias abutetur, foedio-
remquæ vitam vivet, quàm ullum ferum animal.
Si enim Civitatis finem, jura & ordinem spreverit,
adfectibus suis sine ratione indulserit, non solum
sibi jam melius cupiet esse quàm alteri, sed vi, frau-
de, variisque sceleribus hanc ad rem utetur, tur-
bas & bella movebit, ut sibi imperium in alios

quærat, aut aliàs suæ iræ, ambitioni ac cupiditati
litter. Quàm aptum ergo firmandis Societatibus
vinculum Jus est; ita nihil æquè ad illas labefa-
ctandas evertendasquè comparatum, quàm Vis
est. Hinc in actionibus primum & maximum a-
it esse Cicero, *Vis abesto. Nihil est enim, inquit, exitio-
sius civitati, nihil tam contrarium juri & legibus, nihil mi-
nus civile, & humanum, quàm composita & constituta
Rep. quidquam agi per vim.* Protinus enim ubi Ju-
ris disciplina concidit, Judiciorumquè autoritas
collabascit, diversa animorum libido ac protervia
vim suam & arma expedit: ut sanè tanta sit mise-
ria vitæ violentæ, quanta est felicitas civiliter ac
tranquillè cultæ. Bene iterum Cicero: *Inter banc
vitam perpolitam humanitate, & illam immanem, nihil
tam interest, quàm Jus atque Vis. Horum utro uti nolimus,
altero est utendū. Vim volumus exstingui? Jus valeat necesse
est, id est, Judicia quibus Jus omne continetur. Judicia displi-
cent, aut nulla sunt? Vis dominetur necesse est.* Quanta
autem vi quispiam utetur, aut quamdiu, quæ ma-
jori opprimi nequeat? Quilibet enim ferox ho-
mo sibi dictum putet, quod vasti corporis viribus
præfidenti Maximino objiciebatur:

*Qui ab uno non potest occidi, à multis occiditur:
Elephas grandis est, & occiditur:*

Leo fortis est, & occiditur.

Carve multos, si singulos non times.

Ipsi illi, quibus hæc barbaries aliquandiu placuerat, mutuis vulneribus, cædibus, lullis ac lanienis attriti ad mitiorem vitam redire, & violentiæ suæ tragicos exitus damnare coacti sunt.

Nam genus humanum defessum vicolere ævum,

Ex inimicitiis languebat. Quò magis ipsum

Sponte sua cecidit sub leges, arctæq; jura

Acrius ex ira quod enim se quisque parabat

Ulcisci, quàm nunc concessum est legibus æquis;

Hanc ob rem est homines pertæsum vicolere ævum.

Itaque non minus dolendum atque mirandum est, cum populi Europæi præ aliis gentibus morum civilitate, artium & scientiarum (quæ alioqui non sinunt esse feros) studiis eximiè sint exculti, Republicas habeant legibus optimè constitutas; ex prisca tamen morum importunitate & ferocia illos Duella, nulla necessitate, nullo jure, sed sola animi libidine commendata tam pertinaciter retinuisse, tam crudeliter exercuisse, iisque conditionibus ac legibus quasi instruxisse, ut res non solum licita credita sit, quæ in se maximè est illicita; sed & impunitas illi vel data, vel postulata sit, gloriosumque facinus, & excellen-

cellentis fortitudinis exemplum habitum, in du-
ellis obtruncasse, vel saltem vulnerasse hominem,
tam carum Deo animal, conniventibus, ac sæpe
consentientibus, imò nonnunquam jubentibus
iis, qui Judiciis suam auctoritatem, ipsique DEO,
cujus vice funguntur, suum Regale, *Mea est vindicta*,
adserere debuerant. Atque hac licentia ac impu-
nitatis spe evenit, ut etiam boni Principes pessimæ
consuetudini vix obicem ponere potuerint, quin
potius illa omnes omnium hominum ordines a-
nimosq; corripuerit, ipsasque Academias etiam,
Virtutis & Doctrinæ officinas, graviter invaserit.
Cum itaque EXCELLENTISSIME DOMI-
NE PRÆSES, TUO consilio & ope Academia
quoque in Patria nostra ante paucos annos con-
stituta, & Disputatio quædam Inauguralis à me
esset conscribenda; de DUELLEIS argumentum
delegi, à multis quidem antehac versatum, non
tamen sine magna opinionum perplexitate, &
partim manifestis ac perniciosis erroribus. Itaque
licet alia mihi materia haurire defuisset, non æquè
trita, & in qua ingenium fortè etiam subtilius ex-
erceri potuisset; hanc tamen non tantum meo,
sed & aliorum consilio præferre, nascentisque
Aca-

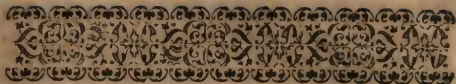
Academiae temporibus ac saluti studium meum
accommodare officii esse credidi. Cæterum vari-
iseo tempore negotiis occupatus, non nisi pri-
mam argumenti hujus partem V^r Exc^a exhibui,
& pro altera subsequutura fidem meam promisso
obstrinxi. Nunc ergo cum ipsa S. CÆS. MA-
JESTAS Imperiique ORDINES signum ad bene-
sperandum sustulerint, fore, ut tandem ex Germa-
nia grande hoc malum universali lege proflige-
tur, & gigantei in contrarium fortè ituri ausus se-
verè coërceantur; integrum jam hunc de DUEL-
LIS Tractatum V^r Exc^a offerre, fidem quæ libera-
re constitui. Quod tantò libentiùs facio, quò
præclariùs V^r Exc^a non solum de me, sed universa
Academia nostra est merita. Cumque SERE-
NISSIMUS PRINCEPS ac DOMINUS meus
Clementissimus Academiae suæ regimen seme-
stre suasque vices mihi demandaverit, tam mihi
curæ erit, ejus incolumitatem ac salutem ut quæ-
ram, quanta religione DEO & PRINCIPI me
obligatum profiteor. Si ergo duella, vis, hostiles
insultus, atrociores injuriæ, legitimis pœnis com-
pescantur, ipsasque interim sententias temperet
æquitas, tam bene mihi ero conscius muneris re-
cè ad-

Etè administrati , quàm malè sibi sunt consci alii,
qui illud fortè calumniantur. Quippe tum de-
mum de incremento novellæ Academiæ bene
sperare licebit , ubi Musis & Magistratui sua con-
fiterit dignitas, atque Jurisdictio intemerata Ju-
dicii auctoritatem adversus Licentiæ alumnos eo-
rumque insolentiam conservaverit. His enim
præsidiiis mansuescunt Juvenum animi, humani-
tatem induunt, officia amicitiae mutuò exercent,
imbuuntur studiis, doctrina perficiuntur, discipli-
na in obsequio continentur, faciuntque omnino,
quæ Deo grata, Reip. sibi que utilia sunt. Hæc cum
curarum & laborum nostrorum meta sit, favebit
sanè V^a Exc^a nostris consiliis, piis, rectis, eaquè qua
potest ope promovebit. Ita Deus V^{am} Exc^{am} Pa-
trix & Academia bono diu incolumem servet a, d. xxvii.
Jun. cIo Ioc I.XX.

V^a Exc^a

observantissimus

SAMUEL RACHELIUS.

Σὺν Θεῷ.

TRACTATUS DE DUELLIS,

THESIS I.

Mne omninò animal naturâ expetit bonū,
declinat & averfatur malum. *Quia appetitus ni-*
hil aliud est, quàm quedam inclinatio appetentis in
aliquid: nihil autem inclinatur nisi in aliquid simile
& conveniens. Thom. 1. 2. qu. 8. art. 1. Atq; hoc quod
ita appetenti conveniens est aut videtur, vel ve-

rum est bonum, vel apparens; juxta illud Philosophi, *Bonum est*
quod omnia appetunt. 1. Nicom. 1. §. 2. nostra edit. Illa appetitio bo-
ni Aristoteli, δῖωξις, Stoicis ὀρεξις; illa averfatio mali illi,
Φυγή, his ἔκκλισις dicitur. Oritur verò illa boni persecu-
tio, & fuga mali ab amore sui. Quodq; enim animal à Provi-
dencia divina eum accepit instinctum ac propensionem, ut
quàm maximè sit cupidum conservationis individui, seu sui, &
propagationis speciei. Contrarium si quandoq; contingat,
vel vitio agentis, vel objecti accidit. Rem ipsam ejusquè cau-
sam ita eleganter proponit Diodorus Siculus: ἀγαθὴ γὰρ ἡ
Φύσις διδάσκαλος ἅπασιν τοῖς ζώοις ἐστὶ πρὸς δια-
τήρησιν ἑμόνον ἐαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γεννωμένων,
διὰ τῆς συγγενεῖς Φιλοζωίας τὰς διαδοχὰς εἰς αἰδι-
ον ἄγασσα διαμονῆς κύκλον. Optima quippe magistra natu-
ra est cunctis animantibus non tantum ad suū, sed & ad proli sua con-
servationem, ut cognata hac charitate continua successio ad aterni-

ratis circulum perveniat. Hæc igitur naturalis propensio efficit, ut animalia ea expetant, quæ sibi suæq; sustentationi ac incolumitati bona ac convenientia esse putant: illa verò amoliantur & fugiant, quæ quoquo modo calamitatem, destructionem aut interitum allatura videntur. Hinc Metum describit Philosophus, προσδοκίαν κακῶν, expectationem mali. 3. Nicom. 6. §. 3. Quem etiam vide 2. Rhet. 5. ubi exactior Metus definitio proponitur, quamvis ista etiam Chrysippo placuit. Salmas. in Epict. & Simpl. p. 62.

II. Hanc naturalem inclinationem ad bonum, & fugam mali Stoici appellabant τὰ πρῶτα κατὰ Φύσιν, Prima natura, & ex illorum sententia ita explicantur apud Gellium l. 12. Noct. Att. c. 5. his verbis: Natura omnium rerum, quæ res genuit, induit nobis, inolevitq; in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amorem nostri & charitatem; ita prorsus ut nihil quidquam esset charius pensusq; nobis, quam nosmetipsi. Atque hoc esse fundamentum rata est conservanda hominum perpetuitatis, si unusquisque nostrum, simulatq; editus in lucem foret, harum prius rerum sensum affectionemq; caperet: ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. De primis his naturæ elementis (ut ipse appellat) ita differit Cicero 3. de Finibus: Placet his (Stoicis) quorum ratio mihi probatur, simulatq; natum sit animal (hinc enim est ordiendum) ipsum sibi conciliari, & commendari, ad se conservandum, & ad suum statum, & ad ea, quæ conservantia sunt ejus status, diligenda: alienari autem ab interitu, inq; rebus, quæ interitum videantur adferre. Id ita esse sic probant, quod antè quàm voluptas aut dolor attigerit, salutaria appetant parvi, aspernenturq; contraria. Quod non fieret, nisi statum suum diligerent, interitum timerent. Fieri autem non posset, ut appeterent aliquid, nisi sensum haberent sui, eoque se, & sua diligerent. Ex quo intelligi debeo, Principium ductum esse a se diligendi. Eundem iterum audire interest. Principio, inquit, Officiorum generi animantium omne est à Natura tributum, ut se, vitam, corpusq; tueatur, declinetq; ea, quæ nocitura videntur.

III. Et-

III. Etsi verò Homo cum Brutis hanc sui amoris suiq̃ue conservandi commendationem communem habeat, multum tamen diverso modo illam Homo & Bruta tueri debent. Bruta enim cum rationis sint expertia, quovis se alunt & expediunt modo, ut cujusque instinctus & naturalis conditio tulerit: at Homo excellenti natura, Rationali præditus, illos actus, quos cum brutis communes habet, siquidē moralitatis capaces sint, certo ordine, ratione ac jure debet definire, adeoq; sui conservationem non quovis modo aut nequiter, sed innoxie consecrari, & malorum amolitionem suiq; defensionem non bruto impetu, sed circumspectè ac cautè suscipere, ut, quanto amore sui defendendi excitatur, tantum absit ab odio aut proposito alterum iniquè lædendi. Itaq; licet hæc *πρωτακατά φύσιν* naturam animalem adficient, & propter hujus cōmunionem & homines & bruta hos stimulos motusq; sentiant, excellentior tamen in hominibus rationis vis illos instinctus ac motus certo modo legeq; dirigit, dirigere utiq; debet.

IV. Huic amoris sui Natura germanam junxit sororem, Indigentiam. Ille enim Amor quo magis est sollicitus de individui conservatione, aut speciei propagatione, eò plura sibi vitæ præsidia ac subsidia deesse videt: quæ cum nemo hominum sibi soli relictus comparare possit, commodè & huic rei Natura prospexit, hominiquæ cuilibet appetitum indidit Societatis ineundæ; sic ut si quis fortè homo *ἀκοινῶνῃ* *ἢ*, *in sociabilis*, deprehendatur, illum rectè cum Aristotele vel præstantiorem homine, vel bestiam dixeris. 1. *Polit.* 2. Et quamvis homo naturā ad Societatem sit propensus, eoquē fine aptissimum societatis colendæ commercandiqvè instrumentum acceperit, Orationem, fortius tamen instat Indigentia, & Hominem per se quidem pronum etiam compellit, adstringitq; ad Societatem cum aliis ineundam conservandamq;: ut meritò cum Cicero-
ne indigentiam Societatum Vinculum appellaveris.

V. Cæterùm & in hac naturali Homini ad Societatem inclinatione videre licet, quântò excellentior sit natura ejus, præ brutorum conditione. Perinde enim ut amore sui aliter debent esse adfecti homines, quàm bruta; Ita quoq; licet gregatim aut catervatim vivant pascanturq; bruta, multa q; exhibeant imitamenta hominum; Societatem tamen propriè dictam inter se nec habent, nec etiam ejus instrumentum Orationem, sed vocem duntaxat à Natura acceperunt: quæ quantum distent, ex Aristotele addiscere operæ precium fuerit. Ita igitur ille 1. Polit. 2. *Orationis tantùm Homo ex omni genere animantium particeps est. Vox quidem tristis rei ac jucunda nota est. Quare cæteris quoq; animantibus data est. Hucusque enim natura ipsarum pervenit, ut sentiant, quod molestum est ac jucundum, & hoc significant sibi ipsis. Oratio autem inventa est ad declarandum, quod prodest & obest: quare etiam justum & injustum. Hoc enim, præ cæteris animantibus hominum proprium est, solum ipsum boni & mali, justi & injusti, & aliorum sensum habere.* Unde manifestum est, si Oratio est naturale instrumentum, notiones boni & mali, utilis & inutilis, justus & injustus explicandi; illa ad societatum naturam & integritatem exigi, quæ illam conservant ejusq; felicitatem promovent; illa vero debere abesse, quæ illam impediunt, turbant, evertunt. Eàq; causâ Aristoteles semper vult esse *ἀδιαλύτως* conjuncta, Societatem, Amicitiam, & Jus. 8. Nicom. 9. §. 2.

VI. Bene hæcenus rebus humanis divina Providentia consuluerat: cujus mirificam bonitatem ac ordinem cum durum Deucalionis genus non satis agnosceret, & indies corruptæ suæ naturæ ac pravitatis atrocia exempla ederet, homo homini nefario ausu insidiaretur, frequentissimisq; cædibus ac motibus societates hominum labefactarentur, alio remedio opus fuit. Nec etiam nihil passi sunt homines à brutis, quorum feritatem variasq; pestes magno cum damno senserunt. Varro autor est, à cuniculis suffossum in Hispania op/dum; ab locustis

in Africa: ex Gyaro Cycladum Insula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à serpentibus deletas. Citra Cynamolgos Æthiopas latè deserta regio est, à scorpionibus & solpugis gente sublata: & à scolopendris abactos Trerienteses, autor est Theophrastus. *Plin. l. 8. hist. nat. c. 29.* Quid faciant leones, tigrides, ursi, lupiq; si talia audent contemptissima animalcula & insecta? Horum verò omnium perniciem multis modis vicit Hominis astutia & malitia. *Huic uni animantium luctus est datus, non luxuria, & quidem innumerabilibus modis, ac per singula membra; uni ambitio, uni avaritia, uni immensa vivendi cupido, uni superstitio, uni sepultura cura, atq; etiam post se de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido major, nulli pavor confusior, nulli rabies acrior. Deniq; cetera animantia in suo genere probe degunt: congregari videmus, & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat: Serpentum morsus non petit Serpentes: ne maris quidem belua ac pisces, nisi in diversa genera, sciunt. At herculè homini pluri-
ma ex homine sunt mala.* Plinius proæmio lib. 7.

VII. Naturali igitur amorì sui corrupta Hominum natura opposuit Odium erga alterum, Iræque ferociam: & Indigentia, rudi, simplici, parvoque contenta, savior armis Luxuria se ad sociavit. Quæ vitia ita homines exercent, & tam fervide collidunt, ut extra civilem societatem constitutus Homo sit animal omnium pessimum: *Quemadmodum enim perfectum optimum omnium animalium Homo est; sic secretum à lege ac justitia, pessimum omnium. Molesta enim maximè injustitia est, quæ arma habet. Homo autem armis munitus nascitur, Solertia & Generositate, quibus ad contrarias res uti licet maximè. Quare sceleratum & ferum maximè est sine virtute, & ad Venerem ventremq; deterrimum.* Proinde Natura non nestia Homines ferè proclives esse ad ejusmodi malitiam ac lubidinem, etiam tanto huic malo medicinam fecit, iisque ad societatem civilem propensionem imprefit, in qua & plena omnium rerum esset ἀνάρκεια, & Jure, Naturæ ordini maximè convenienti, constringerentur. *Justitia enim*

enim accommodata est civitati. *Ius enim civilis societatis ordo est.* *Ius autem iusti existimatio;* inquit Aristoteles, *Polit. 2. f.* Ubi tamē monendū est, quod licet civilis societas vel maximē medeatur depravatæ naturæ humanæ, nihilominus verum esse, Homine natura esse ζῶον πολιτικόν, ut etiam cum integritate naturæ consideretur homo. Quando enim societas dicitur naturalis, origo ejus tribuitur Naturæ, hoc est, Deo; cujus Providentia cum quaslibet res ad suum bonū ordinaverit, non sanè hanc curam deferuit in Homine, creatura nobilissimā, sed & illi suum bonum proposuit, mediāq; suppeditavit, illud adipiscendi, impresso appetitu societatis, & quidem illius, in quo proprium hominis bonum & cōmodissimè & perfectissimè haberi queat. Hoc vero est εὐπραξία, quæ optimè acquiri potest in societate civili. Sive igitur Mercurius, sive Orpheus, sive Linus, sive Amphion, sive Theseus Homines in civilem societatem congregaverit, certoq; jure ac ordine eos & regere & regi didicerit; Sanè ὁ πρῶτος οὗτος ἑστὶς τὴν κοινωνίαν πολιτικὴν, μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιον, *Qui primus civilem societatem constituit, maximorum bonorum causa fuit.* Aristot. d. l.

VIII. Est enim Civitas societas perfectissima, πάσης ἐχῶσα πέρας τῆς αὐταρκείας, omnis ubertatis ac copia fastigium nacta: Cujus tres ferè sunt fines naturales. Prima quidem, ut Hominibus in illa liceat vivere. Conveniunt, inquit Aristoteles 3. *Polit. 4.* homines vivendi causa ipsius; fortasse enim huic ipsi inest aliqua pars boni. Et tuentur civilem societatem, solius vitæ causa, nisi inciderint vivendo in res admodum duras ac molestas. Perspicuum autem est, tolerare multos mortales graves arumnas propter cupiditatem vitæ, tanquam insit in ipsa prosperitas quadam & dulcedo naturalis. Alter Civitatis finis est, ut Homines in ea tutò, securè ac tranquillè vivant: de quo ita Aristoteles d. l. Dictum est jam in primis disputationibus, Hominem esse naturā animal civile. Qua de causa homines, non egentes etiam mutuo praesidio,

dio, non minus appetunt simul vivere. Significat igitur mutuū
præsidii opisque conjungendæ (ἑοικείας) gratia homines et-
iam civitatem constituisse. Tertius finis, μάλιστα τέλος
Aristoteli dictus, est τὸ εὖ ζῆν, bene ac feliciter vivere. Quod
sanè εὖ rectè considerandum est, videlicet ut bene sit toti Ho-
mini, cum primis ratione illius partis, quæ Homo est. Quid-
quid igitur ad τὸ bene esse corporis facit, illo εὖ ζῆν compre-
henditur: multò magis quod ad τὸ bene esse Animæ rationalis
conducit, eo intelligi debet, videlicet cultura & adsuæfactio e-
jus ad virtutem, ipsaque εὐπραξία, quæ est vera propriaque
Hominis felicitas.

IX. Quemadmodum verò in omni omninò societate
naturali ex Providentiæ divinæ instituto cernere licet Ordinem
imperantium & parentium; ita ille vel maximè in Civi-
tate obtinet, diciturque Respublica. ἡ πολιτεία τῶν τὴν
πόλιν οἰκόντων ἐστὶ τάξις τις, Respublica est ordo quidam
civitatem habitantium. 3. Polit. 1. Plenius describitur 3. Polit. 4.
ἐστὶ πολιτεία πόλεως τάξις, τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν,
καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων. Respublica est ordo ci-
vitatũ, & cum aliorum imperiorum, tum imprimis omnium summi.
Hunc civitatis Ordinem ad tria præcipua capita refert, ubi pro-
priè dictum Civem describit. 3. Polit. 1. videlicet ad admini-
strationem & participationem imperii, Senatus, & Judicii,
Missis reliquis, utpote ad propositum nostrum non æquè faci-
entibus, de Judicio ejusquè fine non nihil dicamus.

X. Quod valet ratione providere, imperans est naturas in-
quit Aristoteles 1. Polit. 2. Et si itaque ex hoc fundamento an-
te civitates constitutas aliquod Patris familias inter familiares,
& Heri inter servos arbitrandi jus & autoritas fuerit; quia ta-
men propriè dictis Legibus ac Jure erant destituti, Judicium
inter illos propriè non erat. Licet igitur, ut in civitatibus leges
Et in-

Et instituta valent, ita in privatis domibus verba moresq; paterni et
 quidem magis valent, cum propter cognationem, tum ob varia in fili-
 os collata beneficia; patriæ tamen potestati non inest aliqua vis, aut
 necessitas, neque omnino viri unius præcepto ullius, nisi Rex ille fuerit,
 aut Regi similis quispiam: inquit Aristoteles 10. Nicom. ult. §. 44.
 Et 34. Et si igitur sæpe liberi patri, servi domino parerent, non
 tamen semper, aut ex asse morem gerebant: proinde cum his
 imperantibus sæpe deesset δύναμις ἀναγκαστική, aut illa
 propter majoris mali metum uti non possent, vel emolliret
 disciplinam naturalis σοφική, sæpenuerò illorum auctoritas
 concidit. Jam si inter diversas domus, aut diversarum do-
 muum partes, litigii quid fuisset natum, altera in alteram nil
 juris vel auctoritatis habebat; itaque rarò ex æquo bono inter
 tales fiebat transactio, tantum non semper ad arma conclama-
 tum fuit, adeoque pleræque controversiæ bello diremptæ sunt.
 Talis fuit illorum hominum confluges ac colluvies, quos inter
 εἰδὲς ἑδενὸς ἦκε ἑδέν.

XI. At Civitatibus institutis, instituta unà fuerunt Ju-
 dicia, in quibus secundum leges & æquitatem, per sententiam
 Judicis quisque, quod sibi fieri deberive comprobasset, conse-
 queretur, sententiam ipsam fortiter urgente executione.
 ἡ γὰρ δίκη κρίσις τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων. *Judicium*
enim justis et injustis adjudicatio est: inquit, Nicom. 6. §. 10. & Judex
 eidem dicitur Φύλαξ τῶν δικαίων, *custos juris*, cod. c. §. 15. &
 alibi νόμος ἢ ἔμφυχος, *viva lex*. In quocunque igitur bo-
 ni genere, & quomodocunque læsus fueris, in judicio experiri,
 tuumquè jus tibi ordinariè consequi licet. Unde Callistratus
 15. ff. de extraord. cognit. cognitionem ex variis causis descende-
 re ait; aut enim de honoribus sive muneribus gerendis agitari:
 aut de re pecuniaria disceptari: aut de existimatione alicujus co-
 gnosci, aut de crimine quaeri. Aristoteles octo Judiciorum ge-
 nera facit 4. Polit. ult. qui videri potest; non enim exquisitè de
 Judiciis agere nobis propositum est,

XII.

XII. Sicuti verò id, quod Justum est, Naturæ probatur: quod Injustum, ab eadem improbat; ita faciliè Recta Ratio agnoscit, Hominis naturæ convenientissimum esse, ut amore sui ita adficiatur, ne alius iniquè lædatur: & indigentia ita expleatur, ne damnum injuriæ alteri inferatur, sed suum cuique tribuatur. Cæterum, cum vitiosæ Φιλαυτίας trita sit consuetudo, ut potio rem lucri, honoris, & voluptatis corporeæ partem sibi vindicare, 9. *Nicom. 8. §. 16.* & sæpè etiam cum lædens tum læsus aliquid humani pati soleat, ad Judicium velut δεύτερον πλῆν confugere, & in eo præsidium quærere debemus. Tam salutarem enim, & à Deo institutum Ordinem nemini turbare fas est, proprio arbitratu illum vi manuquè temerare. Præterquam enim quod nemo suæ causæ idoneus Judex sit: *l. un. C. ne quis in sua causa. l. 10. ff. de jurisd. l. fin. §. pen. C. ubi senat. vel clariss.* etiam si de injuria & damno dato liquidissimè constet, non tamen vi, & Judicii auctoritate posthabitâ, rem suam cuiquam repetere licet. Nam ne judicium privatorum hominum adfectibus corrumperetur, Judicibus in civitate constitutis data potestas vindicandi læsos, juxta illud Lucretii:

*Acrius ex ira quod enim se quisque parabat
Ulcisci, quàm nunc concessum est legibus æquis.
Hanc obrem est homines pertasum vi colere ævum,*

Demosthenes in Cononem: *Placuit de omnibus his injuriis ex legibus judicium exerceri, non autem ex cuiusq; impetu atq; arbitrio.* Quintilianus: *Injuria compensatio non solum juri inimica, sed paci: est enim lex forum, judex; nisi quem jure vindicari pudes.* Eleganter quoque hoc ipsum illustrari poterit à memorato Jcto Callistrato *l. 13. ff. quod metus causa.* Exstat decretum D. Marci in hæc verba: *Optimum est, ut si quas putas te habere petitiones, actionibus experiaris.* Cum Marcianus diceret, *Vim nullam fecit;* Cæsar dixit, *Tu vim putas esse solum, si homines vulnerentur? Vis est & tunc, quoties quis id, quod deberi sibi putat, non per judicem re-*

poscit. Idem decretum repetitur l. penult. ff. ad l. Jul. de vi privata. a. Ubi Modestinus subjicit hanc l. ult. Si creditor sine auctoritate Judicis res debitoris occupat, lege Julia de vi privata tenetur, & tertia parte bonorum muliatur, & infamis fit. Geminum huic est, quod ipse edicit Deus, Deut. 24. v. 10. & 11. Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit. Paulus l. 176. de R. J. Non est singulis concedendum, quod per magistratum publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. Et Theodoricus Rex apud Cassiod. Var. Epist. 7. Hinc est, quod legum recepta est sacra reverentia, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu. Quid enim à bellicis confusio pax tranquilla distat, si per vim litigant terminantur? Add. l. 14. C. de Judeis.

XIII. Si igitur talia non licet attentare in contractibus spontaneis, multò minùs in *συναλλάγμασι* invitis ea licebunt, quod in his majus ac pretiosius bonum sit periclitaturum. Et ne ulli dubitationi locus sit reliquus, æternam Verbi revelati veritatem huc adducere consultum est. Apostolus ad Roman. 12. v. 19. Non vosmet ipsos ulciscentes, charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim, Mihi vindicta, & Ego retribuam, dicit Dominus. Remittit nos ad Edictum Jehovæ, quod legitur Deut. 32. v. 35. Mea est ultio, & ego retribuam. Gravis etiam sententia est, quæ legitur Ecclesiastici c. 28. pr. Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit. Quem textum ita explicat insignis Theologus: Qui vindictam querit, hujus peccata Deus vindicabit, eaq; non remittet illi. Miraris & obstupescis? Exemplum è rebus humanis capito. Si quis principis alicujus Jurisdictionem aut Regalia inolet, illum ultimo supplicio adfici iustissimum esse putas. Si quis privatus cervum aliamve majorem feram telo prosterнат, gravissimæ multæ non solum, sed & mortis, & nonnunquam cruciatibus, ipsa morte atrocioribus, subjici solet; jure, an injuriâ, nunc nō disputo. Quid putas, quantoperè Rex Regum Deus sit indignaturus, si quis suum hoc Rega-

Regale aut Reservatum, Vindictam inquam, temerè involet, si homo hominem, nobilissimam, Deoq; charissimam creaturā, & ad ipsius imaginem conditam, & cujus gratia reliqua omnia creata sunt, tantoq; redemptam, obtruncet?

XIV. Solet autem hoc jus suum Deus his in terris ferè exercere per operam vicariam Regum, Principum, omniumq; imperantium & magistratum: qui cum alieno munere, Dei inquam, fungantur, Dii in Sacro Codice frequentissimè appellari adsolent. Quo vero loco & autoritate apud nos esse debeant, quo obsequio, & reverentiā colendi, edisserant Apostoli. Sic igitur Paulus ad *Roman. c. 13.* docet: *Omnia anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi à Deo. Quae autem sunt potestates, à Deo ordinatae sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illā; Dei enim minister est, tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex iram, ei, qui male agit. Ideoq; necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Et ad Titum 3. v. 1. Admone illos, Principibus & potestatibus subditos esse, ducto obedire, ad omne opus bonum paratos esse. In eandem quoq; sententiam Petrus scribit, 1 *Petr. 2. v. 13. seq.* *Subjecti estote omni humanae creaturae (τῇ ἀντροπίνῃ κτίσει h. e. τὰς legibus & sanctionibus politicis) propter Deum: sive Regi, quasi praecellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum; quia sic est voluntas Dei, &c.**

XV. Quam sanctè igitur ille imperantium, magistratum ac Judicum ordo à subditis est colendus, tam religiosè ac providè ipsi magistratus & iudices officium facere, eiq; invigilare debent. Dicit enim Apostolus, Dei illos *διακόνες* ac *λειτῆργες* esse, qui non tam suo, quàm alieno munere funguntur. Quemadmodū enim summæ in terris potestates civiles, penes

B 2

quas

quas est τὸ κύριον, variis solent uti magistratibus, & imperi
sui administratoribus, quibus sanè non licet mandatum munus
pro lubitu exercere, sed debito modo & ex præscriptâ ferè for-
mulâ; ita omnes summo imperio præditi imperantes, si cum
Deo contenduntur, alienum munus sustinent, omnesq; Dei
magistratus sunt, cui adèd imperii gesti rationes reddere cogan-
tur. Quocirca dies noctesq; id agant, id cogitent, illud sedu-
lò meditentur, ut mandato muneri, adèdq; Deo & conscientiæ
suar satisfaciant. Nemini justitiam vel denegent, vel protra-
hant, nullius jus labefactent, culpa ac negligentia sua nemini
desint, mittant, aliena, curent propria negotia. Imperio enim
& hominibus provinciisq; regendis qui à Deo est præfectus, sat
profectò habet, quod agat. Cum primis & illud attendatur,
quod Ulpianus Præsidibus commendat l. 13. ff. de offic. Præs. *Congruis bono & gravi Præsidi curare, ut pacata atq; quæta provincia sit, quam regit; quod non difficile obtinebit, si sollicitè agat, ut malis ho-
minibus provincia careat, eosq; conquirat. Nam & sacrilegos, latro-
nes, plagiaros, fures conquirere debet: & prout quisq; deliquerit, in
eum animadvertere: receptoresq; eorum coercere, sine quibus latro
diutius latere non potest.*

XVI. Quod si nonnulli Imperantes sibi fortè persua-
deant, Deum non ita severè rationem muneris gesti exacturum
esse, vehementer sibi met ipsi imponunt: quin potius memi-
nisse debebant, non minus esse jus Deo in ipsos, quam ipsi exer-
cere solent erga ministros suos, qui vel negligenter, vel fraudu-
lenter delegato munere aut officio functi sunt. Fidem his ve-
lim faciat ita loquens ipsa Sapiencia. *Audite Reges, & intelligi-
te, discite Iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis mul-
titudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à
domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera
vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam, cum essetis ministri re-
gni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem Justitiæ, neque
secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrende & citò apparebit
vobis*

vobis, quoniam iudicium durissimum in his, qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusq; Deus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnus ipse fecit, & equaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatus. Ad vos ergo Reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis. Sapient. 6. v. 2. seqq.

XVII. Atque hæc hætenus. Ex quibus manifestissimum est, per iudicia repressa fuisse latrocinia, cædes, vulnerationes & omnis generis facinora ac bella. E contrario, ubi iudicis aut iudicii copia non sit, ad pristinum statum & ad bella ferè reditur. Nam cum sint duo genera decertandi: unum per disceptationem, alterum per vim: cumq; illud sit proprium hominis, hoc belluarum; confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiori: inquit Cicero i. de officiis. Quodcumque igitur injusta sit læsio, & cessat iudicium, Bellum ferè locum invenit. Cessat verò iudicium vel in momentaneè, vel continuè. Momentaneè cessat, ubi expectari iudex non potest sine certo periculo aut damno. Continuè verò, aut jure, aut factò. Jure, si quis versetur in locis non occupatis, ut: mari, solitudine, insulis vacuis, & si qua alia sunt loca, in quibus nulla est civitas. Factò, si subditi iudicem non audiant, aut iudex aperte cognitionem rejecerit. Verba sunt Grotii lib. 1. de I. B. P. c. 3. n. 2. Hoc vult, posse aliquando læsum jus aut rem suam per vim repetere, aut imminens periculū avertere, sic, ut vi uti nullo jure prohibeatur, destitutus scilicet iudiciorum adminiculo, sic, ut vel iudicii copia omninò non sit, vel ejus non sufficiens sit autoritas; in tali igitur necessitate constitutus jus hætenus non habet reliquum, nisi in innocentia & manu sua. Sed & in tali rerum humanarum περιστάσεις multa & facere & pati lex charitatis & patientiæ jubebit, ut certè à vi bellica abstinendum sit.

XVIII. Priscis igitur gentium temporibus cum iudicia

nondum essent constituta, vel non satis benè, imò malè, sive omninò, sive ex parte essent constituta, sicut illorum non esset sufficiens autoritas: aut si commune iudicium non haberent, inter quos de injuria facta erat disceptatio; armis, bellis & duellis se suaque tueri, & cædes aliaquè facinora mutuis cædibus & infesta vi ulcisci solebant. Quandocunquè enim desinunt Judicia, exortis litigijs nulla bona conditione compositis, incipiunt Bella. *Nec aliundè origo singularium certaminum, quæ ante Christianismum Germanicis nationibus usitata, alicubi necdum satis desueta sunt;* inquit Grotius 2. de J. B. & P. c. 20, n. 8. Ideo apud Vellejum Paterculum lib. 2. mirantur Germani, cum Romanæ jurisdictionis formam conspicerent, quod injurias justitia finiret, quod solita armis discerni jure terminarentur. Cæterum cum hodie generosissimi quique, *domi bellicij, duellatores optimi*, ut ait Comicus, haberi videriquè velint, & ex frivolis ac sæpè planè injustis causis se confodiant, varia Duellorum genera penitus paulò inspicimus, & cujusque vel jus vel injustitiam ponderabimus, operæ pretium satis magnum facturi, si vel unicam animam diabolico huic dimicandi generi & exitio eripuerimus.

XIX. Duellum quodlibet propriè dictum, est aliquod bellum, uti satis apparet cum ex re ipsa, tum ex promiscua harum vocum à veteribus facta usurpatione, veteriquè illa formula, PIO PUROQUE DUELLO. *Ipsam enim Bellum est ex voce veteri Duellum: ut duorū quod fuerat factum est bonus: & duobus.* Duellum autem à duobus dictum simili sensu, quo parcm veritatem dicimus; inquit Grotius de J. B. P. lib. 1. c. 1. n. 2. Cum verò Bellum aliud sit Publicum, aliud Privatum, hoc sæpè distinctà significatione Duellum dici adsolet, sive Monomachia. Quin & hæc ipsa potest esse duplex, extra bellum, & in bello; ista & privatam habet causam, & sæpè libidinem: hæc causa nritur publica, adeoque ad propriè dicti Belli naturam accedit. Depriori, privato inquam Duello, nostra erit consideratio.

Sicuti

Sicuti jam Bellum aliquod vel est Justum vel Injustum, ita etiam Duellum aliquod justum est, aliquod injustum. Demonstratum enim jam tūc fuit, cessante Judicio, Bello & Duello quandoquē injurias vindicare licere, & inolito amore sui atq; indigentia quemlibet justē excitatum se suaque defendere, aggressoresquē arcere posse. Doctores hujusmodi Duella Necessaria vocant, quod quādam quasi necessitas ab inuasoribus imponatur, talem defensionem suscipiendi, sic ut, si salvus esse, aut res tuas tibi salvas esse velis, necesse sit hac ratione vim vi propulsare, quandoquidem Judicis nulla suppetat copia. Atque ita hæc Duella differunt ab iis, quæ planē liberē, consultō & ex conventionē instituuntur. Et si igitur talia Duella sint licita; *Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur l. 3. ff. de L. Et vim vi defendere omnes leges omniaque jura permittunt. l. 4. §. l. 45. §. 4. ff. ad l. Aquil. l. 1. §. 17. ff. de vi & vi arm.* Non tamen nisi certo modo sunt licita. Non enim quovis modo, & in infinitum, hoc est, donec aggressorem tuum interfeceris, tua semper progredi debet defensio; sed cum modo, seu ut eleganter hoc dicitur in *l. 1. C. unde vi, cum moderatione tutelæ inculpatæ*, hoc est, ut tantam vim opponas, quanta tibi intenditur, aut ingruit, idquē facias, tantum defendendi, non ulciscendi gratia. *Illum solum*, inquit Paulus *l. 45. §. 4. ff. ad l. Aquil. qui vim infert, ferire conceditur: & hoc, si tuendi duntaxat, non etiam ulciscendi causa factum sit.* Addatur Cujacius *5. Observ. c. 18.* Sed hac generali regula nondum satis est explicatum, quid sit moderatio tutelæ inculpatæ; cum enim culpæ sint gradus, metus etiam & periculum admodum varium esse queat, in quæ incidimus, aliaque singularia in quolibet facto & defensione attentē sint ponderanda, cum Alseno Jcto ex *l. 52. §. 2. ff. ad l. Aquil. responderim; in causa jure esse positum*, sitne tutela inculpatæ, an cum aliqua culpa conjuncta. Ut adeo rectē videatur sentire, qui Judicis prudentis arbitrio committendum esse putent, sintne limites tutelæ inculpatæ

patæ exactè observatæ, nec ne. Quos vide apud *Carpzov. part. 1. tract. crim. qu. 28. n. 17.* Cui addatur *Georg. Obrecht. de Necesf. defenf. c. 12. & 13. Farin. p. 5. qu. 125. Berlich. p. 4. concl. 12.*

XX. Præter aliis verò facti circumstantias, hæc tria cum primis expendenda esse Doctores monent, Causam, Tempus, Modum. Causa justæ defensionis est injusta offensio vel insultatio: absq; quasi fuerit, non ad defensionem, sed ad vim iniquam aut vindictam te resistendo vel oppugnando instrues. Ratione temporis ad justam obfensionem requiritur, ut periculum sit imminens, & propter Judicii opem vel continuè vel isto momento cessantem indeclinabile, ac fortè ut irreparabile hinc damnum sit existitutum. Denique ut tanta in propulsando tali periculo adhibeatur vis ac defensio, quanta vi aggressor iniquè adversus defensurum uritur. Vel uti nonnulli JCti loqui amant, ut defensio sit proportionata offensionis. *Frantz. lib. 2. resol. 23. n. 7.* His ergò aliisq; ue circumstantiis cautè observatis, si quis aggressorem acciderit, non solum à pœnâ homicidii ordinariâ, sed & extraordinaria immuniserit. *Carpz. d. qu. n. 20. seqq.* ubi ὁλῶ τῷ θυκᾶτω congestos videre licet Doctores alios. Quod si quis limites tutelæ inculpatæ in defensione transgressos aggressorem occiderit, pro varii generis gradusq; culpa, varia pœna, eaq; ferè extraordinaria facinus expiabitur. *Obrecht. de necesf. defenf. c. 13. Jul. Clar. l. 5. sent. §. homicidium. n. 34. Mascard. de probat. l. 5. concl. 1126. n. 30. Menoch. de arb. jud. quasi. l. 2. cas. 278. seq. Dammond. pract. crim. c. 76. n. 20. Card. Tusch. tom. 2. concl. 129. n. 4. crim. qu. 219.* Cum primis autem adeundi sunt, qui commentati sunt in Heraslin Carolinam, *ad art. 139. & seqq.*

XXI. Miror verò summum JCtum, Carpzovium passum fuisse sibi imponi à Mario Salomonio, qui *inrept. l. 3. ff. de Just. & Jur. n. 10.* inter moderamen defensionis & inter moderamen inculpatæ defensionis seu tutelæ distingvendum esse, docet. Quam distinctionem iste eximiè commendat & in determinatione

tione poenæ accuratè observandam esse monet. Nam ut occidens ad sui defensionem nullam patiatur poenam, non solum necesse esse ait, quod servaverit moderamen defensionis seu tutelæ, sed etiam inculpatæ tutelæ. Vide illud *d. qu. 28. n. 16. & 17.* Si enim iusta lance hanc distinctionem trutines, omninò deprehendes, moderamen tutelæ, & moderamen inculpatæ tutelæ esse *ταυτὸν*, neque inter hæc aliquod discrimen esse, nisi quod posterior loquendi modus sit explicatior & quendam contineat *πλεονασμὸν*, prior autem sit concisior. Si enim quis servaverit moderamen tutelæ, iustum modum seu iustum moderamen tutelæ observasse intelligendusest, atq; sic utique tutela illa fuerit inculcata. Quod si verò non observaverit debitum iustumq; tutelæ modum, qui poterit dici moderamen tutelæ servasse? Qui enim intra tutelæ modum se continet, intra limites licitæ defensionis substituisse, non autem culpā quādam illos excessisse putandus est, aut certè hac admissa, modū hæcenus non tenuit, utpote quem destituit Iustitia & Prudentia. Quemadmodum enim etiam aliis in rebus modum tenuisse dicimur, non si qualicunq; modo fuerimus usi, sed si eo, quē præfinit Recta Ratio; ita quoq; non alius modus vel moderamen defensionis intelligi debet, quàm qui immunis sit à culpa. Et verò ipsa *l. 1. C. unde vi.* Unde hæc phrasis petita est, huic expositioni favet. Primò enim Impp. sanciunt, rectè possidentem, ad defendendam possessionem, quam sine vitio tenebat, illatam vim propulsare licere, eamq; tutelam fore inculpatam, si moderatio accesserit, quæ verò nisi ea, quæ iustitiæ & prudentiæ regulis sit attēperata? Ego certè vereor, ne ista distinctio observata in iudiciis potiùs erroribus sit aperta, quàm ad veritatem cōmonstratura viam; quam tamen si quis studio partium pertinaciter tueri velit, huic vim fieri veto.

XXII. Cæterum, quatenus adversus injustam vim se defendendo progredi liceat, quosdam ex Grotio casus *lib. 2. de J. B. & P. c. 1.* huc transf. remus. Si igitur ab aggressore vi impetatur

C

cor-

corpus meum, cum praesente vitae periculo, idq; mihi alia ratione declinare non liceat, duellum ita erga hunc est licitum, ut si in tali consilio & actu perseveret, interficere illum liceat. Tanta enim hic est defensio, quanta infertur violentia; etiam si disparibus armis simus instructi. *Dambond. pract. crim. c. 76. n. 14. Wesemb. cons. 19. n. 57. Carpz. d. q. 28. n. 27.* Dico non requiri paritatem armorum specificam, ut tamen generica adsit; neq; enim aliàs inter offensionem & defensionem erit proportio, aut debita tutelae moderatio observabitur. *Bechov. ad Trent. vol. 1. disp. 18. tb. 7. lit. E.* Per iniquam vim in praesentissimum discrimen vitae adducor; ideoq; cum iacturam vitae aggressoris mihi me expedire licet, ita ut nec primum ictum excipere vel expectare teneam. *Gothofr. ad l. 4. C. ad l. Corn. de sicar. Art. 140. Const. crim. Carol. & ibi Matth. Steph.* Pertinet huc illud Ciceronis pro Milone: *Non haec scripta, sed nata est lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expedienda salutis.* *Add l. 2. cum seqq. C. ad l. Corn. de sicar. Gail. lib. 1. de P. P. c. 16. n. 7. Clar. 5. sent. §. ult. q. 60. Brunnon, ad l. 2. & 3. C. d. 1. Dd. ad art. 14. sanctionum crim. Carol.* Atq; hoc defensionis jus ait Grotius d. l. n. 3. nasci ex amore sui, quo naturaliter quisq; sibi commendatur. Quod ita accipiendum est, commendatam quidem cuiq; naturaliter esse defensionem adversus imminens & iniquum periculum; ut verò illud propulses nece aggressori illata; huius quidem defensionis jus proximè videtur oriri ex injurià invasoris. *Carpz. p. 1. d. q. 28. n. 21.* Quod si verò talis sit aggressor, qui quidem propriè dictam injuriam inferre nequeat, si tamen hinc periculum vitae immineat, neq; illud nisi nece invasoris declinari possit, etiam talem invasorem ex commendatione naturali occidere licebit. Itaq; si homo furiosus in eo sit, ut mihi vitam eripiat, idq; periculum aliter evitare nequeam, non magis huic, quam bestiae me involanti ut parcam, obligor. Sed ut

dixi, periculū invasionis præsens esse debet, & quasi in puncto: quod licet aliquando, uti fit in moralibus, cum aliqua latitudine intelligi possit, non tamen qualiscunq; periculi metus jus occupandæ interfectionis jus dat. Deinde & illud cum primis notari debet, non licere quemquam occidere, si alio præsidio tutus esse, & periculum declinare queam, si vel judicis sit copia, vel temporis mora, ut vel hunc vel alios auxilio vocare, aut fuga vel aliàs periculo me subducere queam. Quod si ipsa fuga sit cum periculo conjuncta, talem arripere nemo tenetur. Periculum enim qui fugere velit; non necessum est, ut in periculum se fugiendo conjiciat.

XXIII. Idem Grotius *d. c. n. 7.* rectè existimat, cum, qui pudicitia alicujus vi expugnare attentet, neq; ista vis ac injuria aliā ratione averti queat, licitè interfici posse. Paulus *5. sent. tit. 23. Qui latronem cadem sibi inferentem, vel alium quemlibet stuprum inferentem occiderit, puniri non placuit. Alius enim viram, alius pudorem publico facinore defendit.* Gemina huic lex est *1. §. 4. ff. ad l. Corn. de Sicar.* Cui addatur *l. 8. §. 2. ff. quod met. caus.* ubi rectè dicitur, bonis stupri metum majorem esse quàm mortis. *Adolescens*, inquit Cicero pro Milone, qui tribunum occiderat, *volentem vim inferre ejus pudicitia*, à Mario exercitus imperatore absolutus fuit. Ratio est, quod illa atrox quædam vis sit, & injuria, quæ ab aggressore expleta restitui à Judice post nequit, ut nec vita semel amissa, etiamsi animus imminutionem atrocem passæ mulieris sit innocens, nullamq; infamiæ maculam contrahat, *l. 20. C. ad l. Jul. de adult.* Hinc Moses Maimonides notavit, permissam privato homini alterius interfectionē non aliter, nisi ut servetur id, quod est irreparabile, ut Vita & Pudicitia. Hanc quæstionem tractans Grotius, adducit etiam in Annotatis suis textum Augustini *lib. 1. de Libero arbitrio*, quem ille hunc in modum recitat: *Lex dat potestatem vel viatori ut latronem, ne ab eo ipse occidatur, occidat, & l. cuiuspiam viro aut femina, ut violenter sibi supratorem irruentem, aut post illatum stuprum, se*

possit interimat. Hæc cum legerem, protinus mirari cœpi, & ἐπὶ
 χεῖν, & tandem planè ab Augustino discessionem facere. Si
 enim imminutionem violentam passa post stuprum jam illa-
 tum interficiat stupratorem, nil jam nisi ultio est, non autem
 defensio: atq; hanc uti licitam esse diximus, ita istam non item
 licere suprâ ostendimus. Huic igitur Augustini textui dum im-
 moror, & locum ex Julii Pauli Sententiarum libro 5. allegatum
 confero, deprehendo Cujacium in suis ad Paulum notis eun-
 dem Augustini textum allegasse, sed postremis verbis planè à
 Grotiana lectione discrepantibus, hoc modo: *Lex dat potesta-
 tem vel viatori ut latronem, ne ab eo ipse occidatur, occidat: vel cul-
 piam viro aut facinorâ, ut violenter sibi stupratorem irruentem, ante
 illatum stuprum, si possit, interimat.* Præterquam verò quod hanc
 postremam lectionem etiam præ se ferant editiones Augustini
 Basilienfis, quæ prodiit Anno 1569. & Parisina postrema, quæ
 prodiit Anno 1651. nullum est dubium, quin vel Grotius
 ἀμαρτήρια μνημονεύσων hic commiserit, aut alia aliqua cul-
 pa textus in ejus opere sit corruptus. Augustinus enim licet
 fateatur, esse Legem, quæ permittat latronem, aut violentum
 stupratorem occidere, disertis tamen verbis pronuntiat, Le-
 gem illam non esse justam: cujus sententiæ sicut rationem ha-
 beret, si lex tale quid etiam post stuprum illatum permetteret;
 ita ut stuprum tali ratione evitetur, non suppetente alio reme-
 dio, ratione nulla facilè destruet. Et vix video, quomodo sibi
 eruditissimus Pater constet, quando ibidem ita mox disserit:
*Multò est mitius, eum, qui aliena vita infidiatur, quàm eum, qui suam
 tnetur, occidi. Et multò est immanius, invitum hominem stuprum
 perpeti, quàm eum, a quo vis illa infertur, ab eo, cui inferre conatur,
 interim.* Ipsa lege divina tale facinus homicidio æquipara-
 tur. Deuter. 22. v. 26. Et licet ibi speciatim Deus loquatur de
 d-sponsata virgine per vim stuprata; nihilominus generatim
 violenti stupratores ultimo supplicio rectè adfici jubentur, l. 1.
 §. ult. ff. de extrærd. crim. l. 29. §. ult. ff. ad l. Jul. de adult. junctâ l. 5.

ult. ff. ad l. Jul. de republ. art. 119. Const. crim. Carol. Carpz. p. 2. præf. crim. p. 75.

XXIV. Si quis in præfenti periculo sit, ne membro aliquo nobiliori privetur, aut ab injusto aggressore mutiletur, si aliter vitari nequeat mutilatio, dubiumquæ sit, annon illa periculum mortis post se trahat, & is licitè interimi posse videtur. *Grot. d. l. n. 6.* Licet enim privatio membri & vitæ sint disparia damna, adeoque non semper idem liceat pro conservatione membri cujuslibet quod pro conservatione vitæ licuerit; si tamen illud sit è præcipuis, vitæ quodammodo æquiparabile, atque is, qui invaditur, vix dijudicare aut prospicere queat, quo fine aut periculi damnive gradu læsio sit constituta, hætenus pro illo conservando interimere aggressorem licebit; maximè cum etiam fortunas interdum cum pace in vasoris defendere liceat. Si enim membra sublata fuerint, hujus damni non datur reparatio, neque illorum per se exacta poterit esse æstimation. Quippe liberum corpus æstimationem non recipit. *l. 3. ff. si quadr. paup. fec. dic. l. 7. pr. ff. ad l. Aquil. l. 1. §. 5. Et l. ult. ff. de his qui dej. vel effud. l. 2. §. 2. ff. ad l. Rhod. de jact.* Legibus tamen civilibus antiquis, imò, ut puto, antiquatis Anglorum, Werinorum, Frisiorum, Saxorum, valde sollicita etiam membrorum quorumlibet æstimatio fuit definita. Et quidem Jure Saxónico qui vulneraverit quempiam, aut mutilaverit, ad tria obligatur, Emendam, Interesse & Pœnam. *Carpzov. p. 2. præf. crim. qn. 99. n. 28.* Emenda loco satisfactionis datur vulnerato vel mutilato pro membro vel amisso, vel corrupto, & doloribus hinc perceptis: differtque à multa, quod hæc judici detur, ista actori. Ut etiam interesse præstetur, atque hætenus vel intermissæ operæ fiat æstimatio, vel intermittendæ deinceps propter sublatum vel corruptum necessarium agendi instrumentum æquissimum, juriq; etiam Romano conveniens est. Quò etiam pertinent impendia, quæ in curatione facta sunt, *l. 7. pr. ff. ad l. Aquil. l. ult. ff. de his qui effud. vel dej.* Denique

Pœna infligitur propter ipsum delictum, ut satisfiat Justitiæ universalis: quemadmodum Justitiæ Particulari satisfieri voluerunt per Emendam, ac si corruptio vel mutilatio membri ea emenderetur seu reparetur. Videlis Glossarium Sonneri.

XXV. Monendum hic interim est, Justam sui defensionem quando esse dicimus, duplici hoc posse accipi sensu. Justum enim propriè id dicitur, ad quod vel faciendum vel omit-tendum sumus obligati. Impropriè verò Justum etiam dicitur, quod non est injustum, adeoque quod est Licitum: quæ posterior significatio multum à priori distat, quod quæ licita tantum sint, ea facere & non facere integrum sit, at illa, ad quæ simpliciter vel facienda vel fugienda sumus obligati, nostro arbitratui ita relicta non sunt. Quæritur igitur jam, utro sensu Defensio sui sit justa? Tantum non omnes Doctores posteriorem solum sensu putant defensionem esse justam, hoc est, licitam. Ego verò non dubitem adferere, utroque sensu defensionem esse justam, non quidem ubique, aut in quolibet eventu; sed quod modò possit esse solum licita, modò obligationis nexu justa. Quemadmodum enim accidere potest, ut ne quidem licita sit sui defensio, si in vaforis vita multis sit admodum utilis, & sit publica persona, tum meo unius bono multorum majus bonum ut præferam, charitas monet sæpe, imperat interdum; secus atque sentit Ferd. Vasquius lib. 1. *Illust. controuv. c. 18.* Ita si ejusmodi publicè multisque utilis persona, & à Deo singulari prudentiâ aliisq; in usum humanum bonis locupletata ac ornata imperatur, non dubitem, illam, si vim aliter avertere nequeat, ad necem desperati in vaforis occupandam, salva in aliis casibus patientiæ lege, esse obligatam. *Carpzov. p. 1. pract. c. 11. qu. 28. n. 11.* Habet hic locum illud Lucani:

*Cum tot ab hac anima populorum vita salusq;
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
Sævitia est oluisse mori.*

Cæterum hæc lex sicuti non iis omnibus imponenda est, quoniam

quos vivere, aliorum interest, nullum tamen invenire locum, nisi solum in personis publicis, hautquaquam dixerim. *Grot. d. c. 1. n. 8. & 9. & Cl. Bæcler. Theologi morales & Casuistæ non uno modo in his quæstionibus definiendis utuntur. Quippè alii monent, distinguenda esse Consilia, ad perfectionem pertinentia, non ad necessitatem, ab eo, quod in foro conscientiæ licet vel non licet. Præterea etiam Legem Charitatis cum Lege Naturæ minimè confundendam esse docent. Quæ pensculatius jam examinare nostri instituti non est. Vid. Dicastillo lib. 2. tract. 1. disp. 1. dub. 2. Usq. lib. 1. contr. illustr. c. 18. n. 17. Illa certè nimis sunt cruda: quæ scribunt Salomon. ad 3. ff. de Inst. & Jur. & Fr. Zoannett. de necess. defens. part. 1. n. 3. seq. ac si vim iniquam passo ita necessarium sit aggressorem interimere, ut non minus hoc intermittens peccet, atq; si sibi ipse manus intulerit. Meliora his docuit Grotius d. c. 1. lib. 2. cujus tamen dogmata non promiscuè probamus, ceu ex ætius illad in Commentario meo ostendi.*

XXVI. Transeo ad res seu bona fortunæ, quæ si nobis à furibus, raptoribus & latronibus eripiantur, quæritur, an ad illa conservanda, si ita res ferat, & opus sit, liceat tales facinorosos interficere? Hic quid sit respondendum, valde est ambiguum, cum primis tam diversas Doctorum opiniones si videas. Dicam tamen quod sentio liberrimè. Primò quidem bona fortunæ quod attinet, si in iis unicè fiat læsio; regulariter neutiquam crediderim, illa bona ut nobis sint salva, lædentem interfici posse, cum primis si non magni sint pretii: id quod videtur etiam Servator noster docere nos voluisse, quando monet, tunicam rapienti permittendum quoq; esse pallium. Grotius hac de re ita d. c. n. 13. *Si reservari potest, ita ut non videatur periculum esse faciendæ cædis rectè id quod sit. sin aliter, omittenda res est: nisi forte talis aliqua res sit, ex qua vita nostra & familia nostra pendeat, quæq; iudicio recuperari nequeat.* Concedit quoq; in nostram sententiã acutissimus J. C. Ius Bachovius, cujus hæc sunt verba ad

Wesemb. tit. ad l. Aquil. n. 4. Eorum opinionē, qui defensionem etiam usq;
ad occisionē res invidentiā licitam esse putant, ego falsam puto; nisi ha-
ctenus, quatenus ex aggressore rerum sit aggressor personae. Nam si
mihi res meas legitimē defendenti incipiat ferrum & mortē intentare,
legitimē poteris occidi. Illud enim meretur praepriis diligenter
expendi, quod vix fiat laesio in bonis fortunae, quin etiā aliā bo-
na in discrimen vocentur. Latrones enim ut spoliēt hominē,
vitae ipsorum ferē insidiari, eosq; opprimere ante solent. Ad-
versus hos quid liceat, ex superioribus est liquidū; ab his enim
non solum pecunia, sed propter hanc & vita impetitur. Rapto-
res parū ab his differre solent. Sed sint tamen illi tales, qui ho-
mines quidem obtruncare nolint, metu tamen mortis interen-
dā bona ipsis eripiant. Hic verō notandum est, tali eventu non
fieri laesionem in solis fortunae bonis, sed & in securitate, magno
profecto bono, & sine quo nullo alio bono nobis solidē perfrui
licet. Præterea omnes Legislatores hunc hactenus morem ob-
servarunt, ut quō major est Securitatem imminuendi facultas,
eō atrocior illa vis habeatur, graviusq; puniatur. Cur enim,
qui in via publica seu regia viatorem veste spoliāunt, capite,
aut infami suspendio plectuntur, aut rota contunduntur? Cur
miles contra edictum ducis gallinā Alphesibcei rapiens globu-
lis plumbeis transverberandus exponitur? cur furem noctur-
num à diurno, eum qui cum telo fuerit, nec ne, manifestum
nec manifesto distinguunt? Non sanē aliam ob causam, quā
quod magnum illud securitatis bonum alii aliis magis laeditur.
l. 4. §. 1. l. 5. pr. ff. ad l. Aquil. Atq; hinc raptoribus & praedoni-
bus etiam propter rem minimā ultimum supplicium decer-
ni, locuples testis est *Carpeov. p. 2. pract. crim. qu. 90. n. 11. §. 1.*
Cui add. *Dd. ad art. 126. Const. crim. Carol.* Qui enim maxi-
mē laedit securitatem, is videtur maximē improbus, maximēq;
non solum appetere bona fortunae, sed etiam odisse societatem
humanas, quae sine tranquillitate & securitate subsistere neque-
unt. Si igitur & hoc accedat, ut metu mortis tibi tua bona ex-

torqueat raptor in via publica, non dubito, quin liceat etiā talē illata nece occupare. Primò enim impetitur mea pecunia: deindè etiam metus inferitur & gravis & injustus, de cujus exitu incertus sum; nec enim exempla defunt, quod bonis jam extortis raptores nihilominus vulneraverint aut interemerint innocentes homines, vel grandi malitia commoti, vel ne facinus ad Magistratum emanaret. Denique læditur securitas, non tam meum, quàm commune bonum: adedq; tali raptori si parcam, vesano illius appetitui stimulos addo, ut tantò frequentius & audaciùs idem malum & aliis intentet. Merentur hic quædā Cl. Bœcleri legi, quæ is ad d. c. Grotii *n. n.* commentatus est. *Origo, inquit, hujus juris* (puta quo res quandoq; defenduntur illata in vafori nece) *non tam ab æstimatione rei* (quanquam illa non facit nullum momentum) *quàm à securitate societati civili & gentium propofita, repeti debet: ut certa & tuta cuiq; sit rerum suarum poffessio & custodia. Quam cum natura sanciat, eadem opera tute & defensionis rerum favet, turbatoresq; & violatores arcet, præcipue quidem ex præscripto ordinis socialis, summæq; potestatis & judiciorum auctoritate; sed ubi judicis nulla copia, proprio cuiusq; domini auspicio & viribus. Quo in actu jure naturalicito, id quoq; naturale est, ut limites defensionis custodiantur, nec ad vindictam saltus fiat. Fieret autem etiam tum, si rei non magna causa ad interfectionem usq; procederet defensio. Ex his etiam de reliquis judicium fieri potest. Quò enim graviùs læditur securitas, eò plus juris nobis adversus tales invaforis nascitur. Quod si verò res sit exigua, & quoq; exigua securitatis læsio, potius amittenda res est, nec cum eadè invaforis retinenda. Proindè magna Vasquio fuit causa hæsitandi, quatenus defensio rerū prægredi possit, an quoq; ad necem invaforis; minimè verò idonea satisq; gravis, in genere vox pronuntiandi, licere propter rerum defensionem invafores occidere, petita ratione ex lege divina circa fures lata; quæ sanè rectè est accipienda, nec ad aliena iniquè transferenda. In qua interpretanda eruditè versutus est Grotius *l. c. n. 12.* ubi etiā*

nos quædam in nostro commentario adjecimus. Vsq̃uis
legi poterit *lib. 1. d. c. 18. n. 5.*

XXVII. Non possum, quin verbo moneam, quid in il-
los grassatores liceat, qui cursores publicos, Postas dictos, sive
equis sive curribus vehantur, sociosq̃; itineris aggrediuntur, &
nimis quàm frequentibus jam experimentis miserè non solum
spoliant, sed multis sæpè modis vexant, vulnerant, equos ante
currus, & sæpè homines ipsos prosterunt. Quid sentiam ex
superioribus satis liquet. Præterquam enim quod læsio fiat a-
trox in bonis fortunæ, & securitate, viaq̃; publica, etiam Regalia
principum tales involant. Cuniq̃; autoritate publica isti cur-
sores publici sint specialiter muniti, sanè eadem & socii itineris
omnino gaudere & uti poterunt, adeòq̃; violentiam istorum
grassatorum etiam cum nece ipsorum avertere. Legi hic mere-
tur *l. 1. & 2. C. quando lic. unicuiq̃, sine jud. se vindicare. Liberam re-*
sisstandi cunctis tribuimus facultatem, ut quicumq̃, militum vel priva-
torum ad agros nocturnus populator intraverit, aut itinera frequen-
tata insidiis adgressionis obsederit, permissa cuicumq̃, licentia digno illi-
co supplicio subjugetur, ac mortem, quam minabatur, excipiat, & id,
quod intendebat, incurrat. Melius enim est occurrere in tempore,
quàm post exitum vindicare. VESTRAM igitur vobis permittimus
ultionē, & quod seruum est punire iudicio, subjugamus edicto, ut nullus
parcat militi, cui obviare telo oporteat, ut latroni. Altera lex est: Op-
primendorum desertorum facultatem provincialibus jure permittim⁹.
Qui si resistere ausi fuerint, in his velox ubiq̃, jubemus esse supplicium.
Cuncti enim adversus latrones publicos, desertoresq̃, militia, jus sibi
sciunt pro quiete communi exercenda publica ultionis indultum. Gras-
satores, inquit J Crusl. 28. §. 10. ff. de pæn. proximi latronibus ha-
bentur: & si cum ferro adgredi, & spoliare instituerunt, capite puni-
untur: utiq̃, si sapiis, atq̃, in itineribus hoc admisserunt. Vi igitur i-
starum Constitutionum non solum defensio subditis, sed & ul-
tio & pænæ executio publica auctoritate est permissa seu con-
firmata. Quam sanè executionem in societatis humanæ, publi-
cæ

lica pacis & commerciorum hostes satis gravibus moti causis
 Legislatores etiam subditis extra ordinē committere possunt,
 ut non solum illos impunē occidant, sed & justē; secus atq; sen-
 tit Grotius *d. c. n. 14.* ubi in nostro commentario plures ejus
 hallucinationes notavimus. Sæpē enim raptores & grassato-
 res ejusmodi habent latibula aut receptacula, ut difficillimē ex-
 trahi ex iis possint: sæpē agmine facto stipati, aut armis per-
 niciosissimis instructi infestam habent securitatem & vias pu-
 blicas, ut prehendi, judicio sisti, & ordinaria via cum illis proce-
 dere ad poenam haut facilē liceat; ut adeo his similibusq; cau-
 sis Magistratus adacti rectē, quibuslibet suum ulciscendi jus
 permittant. Cum primis verō Principum, & quotquot terri-
 torii jus habent, officium est, ut quantam possunt securitatem
 viis publicis, iisq; incedentibus præstent, & grassatoribus, pes-
 simis hominibus, minimē quidquam indulgeant. Ideo enim
 eo loco à Deo sunt constituti, ideò à subditis preces pro felici i-
 pso regimine concipi jubentur, ut ipsis securis & pacatis sub
 eo vivere liceat. Germaniæ nostræ Principes & Status quod at-
 tinet, illi quidem etiam speciali conventionē ac lege ad illud
 præstandum obligati sunt. Ita enim legere est Rec. Augustano,
 1555. Nach dem aber ein jeder Churfürst/Fürst und Stand/sein
 Chur-und Fürstenthumb/Land und Gebiet/auch Strassen/rein/
 und darzu nothdürfftige streiffende Rotten zu erhalten/ und die
 Verfehlung/damit sich nicht unruhwillige Leute in seiner Obria-
 keit zusammen schlagen/ und andere beschädigen/ zu thun schul-
 dig: Was dann einem jeden hierauff lauffen oder auffgehen
 wird/ solches soll auff gemeine Cräng-Stände nicht geleyet wer-
 den/ sondern es derselbig Churfürst/Fürst oder Stand für sich un-
 auff sein eigen Kosten vernichten. Sed inquis, quis custodiet
 & coërcebit ipsos custodes? Vigilans princeps, dux justus, & gra-
 vior poena. Alioqui perpetuò illa repetetur Huberti Langveti
 ep. II. ad Camerarium querela: *Miserum est & penè pudendum in
 tanto imperio licere cuilibet impunē turbare publicam tranquillitatē,*

Et eos, qui rerum potiuntur, aut nolle aut non posse aliquot latronum
furorem & audaciam compefcere. Adde Landfrieden de Anno 1548.
tit. von einfrännigen Knechten. & Ordin. Camer. p. 2. §. 15. *Gaius*
de pac. publ. l. 1. c. 4. n. 36. feqq. Tantùm de Duellis necessariis,
quæ an pura piq; ſint, aut aliquam culpam implicant, ex jam
dictis fortè dijudicari poterit; licet non omnia attulerimus,
quæ de iis dici poterant, quod horum Duellorum jus ferè in
cauſa ſit poſitum; ceu ſuprà pluribus oſenſum eſt.

XXVIII. Solent, qui de Duellis ſcripſerunt, etiam huc
referre Haſtiludia ſeu Torneamenta, quæ Duella ludicra appel-
lant. Sed cum omne Duellũ propriè dictum ſit aliquod bellũ;
eo verò animo iſtis ludis decertantes non ingrediantur, Duel-
lum propriè non erit. At, inquis, ſæpè accidiffe, ut alteruter
in ejusmodi certamine occubuerit. Nam & exemplo eſt Gal-
liæ Rex Henricus II, qui à Mongomerio cohortis prætorianæ
præfecto tranſfixo dextro oculo exanimatus eſt: de quo Thua-
nus *lib. 22.* Et Franciſcus Borbonius Anchianus, qui in infelici
ludo, cervice luxata, & cerebro rupto, periit. Ita quidẽ eſt;
ſed diſtingvendum eſt inter actus periculoſos tritemq; ſæpè e-
ventum habentes, & actus verè hoſtiles: iſti ut inſunt iſtis ludis,
ita hi ab illis abſunt. Præſtat verò ejusmodi periculoſos noxi-
oſq; ludos intermitteri atq; aboleri à Majeſtate civili, quàm ut vel
ſe vel alios iſtis diſcriminibus & caſibus ſubjiciant. Idq; tantò
faciliùs fieri poteſt, quod iſti ludi ſingularem in bello uſum vix
ampliùs habeant, ratione ejus multum mutata indè uſque ab
Henrici Aucupiſ temporibus, cui autòri torneamenta accepta
referunt: uti ferè jam etiam in deſuetudinem venerunt; niſi
fortè illuſtrium perſonarum nuptiis, aliisve ſimilibus feſtivity-
tibus, aut explorandæ genuinæ nobilitati quandoq; adhibean-
tur. Neque enim ad illa admitti conſueverunt, niſi qui nata-
les ſuos ex quatuor generationibus utriusq; ſexus Nobilium de-
rivaffent, Sie muſten vierſchidlig ſyn oder betweiſen, daß ſie von
vier Väter- und Mütterlichen Ahnen geboren und herkommen.
Munſt.

Munſt. in Coſinogr. l. 5. c. 418. Quò etiam magnam partem ſpe-
ſtant XII. Leges Torneamenti conditæ: quæ neſcio quâ fide
vel auroritate Henrico Imp. acceptæ feruntur, & ab illo in conſi-
lium adhibiti dicuntur Cunradus Comes Palatinus ad Rhenũ,
Hermannus Sveviæ dux, Bernardus Bavariz & Cunradus Dux
Franconiæ, qui ſinguli ad has ſanctiones tres viros delegerint u-
ſu harum rerum præſtantes, quibus inſuper alios tres viros Im-
perator addiderit. *Limn. lib. 6. de jur. publ. c. 5. Draco de Patriciis. lib. 1. c. 11. Bocer. de Bell. & duell. lib. 2. c. 4. Georg. Rixtan. Thurnier- buch/ Franc. Nodius Pandect. Triumphant. Caſp. Perch in diſcur. de ord. Equeſtri. Simon. Majol. dier. canicul. tom. 2. colleg. 6.* Et qui primo loco debuiffet poni Reinhardus Comes Solmenſis in lib. germ. *von des Adels Urfprung.* Jure ſanè Canonico haſtilu-
dia hæc (quæ c. 1. X. de torneam. deteſtabiles mundina ſeu feria ap-
pellantur) ita fuerunt damnata, ut ſi quis in iis antagoniſtam ſuum oppreſſiſſet, teneretur ex l. Cornelia ad homicidii pœnã luendam, tum ut occiſus ſepultura Eccleſiaſtica careat. Poſte-
riùs videre eſt ex c. 1. & 2. X. de Torneament. unde, vel aliis inſu-
per moti rationibus etiam prius, quod alioqui ibi diſertè non invenitur, colligere ſolent Doctores. Proba etiam eſt ſenten-
tia Abb. Panormitani in c. felicis X. de torneament. dicentis, *omnes ludos, in quibus periclitatur hominis ſalus, aut animarum, omni-
nò tollendos eſſe; quod pugnent cum verbo Dei.* Brunnem. ad l. un. C. de gladiat. Perez. ibid. n. 3. & 4.

XXIX. Videamus jam illud Duelli genus, quod Judi-
ciale vulgò quidem at perperam appellant, quo in ſubſidium
deficientis probationis ac purgationis utebantur, vel ſua liti-
gantes voluntate, vel Judicis ad id ſuſcipiendum autoritate ad-
ducti. Atque hoc Duellum cum fuerit & antiquiſſimum, &
frequentiſſimum, & omnibus Germaniæ populis etiam in va-
ſtum ſeptentrionem ſe porrigentibus uſitatiſſimum, *Alciat. lib. 2. parerg. c. ult. & conſil. 132. Bodin. de Rep. lib. 5. c. 1. Gilman. tom. 2. ſupplie. Camer. p. 1. vol. 15. n. 9. Thom. Smith. de Rep. Anglor. lib. 2. c.*

6. § 3. Saxo Gramm. lib. 14. bist. Danica. ex Historia quædam præmittamus, ut tantò rectius de eo fieri iudicium possit. Primò quidem certum est, in Codice Legum Antiquarum Lindenbergiano plurimas exstare Leges, quibus hic probandi purgandiquè modus confirmatur. Sufficiat hic unam proposuisse ex *c. 44. legg. Alemann.* *Si quis liber libero crimen aliquod mortale imposuerit, & ad Regem vel ducem eum accusaverit, & inde probata res non est, nisi quod ipse dicit: liceat illi alii, cui crimen imposuit, eum tracta spatha se idoneare contra illum alium.* Idem legere passim sancitum licet in legibus Salicis, Bajoariis, Francicis, Ripuariis, Frisiis & Langobardicis. Videatur Friderici Barbarossæ cognominati constitutio de pace tenenda 2. *Feud. tit. 27.* ubi hujus moris vestigia à Longobardis in Italiam oblata videre licet. Vix verò rectius quisquam hoc Duellum narrabit Christophoro Lehmanno, quo nemo rerum Germanicarum facillè fuit peritior. Ita igitur ille *lib. 2. Chron. Spir. c. 30.* *Wer seine Unschuld mit Zeugen nicht erweisen können/oder wollen/der hat noch diesen Weg vor sich gehabt / daß er gegen dem Kläger durch einen öffentlichen Kampff seine Unschuld aufsfündig machen können.* Deinde allegat sequentia ex Stumpfii Historiæ Helveticæ *lib. 3. c. 92.* *Es haben die alten Francken auch nach Bekehrung zum Christlichen Glauben die Herdnische unmenschliche Art in Übung gehabt/daß sie umb gering. & Ursach willen/und fast in j. der Sache sich zum Kampff umb Leib und Leben erbotten / und hienit die Unschuld und Gerechtigkeitt an Tag bringen wollen/ gleich als hätte der Stärcker recht/und der Schwächer unrecht.* Post hæc ita pergit: *In Alemannien hat es auch den Precess gehabt/ wenn Partheyen umb Acker und andern Feldbau streitig worden/ und über eins oder des andern Befügnuß und Recht / am Berveiß Mängel fürgefallen / ist der Grabe und Gericht des Orts sambt den Partheyen an den streitigen Ort gangen / und nach dem sie den Augenschein wol eingenommen / hat ein jeder Theil von dem Ort/da er berechtigt zu seyn verimeynt/ ein Hand voll*

voll Grund ausgegraben und dem Graben zugestelt / derselbe hats in ein Tuch verwahrt und versiegelt/und einem andern bis zu nechstem S. rich's Tag zu behalten geben. Wann man denn das S. richt beissen / haben die Partheyen sich eingestelt/ und angelobt/daß ein jeder seine Gerechtigkeit an dem streitigen Ort mit dem Schwerd gegen seinen Gegentheil wolte aussichten. Wan sie nun sich dazu / wie bräuchlich/ mit einem Schild und Schwerd aufgierüst / hat man den verwahrten Grund auffm Plaze in die mitte gelegt/welchen die Kämpffer jeden mit seinem Schwerd zuro. dertü berühret / und daneben G. Dit angeruffen/ daß er dem/ der die Gerechtigkeit für sich hätte / den Sieg wolte geben. Welcher den Kämpffer halten/ dem hat man das Gut zugesprochen/der ander Theil und sein Beystand haben den Unfug mit Gelde gebüßet und abgetragen.

XXX. Atque hujus generis duellis nihil prisce Germanis fuit frequentius, ut non dubitet Stumphius d. l. sequentibus uti verbis: Diesen Brauch/ also versprochene Kämpff zu thun / habendie Francken in solcher Übung gehabt / daß sie bey nahe ü. ob eine jede Sache sich zum Kämpffer botten. Creditumque vulgò fuit, vel omnino non, vel certè neque melius neque liquidius de veritate aut causæ justitia constare, quam per Duellum hujusmodi posse: cujus cum multa in veteribus monumentis exempla existant, unum ex Frossardi lib. 3. bist. hic commemorabo. *Evenit, inquit, in Galliis, ut quidam genere nobilis è familia Comitris Alengonii per vim stupraret alterius cujusdam nobilis viri, peregre profecti, uxorem, quæ simul atque maritus revertisset, lachrymis oppleta, commemorare vim sibi factam: ille crimen deferre ad Alengonium: alter negare factum pertinaciter. In quem cum esset aliquantò propensior etiam is, apud quem fuit instituta accusatio; qui injuriam passus erat, ad senatum Parisiensem appellabat. Per annum & eo plus agitata causa, cum & uxor intentare crimen, & ille constanter negare; statutum est: ut Monomachia litem finirent. Certo die, quem aut ipsi delegerant, aut arbitri prescripserant, congressi sunt, equites*

equites primum, deinde pedites. Non hic cæca fortuna (quæ solet alioquin ejusmodi rebus dominari) sed aq̃uitas potius & virtus exercere suas vires. Nam qui suæ conjugis pudicitiam vitæ suæ cariorem habuit, & in eâ propugnanda capitis periculum non reformidavit, nec a-
so adversario, palam faciebat omnibus, vindicem esse Deum, qui scel-
lerum impunitatem non ferat. Interemptum illum, carnifex pertra-
ctum ad patibulum postea suspendit: quem si vincere contigisset, jam
ex decreto Senatus illa quidem propterea, quod falso credit a fuisse ac-
cusasse, flammis objecta: maritus autem eo, quo adversarius, & nomi-
nis genere post mortem etiam adfectus fuisse. Victorem eximius lau-
dibus efferre omnis nobilium turba & produisse in eo virtutem. *Quæ*
& *Gallia Rex*, honestissima quâdam animi inclinatione, maxime
permittens, egregie factis honorem suum abesse, præmiâq; & præcens
illum munere non contemnendo, & certis deinde proventibus, quod
viveret, locupletavit auxitq;. Judicat scilicet de hoc facto pro se-
culi more Frossardus.

XXXI. Non solum autem moris fuit, ut actor & reus
hujusmodi duello colliderentur, sed sæpe etiam testes commi-
si fuerunt, uti idem testatur Lehmannus d. l. Verba ejus sunt:
In der Wahrh. / und wenn die Zeugen ihr Kundschaft g. sagt/
haben sie ihr Schwert beym Ruckpf in Händen gehalten / und
damit zu versichen geben / daß sie mit dem Schwert die Wahrh.
die sie außgesagt / wolten versichen / inmassen dann geschähen.
wenn die Zeugen die der Kläger und Beklagte geführ. / nicht zu-
sammen gestimbt / und kein Theil dem andern recht geben wol-
len / das alsdann ein jeder Theil einen außgeschossen / die auf ihren
ein Feld mit Brügeln über der Wahrheit gekämpfft / und haben
die Kämpffer kein ander Rüstung dann ein Schild gehabt / wel-
cher unter den beyden überwunden worden / den hat man / wie
auch allen seinen Beystand / für meinderig und falsche Zeugen
gehalten / und ihme hierumb die rechte Hand abgehauen / die u-
brige seiner Seiten haben ihre Hände mit Geld müssen lösen / da-
von zwey Theil dem Gegentheil / und der dritte zum Frevel dem
selbo heimgesallen.

XXXII. Et quod mirere , non solum dubiæ quæstiones
Facti, sed & Juris duellis istis decisæ fuerunt. Ejus rei insigne
suggerit exemplum idem Lehmannus *lib. 5. Ch. Spir. c. 4.* Um
die, e Zeit (Ottone I. imperante) ist im Re ch in Erbschafft Sa-
chen hin und wieder Streitigkeit in solchem Fall entstanden.
Wenn ein Vater Erben gehabt / die sich verheyrath/ und in der
Ehe Kinder erzeugt / deren Vater bey Leben des Alt-Vaters to-
des verfahren / ob die Enckel den Alt-Vater beneben ihren Vet-
tern oder Vaters Brüdern sollen erben. Der mehrertheil hat
dafür gehalten / daß die Enckel an ihres Altvaters Nahrung kein
Theil haben / sondern die Söhne allein / so noch verhanden / der
Erbschafft fähig seyn. Dieser Irung und Zweyracht / daher
viel Klag und Blutvergiessen erfolgt / mit rechtmäßigen Ent-
scheidt abzuheffen / hat Kaysers Otto ein allgemeine Reichsver-
sammlung ins Dorff Strela lassen verkündigen / (isto enim vivo et-
iam sub dio, vel tentoriis, comitia celebrabantur) und daselbst
des Reichs Ausschuss und Schieds-Männern über angeregte
Frage sich zu berat hschlagen / und was sie billich befunden / in ge-
meiner Versammlung zu eröffnen befohlen. Nach gehabtem
reiffen Rath haben die Schieds-Männer dem Kaysers und
Ständen ihren Entscheidt und Ausschlag fürgetragen / und da-
hin gestellt / daß die Kindes-Kinder ihren Eltern gleich / und an
ders. lben Statt eines Stammes und Rahmens mit ihren Vet-
tern seyn / und derhalben der Erbschafft ihres Altvaters / nach dem
Stamm von Re ch: swegen fehic. Mit diesem Ausspruch hat
Kaysers Otto nicht gesättiget seyn wollen / sondern damit nie-
mand zu zweiffeln / ob berührter Entscheid das gründliche Recht
sey / etliche tapffere Ritter erwählt / die durch öffentlichen Kampf
sollen bestreiten / ob von den Schieds-Männern recht oder un-
recht in angeregter Frag gesprochen. Als die Fürsten und Ständ
des Kaysers Fürschlag bewilliget / und die gewählte Ritter zu
beyden Theilen gegen einander zum Streit und Kampff kom-
men / hat der Theil obgesieget / welcher der schiedlichen Richter

Ausspruch befochten. Darauf der Kaysers sambt Fürsten und
Ständen derselben / als ein Befehl bestätigt / und im ganzen
Reich zu halten befohlen. Eandem historiam paulò aliter re-
citatur Stumphius d.l. Atque hæc Duella veteribus venerunt no-
mine Kampff / & Kampff-Recht: de quibus Wehnerus tit. 4.
part. 5. veter. ordinat. Rotwilensis. Et Campio vel illa decertatio,
vel ipse decertans dici solebat; unde Cimbrorum nomen non
absurdè deducit Reinerus Reineccius lib. 3. syntagm. hist. Gryphi-
an, de Weichbild. c. 42. n. 10. seq.

XXXIII. Et si verò hæc Duella pervulgati usus olim fue-
rint, & quoque Goldastus Tom. 1. Const. Imp. testis sit, daß das
Kampffrecht noch Anno 1450. im Hofgericht zu Rohirweil ge-
richtlich erkandt sey; est tamen reverà impium institutum, &
cum primis à veterum superstitione ortum. Nam in ambiguis
causis, maxime criminibus, inopiam probationum supplere se
posse putabant judicio vel divino, vel humano. Divino, per
aquam frigidam aut calidam, nec non per ferrum candens, Hu-
mano, per Duellum; ut tamen etiam hoc facinus humanum
occulto Dei judicio dirigi crederent. Cæterum Purgationem
per aquam frigidam videtur Diabolus commentus esse ad imi-
tationem poculi Zelotypiæ, de quo lex exstat, Num. 5. v. 11. seqq.
ad quem textum Grotius notatu digna alia consignavit. Sed
cum hæc Dei sanctio planè fuerit miraculosa, & ut viri docti
putant, ipsa quoq; propter σκληροκαρδίαν Judæis lata, Zep-
per. de LL. Mosaic. l. 4. c. 18. ad alias ancipites causas sanè illa ab-
sque speciali Dei mandato abuti nefas fuerit, c. Mennam. 7. c. consultus-
sit. 20. caus. 2. qu. 5. Ut adeò similis prava consuetudo, utcu-
que inveterata, meritò sit penitus abolenda (præprimis ubi
tam liquidò de Christiana disciplina constat) qua magia sus-
pecti decussatim constringuntur & in aquam projiciuntur, hoc e-
ventu, ut si mergantur, innocentes; sin innatent aquis, crimini-
bus convicti rei judicentur. Tantùm enim abest, ut Judices hu-
jusmodi probandi morem decernere possint, ut nec vel accusa-

torum

torum importunitate nec suspectorum reorū spontanea sollicitatione hanc ad rem adduci vel commoveri debeant. *Quod enim non ratione introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in aliis similibus non obtinet. l. 39. ff. de legib.* Merito itaque passim ille mos ceu detestabilis exolevit, & ubique antiquari debebat: ceu post alios eruditè demonstravit *Vir Consultis. Dn. D. Mauritius, Collega & Amicus noster honoratissimus*, cū nostrum Collegium hac de re fuisset consultum. De aliis strigum probationibus per crucem, nec non per pondera & lancem *vid. Hotom. c. 44. disput. Feud.* solebant enim sagæ olim etiam lanci appendi, quam si ultra certum pondus, fortè 14. vel 15 librarum non deprimerent, beneficii rei habebantur.

XXXIV. Par penè ratio & origo fuisse videtur probationis per aquam ferventem, vel ferrum candens: qua reus in aquā ferventem manum immittebat, aut ferrum ignitum manu illæsa ex uno loco in alium ferebat, in probationem innocentiae suæ. Cujus memorabile exemplum de Othonis III. Imp. conjugē verbis Caroli Sigonii recitabo *ex lib. 7. de Regn. Ital. p. m. 183.* Maria Augusta Comitem Mutinensem in amorem sui pellicere conata, postquam libidini suæ reluctari vidit, ira furens se ab illo de stupro tentatam apud Othonem insimularvit. Ejus rei admonitus Comes totam, ut erat, conjugi suæ, mulieri prudentissimæ, patefecit: se citius milles moriturum, quàm tantum Imperatoris dedecus palàm facturum: proinde ipsam precibus omnibus obtestari, ut sorti atque imperterritō animo apud eum mortui innocentiam suam purgaret. Neque ita multo post Comes irati & creduli Imperatoris judicio condemnatus pœnas capite dedit. Conventu inde populi ad Roncalias instituto, quo die jus viduis dicebatur, mulier processit, atque ex lege Imperatorem ipsum ad supplicium, quod maritum suum injustè necasset, postulavit. Quā voce audita mirabundus Otho, At tu, quonam pacto, inquit, viri tui, quam jactas innocentiam comprobabis? Cui illa, Candenti lamina, inquit. Atque mox inspectantibus omnibus ferrum ignitum jussu Othonis allatum sine ulla offensione prehendit. Eare Otho confusus,

E 2

usus, se quidem pœna dignum esse dicere, verum ad eam subeundam spatium postulare. Tum mulier tribus vadimoniis dilatis, Atque, inquit, ego supplicio regina contenta sum, cujus nefaria calumnia maritus est meus oppressus. Orbo muliere collaudata reginam igne cremari iussit, mulierem verò propter dilata sibi vadimonia quatuor in Etruria castris donavit. Huius iudicii Gothifredus (Viterbiensis puto) est autor. Fides huius narrationis sit penes autorem. At justalium probationum est nullum. Etsi enim etiam in Daniele exemplum commemoretur trium virorum, qui in ardentem fornacem coniecti illæsi manserunt; sunt tamen hæc miracula, quæ divina providentia dispensantur, adeoq; humano arbitrio, & audaci arrogantiæ, ad consequentias trahenda non sunt, neque Deo absque ejus mandato obtrudi debent media, quibus is ad probandam innocentiam nostram occultam iudicii sui vim communicet. Gronew. de LL. abrog. ad lib. 2. Feud. tit. 27. c. Mennam. 7. c. consulisti. 20. caus. 2. qu. 5. c. ult. X de purg. vulg. c. sententiam. 9. X. ne cler. vel monach. Fulv. Potian. de probat. l. 2. c. 2.

XXXV. Neque justior his modus est probandi innocentiam per Duellum; quin potius omni bonæ rationi & justitiæ contrarium ejus fuisse usum non solum affatim videre est ex allegatis ex Jure Can. sensibus, Phil. Camer. Medit. Hist. cent. 2. c. 18. & 19. Damond. prax. crim. c. 42. seq. Greg. Tholos. synt. Jur. l. 45. c. 15. & 16. Bodin. de Rep. lib. 4. c. ult. Arnif. de Repub. l. 2. c. 5. Ant. Matth. de Crim. l. 48. tit. 15. c. 6. Rivet. ad decal. qu. 38. Ames. de Casib. conscient. l. 5. c. 32. totq; aliis nostratum Theologorum scriptis, sed idem quoq; sequentibus argumentis solidè evincam. Quidquid est species Belli, id ab ordine & natura Judicii abhorret: Atque tale Duellum, de quo diximus, est species belli, E. tale Duellum ab ordine & natura Judicii abhorret. Propositio, nisi me omnia fallunt, est liquidissimæ veritatis; Bellum enim & iudicium sibi mutuo contrariantur: & alterum ubi locum habet, ibi alterum cessat. Ut non satis mirari queam illorum scriptorum, qui de Duellis scripserunt

runt (sunt verò prope modum innumeri) rationem, qua Duella more Processus Judicarii ferè informant; & pessimo facinori hinc colores, & nescio quæ pigmenta atq; incrustationes quarunt. *Duellum*, inquit, *Bonav. Ganer disp. de Duello lib. 43. ad instar judicii contentiosum redactum est*; cum antè jam agnovisset, quæ de Duellis vulgò differantur, magis Politicè, quàm Christianè dici. Imò neque politicè neque Christianè (liceat barbarè de re barbara cum barbaris loqui) ullo modo defendi possint. Assumptionem quod attinet, nemo, credo, inficiabitur, tale Duellum fuisse speciem Belli. Aut si bellum non fuit, actus Judicialis fortean fuerit: id quod est absurdum, etiamsi à Judice aliquando sit litigantibus decretum aut imperatum, ceu mox demonstrabitur. Quippe in ambiguis causis veritas armis explorari non debet, sed legibus judicandum est, & deficientibus probationibus, reus aut absolvendus est. *l. 4. C. de edend. aut saltem illi deferendum est purgationis juramentum, Gronew. d. l. aut judicale, si actor nihil probaverit, quam communio rem opinionem esse ait Brunnem. ad d. l. 4. aut si actor semiplenè probaverit, in supplementum juret. l. 3. C. de reb. cred. l. 31. ff. de jurejur.* Quod verò *Gronew. d. l.* tradit, Juramenti purgatorii nullum esse usum in criminibus, in Belgio fortè moris, non item apud nos est. *Carpz. prax. crim. p. 2. qu. 95. n. 74. 75. & p. 3. qu. 116. n. 60. seq. Brunnem. de Proc. Inquis. c. 9. n. 6.* Et adhibebantur olim septem compurgatores, qui de innocentia rei credulitatis juramentum præstabant. *c. quotiens. §. X. de purgat. canon.* Quod tamen ipsum adhuc in crimine fractæ pacis eluendo requiritur *Gail. lib. 2. de Pac. pub. c. 7. n. 12.* Atque hinc est illa distinctio Purgationis Canonica, quæ sit per juramentum, & Vulgaris, cujus exempla supra proposui, & quò referenda sunt hæc, de quibus jam loquimur Duella. *l. 1. X. de purg. canon. & vulg.*

XXXVI. Talia ergo Duella à Judicibus non potuisse jure decerni aut saltem permitti, ostendo porrò conclusione præcedentis argumenti usus, quæ jam principii loco erit. Quidquid

ab ordine & natura Judicii abhorret, idquè evertit, illud à Judice non potest permitti, multò minus imperari: Atqui Duellum, de quo jam differuimus, ab ordine & natura Judicii abhorret, E. tale Duellum à Judice non potest permitti, multò minus imperari. Majorem nemo in dubium vocabit, cui notum est, quodnam sit officium Judicis. Minorem suprà jam declaravi: quibus tamen mantissam aliquam adjiciam. Quicumque actus justitiam causæ perse detegendi minimè idoneus est, sed æquè innocentem damnare, quàm nocentem absolvere potis est, ille ab ordine & natura Judicii abhorret: Atqui Duellum, de quo quæstio est, est talis actus, E. illud Duellum ab ordine & natura judicii abhorret. Hinc cum duo, quorum unus alterum furti accusabat, probationis causa inter se pugnarent, justior cecidit & furtiva res postea inventa fuit apud alium: ut refertur *in c. significanti. 2. X. de purgat. vulg.* Imò ipsi Veteres nonnulli hoc probè viderunt. Cum enim pessimum illum morem secum in Italiam pertraxissent Langobardi, ibiq; illum frequentassent, Rex illorum Rotharis ingenuè fassus hunc in modum legitur *lib. 1. LL. Langobard. tit. 9. c. 23. Cod. Lindenbrog. Quia incerti sumus de judicio Dei, & multos audivimus per pugnam sine justa causa suam causam perdere. Sed propter antiquam consuetudinem gentis nostræ legem impiam vetare non possumus. Fridericus quoque II. Imp. Constit. Sicul. lib. 2. tit. 31. ait, Ridendos potius quam corrigendos, qui naturalem candentis ferri calorem teperescere, inò quòd stultius, frigescere, nulla justa causa superveniente, confidant: Et, cum etiam Duellum, de quo agimus, damnasset, ejus rei hanc adfert causam tit. seq. 32. Quod non tam vera probatio, quam divinatio quedam dici possit, quæ natura non consonans à jure communi deviet, æquitatis rationibus non consentiat. Vix enim aut nunquam duos pugiles inveniri sic æquales, ut vel in totum non sit alter altero fortior, vel in aliqua parte sui majore vigore & potiori virtute, vel saltem ingenio alter alterum non excedat.*

XXXVII. Sed & aliæ sunt rationes, quibus ab ejusmodi Duellis

Duellis cum Judices tum dimicantes debuissent deterreri. Ex multis has duas modo adferam. Quicumq; actus directò adversatur Juri divino & Naturæ, illum nec ultro quisquam suscipere, nec Judices aut Magistratus licitè in illum possunt consentire: Atqui Duellum, de quo hactenus actum est, talis est actus, E. hoc duellum nec ultro suscipere quisquam, nec in illud Judices aut Magistratus licitè consentire possunt. Quod attinet Minorem, nota sunt illa præcepta, NON OCCIDES: Quicumq; sanguinem humanum effuderit, ejus sanguis vicissim effunderetur: Nemo injuria est lædendus. Quando cumq; enim Judicii auctoritas vim suam exercere potest & debet, ad bella & cades humanas nullo modo viam Leges hæc aperiunt, sed præcludunt. Altera ratio hæc est: Quocumq; actu Deus tentatur, is sua natura ac simpliciter est illicitus: Duellum hoc, de quo impræsentiarum disputamus, est talis actus. E. Duellum hoc sua natura ac simpliciter est illicitum. Minorem confirmat, c. monomachiam. 22. *Caus. 2. qu. 3. & c. dilecti X. de purgat. vulgari. Add. l. un. C. de gladiatorib. atq; ad illam Brunnemannum. Perez. ad d. l. n. 5.* Quàm inanis & vana hæc sit veritatis exploranda ratio, vel unico liceat declarare memorabili exemplo, quod Alphonso Castiliæ Regis imperio contigisse refert Scriptor quidam Gallus in libro, qui inscribitur, *Les diverses leçons &c. Quidam Rupas de Vidima, nobilitate & rebus bellogestis clarus alium nobilem Rodigem de Avila apud Regem proditiōis falso insinulaverat, quod usurparet insignia Lusitania, cum esset vassallus Castiliæ Regis, idq; se armorum concursu confirmaturum jactaverat. Aberat eo tempore Rodiges de Avila, qui cum calumniam hanc rescivisset, Regi parâ fide rescripsit, nihil opus esse purgatione, quod Rupas in ipsum conspirasset Regem, & de eo è medio tollendo consilia iniisset: idq; duello se probaturum adfirmavit. Rex animi pendens copiam tandem iussit Duelli, quò de tantis criminibus liquida testaretur veritas. Concurrunt illi magno furore & impetu, totogve decertant die aquis viribus, fortuna dubia, donec nox conflictum diremit. Reditu est altero die ad arma & cer-*
tamen,

tamen, paribusque animis & exitu gestum est, in neutram inclinante partem fortuna. Congressit etiam tertio die, eo animo & conatu, ut tandem alter utro succumbente explicaretur veritas. Cum itaque diu & pertinacissime contendissent, cum alii spectatores tùm Rex in admirationem & misericordiam rapti sunt, virosque tam acres se mutuo conficere debere iniquum putaverunt. Rex itaque autoritate sua interposita finem duello imposuit, & utrumque ad se arcessitū criminis insimulati absolvit. En Duelli utrinque à calumniâ conflati eventū!

XXXVIII. Quia igitur huiusmodi Duella legitima Judiciorum subsidia veritatisque explorandæ aut confirmandæ remedia non sunt, sed omni benè constituto juri prorsus repugnant, & Judiciorum ordinem evertunt & pessumdant: ideo malè dicuntur Judicialia; cum non spectandum sit, quid à quibusdam Judicibus permissum, aut quid in malè constitutis quibusdam judiciis factum & decretum sit, quàm quid jure fieri ac decerni debuerit. Promovere igitur ævi hoc est, malè hæcenus judicat Witichindus, Othonis I decretum, de quò suprà egimus, his laudans verbis: Rex meliori usus consilio, voluit viros nobiles & senes populi honestè tractari, & magis rem inter gladiatores discerni jussit. Vicit igitur pars, qui filios filiorum computabant inter filios, & firmatum est, ut equaliter cum patris hereditatem dividere pacto sempiterno. Cum igitur constet, quod non solum veteres Germani, sed & Galli, Hispani, Angli aliique populi crebrò his Duellis fuerint usi, superstitiosa opinione persuasi, non sine numine & arbitrio divino hac ratione vel innocentiam, vel veritatem ac justitiam causæ explorari posse; ideo hoc Duellorum genus superstitiosum appellabimus. Atque, ideo hanc Purgationem Vulgarem Jure Canonico dici, & Canonice, quæ fit per juramentum, contrà distinguere nonnulli putant, sed tantum, quod vulgati fuerit usus Purgatio per duellum, sed quod vulgarium & superstitiosorum hominum hoc fuerit inventum, adeoque; nullam probationis vim habeant vel à ratione vel à divina autoritate aut voluntate nobis patefacta, sed à super-

à superstitiosi vulgi præcipiti judicio. *Gronov. l. supr. cit.*

XXXIX. Quia verò vitia cogradu, quo oriuntur, non solent subsistere, sed aliac crescere tempore ac consuetudine; ita in Germania quidem tandem ii invaluerunt mores, ut superioribus seculis Judiciorum autoritas propè omnis conciderit. Cum enim Regia autoritas variis artibus esset pessumdata, Duces Comitesq; provincias hereditario jam jure administrarent, arces & opida munirent, viribus suis militeq; subnixi, jure cum aliis æquo uti noluerunt. Et licet controversiæ Principum & Nobilium in Judicium essent deductæ, judicatum tamen vix quisquam solvebat, nisi vi armata compulsus: vel etiam planè judiciis repudiatis bello & armis lites suas dirimebant. Superstitio igitur Duellorum in judiciis olim usitatorum tandem peperit barbariam, videlicet ut quisque sibi jus diceret vindiciasque præstaret armis & Bello, quod Germanica appellatione insigniri solet *Faust oder Kolbenrecht*. Audiri de hoc differens meretur Casper à *Leich* in *Discurs. de Ordine Equestri German.* *Bei verschiedenen civilibus motionibus, Empfindlichkeiten/und in mangel schleunigen handhabigen Rechtens / hat sich im Reich beggeben / daß vor alters Equestris Ordo Germanicus vielfältig ins gemein/und insonderheit inner-und enfferlich sich juris belli und Faustrechts wieder die so ihne betrangt/allein/und durch helffers Hülff/als weil es pro juris sui conservatione vornehmlich bey den alten Teutschen herkommen/und Segreiffes. Nahrung / sambt dem alten Kampffrecht fast nicht ungleich war) gebraucht. Welches dann auch ander Stånd unter sich/und gegen dem andern geübt/und dieser von jenem gleichsam erlernet undergriffen hat. Bei welcher Zeiten constitution, aus vielen Geschichten und Schrifftten verspüret wird / ob wol die mächtige und höhere/nicht eben mit Kriegsrüstung und Faustrecht publice ihr beginnen und gesuch / sondern mit anhangender menge Volcks/oder andern zwangs vort hellen/ offinalis durchgedrungen/ und hiedurch dem Ringern sein Recht und Haab*

de facto abgcnöthiget haben: Dahero doch zu gegenrettung auff
Faustrechts Mittel der Schwächere getrieben / und also man-
cherley und viele Empdrungen erweckt worden / welchem man
lange Zeit vergeblich durch viel Land-Frieden/ Reichs-Hoff und
Cammer- Gericht's erectiones zu steuren unterstanden hat.
Ebenmäßig so oft eine Partey gegen die andere/ sich vor Ehre
Fürsten/Graven und Ritterschafft Auftrag rechtens erboten
hat / wann das Recht nicht gedenken oder erörtert werden kön-
nen/ so dann auch die execution dem ergangenen Spruch ge-
mäß nicht erfolgt ist/ noch geschehen können / hat man sich des
Faust-Recht's Auftrag zu behelffen nichts hindern lassen. De-
rowegen der Reichs-Adel pro generositate animi und aus
Schmerzen seines sichtbarlichen Verlusts/ Schaden oder For-
theils/seine alte Kriegerische Conversations jura des obgesagten
Faust-Rechts (welches jure bellico primævo, Teutonicisque
militiæ moribus assiduis, in depulsionem aut vindicationem
alienæ violentiæ, aut personalis realisque injuriæ un schwang
war) schwerlich und viel lange Jahr nicht deseriren/ weniger zu
unendbaren Proces mehr Geld und Mühe/ als Er oder Seinige
Nutzen erleben möchten / sich gedulden/ weder untergeben kön-
nen. Wie dann daraus entsprungen/und in vielen judicial pro-
tocollis befindlich/ daß durch höherer Stände/gegen manchem
vom Adel/rechtlicher/auch poenal und Achtsmittel fortführ- und
verfolgung halber/nach und nach der unterdrückt- oder verarm-
te Adel/entzwischen an Person/Schlössern/ Haus und Gütern/
theils geringert/theils vertilget worden ist / &c.

XL. Quanta rerum omnium perturbatio hinc non po-
tuerit non sequi, perpetuisq; motibus concuti Imperium o-
portet, nemo non videt. Cæterum Duella illa probationi
aut purgationi quæ olim inserviebant, in usu apud nos esse per
Dei gratiam deserunt. Vid. Dd. supra th. 35. laudatos. Illa quoque
Χερσodίκη saluberrimis constitutionibus fuit sufflaminata &
coërcita. Benè cum priinis de Germania meritis est Maximilianus

lianus I. qui in humanis istis moribus primò quidem Regimentum, deinde Cameræ Spirensis Judicium, deniq; & ipse & successores ejus gloriosissimi Pacis publicæ leges ac sanctiones pragmaticas opposuerunt. Hinc in Recessu Imperii Spirensi de Anno 1529. rectè dicitur, daß das Keyserliche Regiment und Cammer Bericht darumb fürgenommen / Fried und Recht im Heiligen Reich zu erhalten. S. Weiters als hie bevor.

XLI. Ista rerum perturbatio, robur cumprimis nacta tempore interregnum, occasionem etiam videtur dedisse Austregis, quæ dicuntur. Cum enim nonnullis Principibus violentia ævi illius displicere cœpisset, aut mutuo metu detererentur, nonnunquam ancipitem belli exitum vererentur, aut nervis belligerendi destituerentur, cœperunt sibi arbitraria Judicia constituere, Regum autoritate cum aliis rebus tum Pontificum importunissima ambitione & fastu proculcata, adeoque eorum sententia minimè expectata: quæ hodieq; Aufsträge/vel gewillführte Aufsträge appellantur. Quinimo cum rara essent eo tempore Comitia, nulla Judicia publica, dignitas Cæsarea vel nulla, vel inter competitores ambigua, etiam Civitates multæ in similia judicia & pactiones consenserunt. Etsi enim meliori modo Austregas constituerit Maximilianus Imp. non tamen huic auctori illæ sunt tribuendæ; ceu à nonnullis perperam fit. Nam in Constitutione Camerali d. Anno 1495. ita legitur: Welche sonderliche gewillführte Rechtliche Aufsträge gegen einander haben/ die sollen sich laut derselben gegen einander gebrauchen.

XLII. Imprimis verò, uti dictum est, Regimenti & Cameræ Spirensis constitutione illa morum atrocitas & *Χερσὶν* fuit repressa. Cæterum cum inveteratum malum, in tanta Reip. impotentia & discordia, ex voto & quidem uno momento non potuerit extirpari, multiq; Principum vires suas semper altero oculo respicerent, per sanctiones illas de Pace publica, toties repetitas, bellicis motionibus obviatum est. Cumq; antehac

Reges ferè militaris Ordinis hominibus & illiteratis essent stipati, à Maximiliano autem ejusque successoribus Juris Romani & Pontificii Doctores consiliis & judiciis admoti fuissent, ferrei seculi asperitas horum humanitate & æquitate non parùm mitigata esse videtur. Utinam quæ tam saluti pruden- tiq; consilio constituta sunt, morigero animo faciliq; ab omni- bus obsequio excipiantur & præstentur, nec partim vi aperta, partim cuniculis ductis his Imperii fulcris ruina quærat. At- que hæc de Duellis superstitiosis.

XLIII. Superest tertium Duellorum genus, omnium & olim & hodiè usitatissimum, iniquissimum ac perniciosissimū, quo spreta Judiciorum & magistratus autoritate multi suæ iræ, ambitioni, libidini & adfectibus frena laxant, & plerumq; pro honore adferendo, aliave injuria vel contumelia qualicunq; depellenda vel eradenda privato ausu ac temeritate furiosè de- certant. Doctores, qui de hoc argumenco scripserunt, *Extra- judiciale* appellant, distinctum scilicet hoc à *Judicali* quod vo- caret, à nobis *superstitioso* appellato. Ego verò illud *Cyclopicum* nuncupo. Cujus notationis rationem, & ipsius argumenti na- turam ac qualitatem expositurus solenniter protestor, me ad nullius hominis, vitæ generis vel ordinis injuriam aut despici- entiam quidquam dicturum, sed veritati ac Justitiæ unicè lit- turum. Sicuti enim Mathematici numeros & figuras suas à cor- poribus abstrahunt; ita me ab omni singulari facto animum avocasse, & non nisi *ἐν θέσσει*, ut loqui solemus, hoc argumen- tum versasse, juraq; ei accommodasse profiteor, paratus etiam rectiora monitus mea obelisco configere.

XLIV. Cyclopica vitam in proverbium abiisse, vulgò cognitum est; ut tamen perquam diverso sensu etiam à doctis- simis usurpatur. Erasmus enim in *suis Chiliad. p. m. vii. Cyclo- pica vitam interpretatur, vitam vehementer efferam ac bar- baram, quæ neque legibus neque disciplina civili constet, neque religione decorum gubernatur, Atq; hanc sententiam confir-*

mat exemplo Polyphemi, quem sic loquentem inducit Homerus *Odys.* 9. v. 273. *seqq.*

*Stultus es, ô hospes, quod longè advenisti,
Qui me deos jubes sive timere, atque observare.
Non enim Cyclopes Jovem à capra nutritum curant,
Neque deos beatos, quoniam multò præstantiores sumus.
Neque ego Jovis inimicitias evitans parcam,
Neque tibi, neque sociis, si me animus jubeat.*

Homerum imitatus Euripides Cyclopem hoc pacto loquentem facit.

*Atqui, hospes ego fulmen Jovis non horreo,
Neque me Jovem præstantiorem habeo deum.*

Hadrianus verò Junius in suo Chiliadum Erasmi auctario contendit, Cyclopicam vitam pro beata & nullius rei indiga apud omnes autores usurpari: quem vide in *Chil. Eras. p. m. 105.* Et si verò autor sit Homerus, singulari terræ felicitate atq; ubertate Cyclopas usos fuisse, plura tamen alia etiam commemorat *Odys.* 9. v. 106. *seqq.*

*Cyclopum ad terram superborum ex legum
Venimus, qui sanè diis freti immortalibus,
Neque plantant manibus plantam, neque arant.
Sed hac infeminata & innarrata omnia proveniunt.
Triticum, & hordeum, atq; vites, quæ quidem ferunt
Vinum, ex magnis vocis, & ipsis bonis imber in crementum dat:
Illis verò neq; conciones Consiliaria sunt, neque jura;
Sed ipsi celsorum montium inhabitant cacumina,
In spe incens cavis, jus autem dat unusquisque
Liberis atque uxoribus: neque se invicem curant.*

Mittamus, quæ de fertilitate soli Cyclopum feruntur, & quibus moribus fuerint, videamus. De his ita judicat Scholiastes Græcus, Dydimus creditus, Justos fuisse Cyclopus propter Polyphemum: & quod Poëta illos superbos dixerit, ad magnam quod *ἀνεμίστης* ! eò refert, ac si propter vitæ innocentiam

& simplicitatem non opus ~ ipsis fuerint leges publicæ; neque enim illos communione civili confociatos vivere, adeoq; nec senatu, nec iudicio aut jure communi uti; sed quemque patrē familias suæ præesse familiæ, eumq; uxoriatus liberis jus dicere nulla habita cura communionis civilis. Et verò in eandem sententiam de illis loqui videtur Aristoteles 10. *Nicom. ult. § 38*, ubi ait publicæ educationis passim nullam haberi curam, sed mare Cyclopū quemque sua tantum familiæ curam gerere. At, quæ ea propter idē Philosopho, *Polit. 1.* ait, vixisse Cyclopos *σπεράδας* familiis & domibus secretos, nulla civitate aut communi civili jure conjunctos, Cum verò suprà ex Homero intellexerimus, Polyphemum etiam reliquos Cyclopos impietatis insimulare, quod Jovem *αἰγίοσχον* non revereantur; Didymus, ut sibi consentanea loqueretur, ait, Polyphemum per calumniam reliquis Cyclopibus impietatem impropèrallse. *Ἀσεβῆς* inquit *ὁ πολύφημος διαβάλλει καὶ τὰς λοιπὰς*. Putatq; suā sententiā confirmari ipsius Poëtæ auctoritate, quis v. *411. d. lib.* illam animi asperitatem in Polyphemo dicit fuisse morbum à Jove immissum & indeclinabilem. Esto ergò ita, uti vult scholiastes, quod Polyphemus tantum omnem bonam mensē ejeraverit, numinis divini omnisq; juris contemptor: reliqui verò Cyclopes aliquam juris & disciplinæ in familiis suis rationem habuerint; non absurdè tamen postro- mum Duellorum genus Cyclopicum à me dictum existimo. Nonnulli enim hujus generis duellatores benè etiam familiæ, liberos & conjugibus præesse videntur, ut tamen communis iudice uti aut civilis vel superioris iudicii auctoritatem atque opem implorare, ejusq; arbitrio ac sententiæ litigia & injurias, quas cura aliis exercent submittere nolint, sed perinde ac si adhuc extra civiles societates & legitimum iudiciorum ordinem viverent, suas injurias manu ferroq; decernere malint. Sunt quoque inter hujus generis Duellatores Polyphemi quidam di-

vini humaniq; juris contemptores, imò Deo & hominibus insultantes, qvi jura negant sibi nata, nihilq; sibi non arrogant armis: qvi pro infamibus habent duella detestantes mensamq; ea parte, qva tale eum ipsis fortè accumbunt, sterni vetant, aut mappam inde remouent: qvorum hæc sunt voces. Gott wolte auch seinen Berühmter im Himmel haben / eos designantes, qvi metu numinis divini & reverentia legum à duellis abstinent; Es sey besser mit reputation (zeitlich und ewig) sterben, als mit Schimpff das Leben behalten/ man wolte viel lieber die Zeitung von seinen Ländern hören / daß ihnen im duell die Hülfe zerbrechen / als das sie jemigen Schimpff leiden/ oder selbigen andergestalt als mit der Faust ausleschen solten; & qvæ sunt ejus generis portenta verborum alia. Sed de notatione horum Duellorum forte plus satis, Rem ipsam videamus.

XLV. Ut ergò tantò evidentius horum duellorum atrocitas Omnibus representetur, primum qvidem illos ipsos considerabimus, qvi ejusmodi duella suscipiunt: qvibus cum duo committantur, alter horum Provocans, alter Provocatus dici solet, Provocatio ad hæc duella, si usum videas, videtur esse duplex, Proxima & Remota. Hæc, est contumelia seu injuria illata; Ista, ipsa duelli denuntiatio. A nonnullis is unicè habetur Provocans, qvi injuriam, & per hanc, qvandam quasi necessitatem ad duellum provocandi, intulit: à qva sententia non videtur esse alienus Aristoteles, qvi ita scribit *5. Nicom. 8. § 20. seq.* *Quapropter rectè, quæ per iram fiunt, facta non putant de industria. Non enim talium autor & causa est is, qui iratus facit; sed is, qui laceffit et atque irritavit. Ob injuria enim speciem animo objectam ira commovetur, add. l. 3. §. 1. ff. de injur.* At si potius id spectes, quid fieri tali casu, aut non fieri, fas sit; injuria acceptus non ad duellum, privatamq; ultionem, sed ad judicis præsidium confugere debet: pereat qvæ supra tradidimus *th. 12. seqq.* *Neque enim singulis concedendum, quod per Magistratum possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendis* inquit *J. Ctus l. 174. ff. de R. l. ubi vide Jac. Gothofre-*

dum, inter alia his utentem verbis: *Idcirco iudiciorum vigor, iurisq; publica tutela videtur in medio constituta, ne quisquam sibi ipsi permittere valeat ultionem.* Gravis quoque est sanctio Constantini *M. l. 6. C. ad l. Jul. de vi;* qua convictus de evidenti violentiæ crimine capite puniri iubetur, sic ut damnatus à sententia iudicis appellare nequeat, & si fortè homicidia hinc inde commissa fuerint, in illo vindicentur, qui per vim alium expellere voluit. *ad Brunnem. ad d. l. 6. quest. l. 1. C. Theod. eod. ubi vid. Jac. Grot. 1. de I. B. P. c. 3. n. 1.* Si igitur injuria laceffitus, illam donec eluere satagit, ad ultionis genus per se illicitum, divinæ voluntati atque ordini planè adversum provocat. *l. 45. §. 4. ad l. Aquil.*

XLVI. Quæri solet, si injuria laceffitus suum adversarium ad duellum provocet, eumq; obtruncet, sitne ordinaria L. Cornelie pænæ adficiendus, nec ne? Si quidem non nisi animo ulciscendi ad duellū provocaverit, cum iudicis suppeteret copia, nullam satis idoneam causam video, quæ illum ordinariæ pænæ eximat: quæ non solùm Sereniss. Dux Saxo-Gothanus tam provocatos, quàm provocantes adfici voluit, si alter alterum in duello obtruncasset; sed etiam eandem pœnam Imperatores & Imperii Ordines in illos sanxerunt. Non equidem nescio consuetudine & praxi aliud ferè esse receptum: ceu videre est ex *Carpzov. pract. crim. p. 1. qu. 29. n. 75. seqq.* At tota hæc provocationis ratio incidit in omni jure prohibitam vindictam, quippe injuria adfectus legitimis remediis experiri, non sibi, ipsi iudicare debet. *Barbov. ad Wesenb. ad l. Aquil. n. 4.* Nostramq; sententiam etiam disertis verbis confirmat *Hahnus ibid.* eamq; adversa rectiorem pronuntiat. Præter alias *Carpzovius* suæ opinionis hanc profert rationē, *d. qu. 29. n. 77. & 88.* quod simpliciter ignoscendū sit ei, qui se voluit ulcisci provocat: quod uti verū est, si legitimo modo ultio quærat, quo omninò pertinet ab illo citata *l. 14. §. 6. ff. de bon. libert.* ita si idem velis simpliciter obtruncare, ubi ultio jure omni prohibita suscipitur, non dubito istud principium

cipium simpliciter falsum pronuntiare. Ad i, si placet, Frantzki-
 um, qui *d.l. 14* diligenter explicat *lib. 2, resol. 23, n. 35, seqq.* & etiam
 Carpzovio hac in causa contradicit *n. 51, seqq.* Interim si quis in-
 iuria perquam gravi sit læsus, eaq; ad justam & vehementem
 iram sit concitatus, qua emotæ quasi mentis fuerit factus, ut
 subito & è vestigio ulciscendi desiderium præcipitaverit, neque
 destinato consilio Judicis opem contempserit, eum ratione ta-
 lis excandescentiæ interdum fortè à pœna ordinaria absolvi
 posse existimo, per ea, quæ leguntur apud *Carpzov. p. 3, præf.*
crim. qu. 147, n. 55, seqq. Aliàs regulariter Ira delinquentem à pœ-
 na ordinaria non excusat. *Carpz. d.l. n. 45.* Certè in *Const. Carol.*
crim. art. 137. ultimum supplicium disertè sancitum est in eos,
 qvi inconsulto calore & iræ fervore eadem patnaverint. Et
 quæ homicidia, formaliter talia, absque iræ impulsu commit-
 tuntur?

XLVII. Quod si accidat, uti sanè fieri aliquando vide-
 mus, ut idem, qvi injuria lacessivit alterum, eundem etiam de-
 nunciatione facta provocet ad duellum, hominem certè eum
 oportet esse admodum injustum & malum, ut qvi non solum
 honori aliisve bonis, sed & corpori, vitæ & saluti æternæ insidie-
 tur. Præterea qvi ita armis congregiuntur, non semper ira su-
 bitò incalescentes digladiantur, sed plerumq; ex intervallo, &
 deliberato, ut facilè judicis opem invocare sibi liceret. Vera au-
 tem omnino sunt, quæ tradit Cicero *1. Offic. In omni injuria per-
 multum interest, utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque
 brevis est, & ad tempus, an consultiò & cogitatò fiat injuria. Leviora
 enim sunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea, quæ medi-
 tata & præparata inferuntur.* Grot *lib. 3. de I. B. P. c. 11, n. 4.* Plenior
 etiam est divisio *I Cti l. 1, n. §. ff. de pœn. Delinquitur aut proposito,
 aut impetu, aut casu. Proposito delinquunt latrones, qvi factionem ha-
 bent. Impetu autem cum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum ve-
 nitur. Casu verò, cum in venando telum in feram missum hominem
 interfecit.* Sicuti igitur ipsa delicta multis modis ac gradibus

different, aliaq; aliis graviora vel leviora sunt; ita certissimum est consultò patrata mereri ordinariam eamq; justam pœnam. l. 5. §. ult. ff. de pœn. Weseemb. parat. h. t. n. 8.

XLVIII. Porro si rem videas, uterque duellator, cùm Provocans tùm Provocatus, plerumqve animũ seu προαίρεσιν habet occidendi: cum primis si præter dictũ facinus propositũ etiam arguant tela, quibus utuntur, ad expellendam fortẽ animam paratissima; adeoq; uterque saltem hætenus homicida est. τὸ γὰρ ἡθὺς ἐν τῇ προαίρεσει τὸ κύριον. s. Nicom. 13. §. ult. Mores enim & actiones hominum cum primis ex illorum proposito seu consilio judicantur. Atqve hinc Gellio lib. 7. Noct. Att. c. 3. gladiatori composito ad pugnandum pugna hæc proposita fors esse videtur, aut occidere, si occupaverit, aut occumbere, si cessaverit; ut sanè par voluntas & consilium in duellatoribus non possit non præsumi. Lex utiqve Cornelia nõ minùs eum, qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniri voluit l. 16. §. 8 ff. de pœn. Quamquam hodiè conatum sine effectu pœna ordinaria non coerceri debere multi Doctores contendunt, moti cum primis Const. crim. Carol art. 178. Jul. Clar. d. §. fin. qu. 92. Brunnem. ad l. 7. C. ad l. Corn. de sicar. At si ad actum proximum accerferit, ut qui animo occidendi hominem vulneraverit, nunc delictum haberi pro expleto, & eũ perinde puniri, ac si delictum perfecisset, vult Matth. Stepb. ad d. art. 178. Cui hac in re contradicit Carpzov. p. 1. pract. Crim. qu. 2 n. 54. qui cum aliis in ea est sententia, Legibus de conatu loquentibus in toto orbe derogatum esse. Cæterũ et si conatus delicti in genere ordinaria pœna regulariter non fuerit puniendus; non tamen hinc tutò colligitur, etiam illorum delictorum conatus, in quos à legibus speciatim pœna ordinaria sancita est, mitiori pœna plectendos atq; has etiam leges inter abrogatas privato quorundam ausu reponendas esse: qua de re pluribus contra receptam opinionem disputat Faber de Cona-
tibus. ult.

XLIX. At, inquis, multi duellis colliduntur, quibus hic animus non est, ut antagonistas occidant, sed potius ut hoc more defungantur, & necessitati pareant. Cæterum posterius quod attinet, non est illa vera necessitas, siquidem iudicis sit copia. Itaque locum hic habet illud Comici, *Tua voluntate coactus es*. Necessitas enim jus non dat, si sit evitabilis. Malum hic, quidquid vel minimum abire a necessitate, *Grot. lib. 2. de I. B. P. c. 2. n. 10.* sed nonne satis magna vis est tyrannicæ consuetudinis? Est utique; ut tamen hæc tanta nemini videri debeat, ut illicita prorsus exempla vindicandæ injuriæ imitari licitè possit. Præterea etsi animo occidendi non te suscepisse dicas duellum, numquid in actu isto furioso omniq; jure vetito jam occupatus ita poteris modum tenere, ut ne noceas adversario, sed solum tibi prospicias, & ictus elidas? Accedit, quod duellatores sanè vehementer indignum credant sua existimatione, si alteruter alteri significet, sibi non esse animum lædendi. Imò præstaret tali casu planè abstinere ab hoc infausto incepto. Quid ergò præsumet alter de altero ita disposito armatoquæ, quàm animum lædendi, & si possit, aut fors ita ferat, occidendi sive propositum, sive occumbendi eventum? Ipsa certè lex, *Non occides*, aliter nec præsumit, nec præsumere potest. *l. 16. §. 8. ff. de pœn. l. 1. ff. ad l. Corn. de sicar. §. 5. Inst. de publ. judic.* Hinc nonnulli Doctores putant, eum, qui alterum gladio adoritur, non equidem ut illum occidat, præter intentionem verò ei vulnus lethale infligat, ex quo mors sequatur, pœna ordinaria æquè adficiendum esse, ac si animum occidendi habuerit. *Quorum sententiam*, inquit *Carpzov. p. 1. præct. crim. qu. 1. n. 28.* juri ac veritati consentaneam esse arbitror, eo quod percutiens gladio, animo solum vulnerandi, æquè in dolo est, & qui a scit, aut saltem scire debeat, certo & destinato modo vulnus, præsertim gladio vel simili instrumento, ad homicidium perpetrandum apto, dari non posse, in effectu negari nequit, quàm talis habet animum occidendi, ut cujus voluntas fertur in percussione, & in omne id, quod ex percussione dolosa immediatè

contingit. Deinde id ipsum variis rationibus ac testimoniis confirmat: quibus add. Gail. 2. *obf.* 109. n. 3. *Brunnem. ad l.* 6. C. ad l. *Jul. de vi publ.*

L. Præter Provocantem & Provocatam solent etiam accedere Duellis his alii, qui vel sint illorum internuntii, vel arbitri, qui de causa, loco, tempore, genere ac conditione armorum constituant, & provideant, ut omnia secundum cyclopicæ consuetudinis leges instruantur, & ad Orci fauces latissimè fores aperiantur. Alciatus illos appellat *Faciales, Pracones, Heraldos & Reges armorum.* Alii non sine insigni impietate illos *Patrinos* appellitant. Vulgò enim Patrini dicuntur, qui de sacro fonte infantes susceperunt, & pro illis stipulationi bonæ conscientiæ fidem obstrinxerunt, ut ad eò tam benè de provocantibus & provocatis duellorum arbitros mereri malefani isti scriptores putent, quemadmodum compadres vel susceptores de filiis suis spiritualibus; uti in Concilio Moguntino, quod temporibus Caroli M. celebratum est, nominantur. *can.* 47. Imò ne quid furoris sit reliquum, ipsi quandoq; arbitri non minori feritate, quàm ipsi duellatores contendunt, quoties scilicet visum fuerit, illustriorem reddere duellorum gloriam. Ejus vesanix duo nobis exempla suggerit Thuanus, qui *lib.* 66. *ad Annum* 1578. de Duello Jacobi Levii & Caroli Balsaci hæc narrat: *Rixa in arcano intercedebat, qua ex causa incertum. Cum verò alter ab altero de injuria sibi, usurpata apud nos inter Nobiles ratione, satisfieri peteret, horum & locum duello condicunt, quo & duos ex amicis, inaudito apud alios more, caterum vana decoris ostentandi cupiditate, nunc nimis frequenti, secum pugnatuos adducunt. Hi omnes summo silentio in equorum foro Lutetia ad mutuam perniciem vix orto sale certarunt.* &c. Idem Autor de duello Caroli Bironii & Caroli Carancii ista differit *lib.* 85. *ad Annum* 1586. *Occulta inter rivales similitates alebantur, quæ tandem in exitialem eventum exarserunt. Nam Bironus ex levi causa rixa exorta Carancium perfidum sibi ad duellum provocat, & contra legem & rationem duelli, ut duos secum*

amicos adducat, monet, de cetero armorum delectum ei desert. Id secretò actum, quod pravo apud nos more receptum, ne quis consensu desinato duello, re ad Principem renuntiata impedimentum adferat: & quique ad decus pertinere existimat, ut res evulgetur. Congressu facto Bironius cum suis victor evasit, & Carancium cum sociis interfecit humi stratos reliquit. Atque hic prætor alia, quæso, adverte novas Duellorum leges, vel potius Diaboli fraudes, ut Judicem suum non solum non adeant, qui inter se dissident, sed etiam omnibus modis cum fallant, atque hujus astutiæ singulare decus existiment, ut liberiùs occidere vel occumbere sibi liceat.

LI. De his quid sit sentiendum, docere nos poterit Androcides ex lege Attica: τὸν βεβλήσαντα ἐν τῷ αὐτῷ ἐνέχεσθαι καὶ τὸν τῇ χειρὶ ἐργασάμενον, *Qui consilium dedit, eum non minus pæna teneri, quam qui manum effecerit.* Et Chrysostomus, ad Romanos circa finem: καὶ γὰρ τῷ πλημμελεῖν ὁ τὴν ἀμαρτίαν ἐπαίνων χαλεπώτερος, *Pejor peccasse, qui peccatum laudat.* Imò tantoperè adsueta duellis gens Langobardica hanc olim tulit legem; *Qui facinorosum adstans bortatur, pro faciente habetur.* Quid multa? compendio dicam. Qui factum vitiosum jubent, qui consensum requisitum adhibent, qui adjuvant, qui receptum præstant, aliove modo in ipso crimine participant: qui consilium dant, laudant, adstantur, qui, cum vetare teneantur, non vetant, aut cum opem ferre injuriam patienti teneantur, non ferunt, qui non dissuadent, cum dissuadere debeant, qui factum retinent, quod notum facere tenebantur, hi omnes delicti se participes faciunt, & puniri possunt *Grotius lib. 2. de I.B.P.c. 21.n. 1.* Addatur Thomas 2. 2. qu. 62. art. 7. ubi etiam vulgares illi versiculi leguntur, quibus exprimi solent modi, indirectè reatum alicujus delicti contrahendi:

*Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstant, non manifestans.*

Illudcertum usq; comprobatum est, hos duellorum arbitros arbitrariâ pœnâ adfici, & pro re nata hanc ad ultimum suppliciû extendi posse. *Carpz. pract. crim. p. 3. qu. 119. n. 16. § p. 3. qu. 138. n. 19. seqq.*

LII. Causæ, propter quas ejusmodi duella condici solent, variæ sunt: cum primis tamen ad illa provolant, si quis alterius existimationis, famæ aut nomini obrectaverit, aut alia quis perpensus fuerit, quæ dignitati suæ vel honori videantur esse dedecori: Hinc illud *ἡ δόξα* nimis frequens & *Φαρίκον*, *Fama* & *Vita pari passu ambulant*. Et alterum illud non minus in hac causa crudum: *Crudelis in se est, qui famam suam negligit*. Neque enim per alterius injurias revera mihi eripi potest vitæ innocentia, & hinc proveniens honesta bonorum opinio, seu honos. Interim adversus hujusmodi improbi hominis malitiam & conatum multa prodita sunt legitima remedia, & non una injuriarum actio suppetit. Et licet fortè hoc des opinioni vulgari, delibari cujusquam existimationi per injurias posse, non tamen eapropter cadem moliri convenit. Si etiam crudelis in se, qui in super habeat, quidquid etiam alii de se sentiant vel loquantur, non tamen per duella & homicidia remedia sunt quærenda. Solent etiam colores obtendi istis axiomatibus ex *L. 8. in fin. ff. quod met. caus. § l. 9. ff. de manum. vind.* quos dilutos videre licet apud *Carpz. Jurispr. for. p. 4. const. 10. def. 6.* Graviter Reip. nocent, qui nummos adulterant, multi autem gravius, qui legum sententiam tam impudenter corrumpunt, pestisq; erroribus illarum auctoritatem obrendere satagunt.

LIII. Primò itaque certissimum est, nullum prorsus injuriæ genus inter homines nasci, cujus disceptatio & dijudicatio non regulariter ad judices pertineat. *Cum aliqua de re dissident homines, ad Judicem confugiunt. Adire Judicem, adire jus est. Nil aliud videtur esse Judex, quàm jus animatum;* inquit Aristoteles. *Nicom. 4. § 19. seq.* Rectè quoque Grotius docet *lib. 1. de I. B. l. 1. n. 1. Quamquam Judicia publica non à natura, sed à facto sunt hu-*

manos; cum tamen multo sit honestius, & ad quietem hominum conducibilius, ab eo, cujus nihil inter sit, rem cognosci, quam homines singulos nimium sapere amantes sui, quod jussu putant, id manu exsequi, tam laudabili instituto obsequendum ipsa dicat equitas & ratio naturalis. A quo tamen hactenus dissentimus, quod iudiciorum originem unice facto humano tribuat. Callistratus I Ctus ait, Cognitionum numerum ex variis descendere causis, & in quatuor fere genera eas dividi posse; vel enim de honoribus gerendis agitari, vel de re pecuniaria disceptari vel de capitali crimine quaeri, vel de existimatione laesa cognosci. *l. 5. ff. de extraord. cognit.* Procul dubio ergo etiam in iis causis jus dici poterit, quæ duellis solent explicari. Quod quod ipsa recta ratio dictitet, neminem in sua causa idoneum esse Judicem, præprimis si ille sit in fermento, & cum aliis adfectibus tum cæca ambitione æstuet. Atque hinc generali lege pridem ab Imppp. decretum est, neminem sibi esse Judicem, vel jus sibi dicere debere. *l. un. C. ne quis in sua causa judicet, vel jus sibi dicat. Perez, ibi. 1. & Brunnem. l. 14. de Jud. & Cælic.* verissimum enim est vetus illud, *Quisque suas injurias plus æquo æstimat.* Add. Aristoteles 3. *Polit. 6. & 12.* Quo igitur titulo ac jure sibi Nobiles aliiq; in honore vindicando sumunt ultionem privatam, qua non min9 ipsis, quam generaliter omnibus hominibus extra Judicii locum constitutis interdictum est? Si enim Nobilis ab alio Nobili non vult lædi in suo castro, eaq; annexa fortè jurisdictione; sed, si tale quid fiat, vehementer excandescit: quantum indignari Deum putas, si quis Nobilis, aut alius, divinum Regale, Vindictam, privato ausu involet?

LIV. Præterea cum Honor sit Virtutis præmium, actione injusta prorsus & vitiosa illud exposcere qui poteris? Itaque si tibi quis non adsurgat, nec primum aut digniorem locum concedat, recto te capite prætereat, aliæ reverentiæ signa tibi deneget, aut non satis apta vel luculenta exhibeat, nullum profectò tibi jus est talia importunius exigendi minimè omnium
telo

telo lethifero expugnandi. Quod si verò homo improbus (bonus enim non faciet) te calumniatur, dicatq; te esse injustum ac prævaricatorem: si te intemperantem dicat, scortatorem, furem, vanum, mendacem, sceleratum; hæc sanè melius tibi conscio Christiana nobilitate patienter devorare & conquere fas est. *Matth. v. 15.* Sed & ejusmodi calumnias ulcisci non est prorsus nefas, attamen non tua sententia ac manu, sed judicis. Demens profectò ulciscendi ratio est, si quis contumelia aut injuria læsus ita se vindicet, ut eidem periculo se subijcere cogatur non minus læsus quàm ladens, utpote monitus hanc rem, paribusq; armis instructus. Turcæ & Itali sanè hanc stoliditatem agnoscunt, sed non minori tamen acerbitate ultionem explent, sicarios & percussores iis, à quibus læsi sunt, clàm immittentes. Unde jam suo ævo Innocentius IV sacris absentes, & à toto Christiano populo perpetuo diffidatos esse jussit, qui per Assassinos quempiam oppresissent. *C. pro humani. l. X. de homicid. in 6.* Sicuti enim vocabulum Assassinatorum, ita rem ipsam Turcis debem⁹. Sic autem dicuntur conductitii ad alios interimendos, præcipuè viros principes. Legi de his poterit *Nicetas Choriates initio lib. 2.* è Latinis *Matthæus Parisius in an. 1150 & 1257. Guil. Tyrius lib. 20. C. 31. Jacobus à Vitriaco Histor. Orient. cap. 14.* Rectius Gentiles ipsi senserūt, qui partim cōtemptu, partim patientia, partim Judicis subsidio hac injurias optimè vindicari posse existimāt. Quid si me alius calcitraret? inquiebat ille. Memorabile ultionis depositæ exemplum extat apud *Valerium Maximum. l. 4. c. 1.* de M. Bibulo, viro amplissimæ dignitatis, & summis honoribus functo, cujus duosegregiæ indolis filios Gabiniani milites occiderant. Hos ad eum victos regina Cleopatra ex Ægypto misit, ut gravissimæ cladis ultionem arbitrio suo exigeret: at ille oblato beneficio, quo nullum majus tribui lugentū potuerat, dolorem moderationi cedere coëgit, carnificesq; sanguinis sui intactos è vestigio ad Cleopatram reduci jussit, dicendo, potestatem hujus vindictæ non suam, sed senatus esse debere.

debere. *Itane*, meritò exclamat hæc historia indigitata *Cornelio & Lapide Jesuita Comment. in epist. ad Rom. c. 12. gentilis princeps privata injurijs ejusq; gravissima ultionem resignat senatui & Christianus eandem non resignabit Deo suo? Pudeat Christianos, se probitate ab ethnicis vinci. Et profectò dolendum est, quod isti nostrates duellatores non solum negligant officia humanitatis juriumq; naturæ, sed planè non meminerint se Christianos, adeoq; ad præcepta & exemplum Christi esse obligatos, à quò tam sedulò Patientia & Charitas omnibus Christianis est commendata, *Matth. 5. v. 44. seq. Roman. 12. v. 17.* Adde quæ in hanc rem differuntur uberius à *Grotio lib. 1. d. I. B. P. c. 2. n. 8. & c. 3. n. 3.* Quibus regulis spretis si iræ & adfectibus suis indulgeant Christiani, indignos se reddunt, pro quibus Christus infami ligno suspensus sanguinem suum effundi passus sit, dum adeò crudeliter sanguinem humanum sitiunt: indignos, pro quibus Christus sit mortuus, dum tam truculento more eos obtruncant, sine cura vel propriæ ejusq; æternæ salutis, quos diligere, & quibus benefacere à Christo jussi erant. *O Domine*, inquit *Ambrosius lib. 10. in Lucam, cur me emere jubes gladium, qui ferire me prohibes? Cur haberi præcipis, quem vetas promi? nisi fortè us sit parata defensio, non ultio necessaria:* Hanc morum in Christianis perversitatem elegantilibello exhibuit, *Franciscus Ridderus*, concionator Roterodamensis, & meliora gentilium exempla cum aliorum virtutum tàm etiam mansuetudinis *cap. 23.* proposuit, qui hoc anno prodiit sub titulo, *Den beschaemden Christen overtuut der het leven van Heydenen.**

LV. Jam quæso videamus, quæ portenta nobis in hac materia prodixerint Theologi Morales, & cum primis Casuistæ Jesuitæ, & quàm longè illa à Justitia & veritate abeant. *Sanctius in sum. lib. 2. c. 39. n. 7.* ita docet: *Melius alii dicunt, licere innocentem duellum acceptare & offerre ad vitam, honorem, & res familiares in notabili quantitate tuenda, quando constat omnino injustè & per calumniam auctore procedere, & certum est omnino fore, ut hæc*

innocens amittat, nec aliud sibi evadendi remedium suppetat: atque optimè Bannes ait, licere innocenti in his casibus acceptare & offerre duellum; imò & non provocando ad duellum occidere occultè auctorem illum calumniosum: cum hac occisio sit vera defensio. Imò benè Navarra n. 290 ait, teneri innocentem non acceptare duellum, nec indicere, si potest occultè illum occidendo id vitæ, honoris, rerum familiarium periculum evadere: quippe sic proprium vitæ periculum in duello imminens vitabit, & peccatum auctoris offerentis vel acceptantis duellum. Navarra etiam hæc sunt: Ex sententia omnium licet contumeliosum occidere, quando aliter ea injuria arceri nequit. Audiamus quoque Lessium: Si nomini, inquit, meo falsis criminationibus apud judicem vel viros honoratos detrudere nitaris, nec ullaratione possem illud damnum fama avertere, nisi te occultè interficiam. Petrus Navarra inclinatur, licitum esse: & Bannez, addens, idem dicendum, etiam si crimen sit verum, si tamen est occultum, ita ut secundum justitiam legalem non possit pandere. Idem tenent quidam recentiores. Probari potest: quia si baculo vel alapa impacta vel utrumque honorem vel famam violare, possum armis prohibere: ergo etiam si id coneris lingua. Nam parum videtur referre, quo instrumento quis nitatur inferre noxam, si aequè efficaciter noceat. 2. contumelia possunt armis impediri; ergo etiam detractiones. 3. periculum fama equiparatur periculo vitæ: atqui ob periculum vitæ evadendum licet occidere. Adjiciat calculum jam suum Franciscus Amicus, qui ita loquitur tr. 5. disp. 36. n. 118. Unde licebit Clerico vel Religioso calumniatorem gravia crimina de se vel de sua Religione spargere, minantem occidere, quando alius defendenti modus non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus ea vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè coram gravissimis viris impingere. Et infra: Quo jure licitum est seculari in tali casu calumniatorem occidere, o jure videtur Clerico ac Religioso; cum in hoc Religiosus & secularis sint omninò pares: cum non minus jus in talem honorem habeat Clericus & Religiosus, imò majus, quantò major est professio sapientia & virtutis, ex qua hic honor Clerico & Religioso progignitur, quàm sit

valor & dexteritas armorum, ex qua honor secularis nascitur. Quid Caramuel? Ille Amico ita applaudit in sua Theol. Fundament. p. 544. Doctrinam Amici solam esse veram, & oppositam improbabilem censemus omnes docti. Idem ibid. §. 7. p. 551. sequentia recitat: Legisti hanc doctrinam, & inquiris: An homo Religiosus, qui fragilitati cedens feminam vilem cognovit, quæ honori ducens se prostituisse tanto viro, rem enarrat, & eundem infamat, possit illum occidere? Quid scio? At audiui ab eximio Patre N. S. Theologia Doctore magni ingenii & doctrina viro: Potuisset Amicus hanc resolutionem amittere; at semel impressam debet illam tueri, & vix eandem defendere. Doctrina quidem est probabilis, sed qua posset uti Religiosus, & pellicem occidere, ne se infamaret. Tu rem accuratè perpende. Accedat his Sanchez, Oper. Mor. in Decal. l. 2. c. 39. n. 7. Melius alii dicunt, licere innocenti duellum ad vitam, honorem, & res familiares in notabili quantitate tuenda, quando constat omnino injustè & per calumniam actorem procedere, & certum omnino esse fore, ut innocens hac amittat, nec aliud sibi evadendi remedium suppetat. Quia si hoc duellum rationem defensionis cum moderamine inculpatæ tutelæ induit, & defensio contra invasorem est licita, & pro vita, & pro honore, & pro rebus etiam tuendis. Et ita hanc sententiam tenent Bannez, Manuel, Navarra, qui meritò rejicit limitationem Cajetani, petentis consensum Principis. Nam defensio jure ipso naturali absque alicujus licentia conceditur. Atque optimè Bannez ait, licere innocenti in his casibus acceptare & offerre duellum ob rationem traditam: imò & non provocando ad duellum, interficere occultè actorem illum calumniosum. Cum hac occisio sit vera defensio. Imò bene Navarra ait, teneri innocentem non acceptare duellum, nec indicere, si potest occultè illum occidendo id vitæ, honoris, rerum familiarium periculum evadere. Quippe sic proprium vitæ periculum in duello imminens vitabit, & peccatum actoris offerentis aut acceptantis duellum. Atque ejus farinæ uberiorē etiā messem in scriptorum istorum fundis metere licet. Ut certè vel hinc commonefacti nonnulli Viri docti, qui omnibus aliis hos novos Casui-

itas præferunt, Naut temerè illorum placitis subscribant, sed cautè ac sollicitè in iis examinandis versentur. Latent sæpè angues in herba. Rectius sentit Grotius: *Si quid aliquis de nobis dicat, quod creditum apud bonos existimationem nostram delibaret? Hunc quoque occidi posse sunt qui doceant. Mendosè admodum & contra naturæ jus. Nam interfectio ista non est modus aptus ad tuendam existimationem lib. 2. de I. B. P. c. 1. n. 10.*

• LVI. Dixi de Injuriis verbalibus. Quid verò si quis reali, putà alapa, aliave atrociori injuria laceßatur, licetne hanc duello ulcisci? Adfirmandum hoc esse videtur juxta tritum illud, *auff einer Maulschelle gehört ein Dolch*. At ex superioribus jam satis liquet, nullam injuriam cuiquam privato ulcisci fas esse, nisi via legitima, & ubi Judicis copia & autoritas suppetit. Adagia vero hujusmodi ex malis moribus nata nullum iis jus conciliare possunt. Objici his potest notabilis glossa Juris Saxon. *in art. 78. lib. 3. Land R. Wer dich mit Fäusten schläget/den soltu nicht mit einem Schwerd nieder schlagen/sondern auch mit Fäusten*. Putat tamen Carpzovius hoc casu homicidæ ordinariam pœnam decerni non posse, sed vel relegationē, vel amputationē manus, plerūque autē fustigationē. *p. 4. Juris pr. for. const. 10. def. 5.* Interim & hoc considerandum est, si tali pœna extraordinaria adficitur, qui subitò & è vestigio injuriam realem nece aggressoris ulciscitur, multò gravius fore facinus, si mora quadam interlabente certus dies aut tempus sine uestio duello ad ulciscendam injuriam condicatur. Distingvendum itaque erit, sitne illa injuria jam expleta, an verò inferri paretur, seu immineat. Si expleta, v.g. alapa jam impacta est, ulcisci eam non licet nisi per Judicem. De posteriori casu ita differit Grotius *lib. 2. de I. B. P. c. 1. n. 10.* Si cui, inquit, *periculum immineat accipiende alapæ, aut mali similis, huic quoque jus esse id arcendi cum eade inimici, sunt qui putant. Ego, si mera Justitia Expletrix respiciuntur, non dissentio. Quanquam enim inæqualia sunt Mors & Alapa, tamen qui me injuria parat adficere, is mihi eo ipso dat jus, hoc est, sac-*
cultia-

*cultatem quandam moralem adversus se in infinitum, quatenus aliter
malum illud à me arcere nequeo. Caritas quoque per se non videtur
nos hic obstringere in gratiam nocentis. At lex Evangelica omninò
tale factum illicitum reddidit; Jube enim Christus alapam accipi po-
tius, quàm adversario noceatur: quantò magis occidi eum vetat a-
lapa effugiendæ causa? Post aliqua huc speciatim non pertinen-
tia ita pergit: Mirum autem est, cum Dei voluntas in Evangelio tam
discretè appareat, inveniri Theologos, & Christianos Theologos, qui
non modò eadem rectè putent admitti, ut alapa vitetur; sed & ac-
cepta alapa, si, qui eam impiegit, fugiat, ad honorem, ut ajunt recupe-
randum: quod mihi à ratione & pietate valde alienum videtur. Nam
honor est opinio de excellentia. At qui talem fert injuriam, is patien-
tem se excellenter ostendit: atq; ideo honorem auget magis, quàm mi-
nuat. Nec refert, si quidam corrupto judicio virtutem hanc inpro-
brum confectis nominibus traducant. Perversa enim illa judicia nec
rem nec rei estimationem immutant. Nec Christiani veteres hoc tan-
tùm viderunt, sed & philosophi, qui dixerunt, pusilli esse animi, con-
temeliam ferre non posse, ut alibi ostendimus.*

LVII. Sed uti aliàs non semel, ita & in hac causa à Jesui-
nis Casuistis, dum illos incautiùs versavit, se decipi passus est
Grotius. Etiam si enim, legem Evangelicam quod attinet (quæ
ipsius frequens est hypothesis) ab illis dissentiat; non tamen
reliqua omninò benè se habent. Quippe plusculum concedit,
dum existimat, eum, qui me paret injuria adficere, eo ipso mi-
hi jus dare adversus se in infinitum, ejus avertendæ gratia. Nec
hoc conveniens est naturæ Justitiæ Expletrici, ut ipse putat.
Quia enim Justitia *διορθωτική* est æqualitas, quæ inter in-
juriam illatam, aut qualis inferri paratur, & ejus declinationē
proportionem servare jubet; eo ipso in infinitum defensio-
nem progredi vetat. Dat scilicet facultatem defendendi, non
in infinitum, sed pro injuriæ gravitate; cum primis ubi Judi-
cii copia ac præsidium non continuè cessat:

LVIII. Quid vero si alapam similemve injuriam immi-
nentem

nentem fuga declinare queam, fugere debeo, an injuriam ralem imminuentem potius nece aggressoris occupare licet? Hac de re ita differit Grotius *d. l.* Hinc etiam liquet, quàm non probandum sit, quod à plerisque (novis putà Casuistis) est traditum, defensionem cum interfectione esse licitam, jure scilicet divino (nam de solo naturæ jure quo minus ita sit non disputo) etiamsi quis fugere sine periculo possit, quia scilicet fuga ignominiosa sit, in nobili præsertim homine. Atqui nulla hic ignominia est, sed falsa quadam ignominis opinio, adspernenda ab omnibus iis, qui virtutem & sapientiam sectantur. Quam in re gaudeo me adficientem habere inter Jurisconsultos Carolum Molinarum. Quod de alapa & fuga dixi, idem dictum volo de aliis rebus, per quas vera existimatio non leditur. Hactenus bene, quod fugam potius arripiendam esse statuatur, quàm ut defensionem sui cum nece aggressoris suscipias, aut injurias ejus evites; malè autem docet, ad hoc nos obligari sola Lege Evangelica, quam fingit, cum declinationem injuriæ cum interfectione aggressoris licitam esse putet jure Naturæ, licet illam avertere fugi possis. Non enim solum falsa est hæc ignominia opinio, quæ in tali fuga vulgò poni solet, sensu Legis Evangelicæ, sed etiam juris Naturæ, quod ignominiam nemini imputat, nisi propter vitium. Tali verò casu fugere, non solum vitium non est, sed moderatio Prudentiæ circa iram cohibendam, & temperatam defensionem.

LIX. Quod si denuo hic Jesuitarum dogmata repetere liberet, pius animus non posset non exhorrescere, tam illa sunt insulsa, impia, absurda. Adeat, cui volupe est compendio ista cognoscere, Ludovici Montaltii *Epist. VII.* & quæ nos in subiecto Examine nostro Probabilitatis Jesuiticæ *cap. 9.* ex variis Doctoribus congestimus. Unum tantum commemorabo ex *Esob. Tr. 1. ex. 7. n. 45.* ubi quaestione tali proposita, An post impactam alapam percussorem fugientem insequi & interimere liceat? licere ait, hac ratione addita: *Annon alapa percussus confesur tamdiu bonore privatus, quamdiu adversarium non interimat?*

Imd ut fuga se quis defendat , multis etiam J Cris, qui alioqui non sunt *πονηρὰ νόμματα* & , ceu ignominiosum fuit visum: quos inter nollem etiam esset *Perez*, ad. tit. *C. quando, lic. m. sine jud. se vind. n. 4.* Cui tamen rectè contradicit *Brunnem.* ad l. 2. & 3. *C. ad l. Corn. de scar.* Uti enim verum est, non obligari quempiam ad fugam cum periculo conjunctam; *vid. ib. 22. sup.* ita perinde non obligari ad fugam , propter solam fallacem ignominiae opinionem falsissimum est. *Carpzov. p. 1. pract. crim. 9. 30. n. 25. seq.* ubi egregiè nostram sententiam confirmat, & dubitationibus objectis occurrit. *Busius in l. 5. ff. ad l. Aquil. n. 7.* Non possum, quin hic inseram quædam de moribus Sinesium hanc ad rem pertinentibus, quos describit Johannes Neuhoff der Ostindisch n Compagnie Gesandt charit anden Tartarischẽ Cham und nuntirt auch Sinesischen Kaysen Hoffmeister/in der allgemeinen Beschreibung des Reichs Sina cap. 1. p. m. 243. his verbis: Niemand mag in den Sinesischen Städten Wehr und Waffen tragen/ auch wo der die Soldaten und Kriegsobersten selbst/ noch die Gelehrten (so höher dann jene) es sey dann daß sie Kunstschuß halten/ oder im Gewehr sich üben/ oder zu Felde ziehen; Wiewol einige Adelige Personen mit Gewehr die Degenen comitiren. So hat auch niemand innerhalb Hauses ein Gewehr/ ohn zuweilen einen rustigen Dolch/ welchen man wider die Straßenräuber auff öffentlichen Wegen g. braucht. So überaus hefftig erschrecken und fliehen die Sineser vor gewapneten Leuten. Dannhero selten ein Streit und Tumult entsteht/ der nicht mit Häußengeschichten wird. Wie denn auch kein Sineser so blutdürstig ist/ daß er die ihm zugesetzte Unbilligkeit mit dem Tode zu rächen suchet/ und wider derjenige so dem andern weicht und ihn nicht zu verlegen begehret / als ein fürsichtiger und tapffrer Mensch g. lobet. Barbari enim nostrates duellatores hanc animi æquitatem interpretabuntur, non agnita sua barbarie.

LX. Cum primis autem verissimæ huic sententiæ obni-
 ti videtur *Art. 140. Const. Crim. Carol.* cui ut tantò commodiùs sa-
 tis fiat, ipsa ejus verba proponemus: So einer jemand mit einem
 tödtlichen Wafften/oder Wehr überlaufft / an sich. oder schlägt auß
 der Benöthigte kan süßlich ohn Fährlichkeit oder Verletzung sei-
 nes Leibes/ Lebens/ Ehr und guten Renuuths nicht entweichen/
 der mag sein Leib und Leben/ ohn alle Straff/ durch eine rechte
 Gegenwehr retten. Huic sanctioni innixi multi perpendunt, non
 obligari quempiam ad capeffendam fugam, si hinc ex opinio-
 ne vulgi fugienti aliqvod dedecus sit exstiturum, etiamsi ar-
 reptat utò fuga periculum omne evitare potuisset; imò nihil
 huic peccare, qui tali fuga omiffa aggressorem sive vim aut in-
 juriã parantem obtruncet. Parificari enim ajunt, nō posse ab-
 solutè recedere, & posse, sed non nisi cum dedecore, recedere.
Ludov. Gilhauf. arbor. Jud. crimin. cap. 2. tit. 12. n. 26. Cui etiam suf-
 fragari videtur *Dion. Gothofr. ad l. 10. ff. ex quib. caus. Maj.* At hoc
l. 10. malè cum præfenti causã, utpote multum dispari confer-
 tur. Cũ enim *ICtus l. 9. d. t.* dixisset etiam ei per restitutionem
 in integrum succurri, qvi in vinculis fuisset; subjicit *Ulpianus*
l. 10. in vinculis etiam eos accipi, qui ita alligati sunt, ut sine de-
 decore in publico parere non possint. Quis non videt, æquita-
 tis ratione placuisse, ut qvi sine dedecore in publico non possit
 comparere in vinculis hætenus detineri credendum esse, ut ei
 per restitutionem subveniatur, non autem, ut ea propter qvid-
 vis illi vel committere vel omittere, occidere etiam hominem
 amiffa fuga fas sit, quàm arripere potuisset atq; debuisset, ne oc-
 cideret. Et quoque omninò est *ἁποσδιόνυσον*, quod porro
 addit *Dionysius*, Impossibilia centeri, quæ non nisi cū dedecore
 fieri possunt. Hoc enim uti verissimum est de iis factis, quæ cum
 morali turpitudine conjuncta sunt; ita malè idem affirmaverit
 de iis, quibus errore vulgi dedecus tribui fortè solet, cum potius
 laudem mereantur ceu rectè & prudenter facta. De prioris ge-
 neris loquitur ab illo citata *l. 15. ff. de condit. inst.* non autem
 de

de posterioris generis rebus. Itaq; cum fuga talis, de qua diximus, ad hoc, non ad prius genus pertineat, neque impossibilis, neque dedecoris alicujus labem adpersam habere consentanda est. Imò si hæc mens fuit eorum, qui hanc Constitutionem memoratis verbis contexuerunt, quam hinc à multis colligi & defendi jam diximus, moresq; gentis nostræ admodum verisimiliter arguunt, non dubito illam in foro conscientiæ hætenus iniquam & intolerabilem pronunciare. Quem scopulum ut effugiant alii ICti, qui nostram eamq; veram sententiam amplexi sunt, aliis atque aliis adsertis inter pretationibus illi opitulari student. Carpzovius verba memoratæ sanctionis intelligenda esse ait de iis, qui ratione potestatis, datæ fidei, & ex speciali obligatione vel adfectione alteri periclitanti succurrere obstricti sunt: Qualis est servus, cui turpe fuerit, si dominum suum in periculo constitutum deserat: Vassallus, si dominum periclitantem non juvet: & alii, qui proximo in discrimine nõ subveniunt, sed cum dedecore fugiunt. *p. i. pract. crim. qu. 30. n. 62.* Hunc sequitur Frantzkius *lib. 2. Resol. qu. 23. n. 29. seqq.* Henricus Bocerus putat, illam Constitutionem locum habere in marito & parente adulterum & stupratorem ἐπὶ δούλοισιν deprehendentibus, eorumq; vim turpiter fugientibus. *l. 2. de duello. l. 10. n. 54.* Quod commentum etiam placet Bernh. Græveo. Zieritzius in suo ad Nemesin Carolinam commentario existimat, illa verba conjunctim esse accipienda, ut tum demum occupare necem aggressoris liceat, si periculum ab illo imminens tutò effugere nequeam neque sine periculo vitæ, neque sine periculo læsionis in corpore, neque sine læsione existimationis: in quam sententiam etiam propendere videtur *Matth. Stephani ad d. art. Struvius dissert. de vindicta privæ. lb. 27.* ait, illa, quæ de læsione famæ memorantur, esse intelligenda de summo dedecore, quod quis fugiendo sibi ipsi inureret; neq; enim tum, pro defensione famæ occidi in-

I

vaden.

vadentem, sed pro defensione vitæ quam resistendo eo calu-
 defensor legitimè suscepit. Gilhausen *ad d. art. 140. i. 2* scribit,
 Licet vulgò Dd. existiment, fugæ necessitatem nemini imponi,
 eò quod non solùm ignominiosa, sed etiam periculosa sit. Eam
 tamen opinionem, non aliter æquitati & pietati consentaneã
 esse cum quibusdam censuerim, quàm si provocatus in dubio
 vitæ discrimine constitutus fuerit, ita ut fugâ salutis suæ citra
 periculum rectè consulere non potuerit. Alii hujus textus an-
 tecedentia & consequentia inter se comparantes observant,
 præmitti quidem tria, si quis fugere nequeat salva vita, incolu-
 mitate corporis, fama & exultimatione; deinde verò repeti tan-
 tùm duo, incolumitatem corporis & vitæ, der mag sein Leib und
 Leben ohne alle Straffe durch eine rechte Gegenwehr retten: Atque
 hinc colligunt, Legislatorem illam demum eadem impu-
 nem esse velle, quæ corporis aut vitæ defendendæ gratia susci-
 pitur: nō autem illam planè impunè fore, quæ sit, cum honoris
 & exultimationis periculo ex vulgari solùm opinione penden-
 te, quis occidere, quam fugere maluit, cum tamen tutò, hoc est
 salva incolumitate corporis & vitæ fugere potuisset. Quæ ex-
 plicatio uti vero est consentanea, modò ea circa defensionem
 corporis attendantur, quæ supra fuerunt proposita th. 24. ita
 omnium est optima. Unam enim alteramq; è superioribus ni-
 mis anxie quæsitam esse quis non videt? Ratum ergo esto, quod
 si tutò quis periculum vel injuriam imminentem effugere
 possit, omnino obligetur ad fugam arripiendam, neque hac
 amissa occidere impunè aggressorem potest: quod affatim de-
 monstravit unus instar omniũ Ictus Frantzkius *Exerc. 12. qu. 6.*
 cui peregregiã de iniquitate duellorum digressionem attulit.

LXI. Hæc licet ita sint, dubito tamen, an Nobilium ordu-
 aliive his sint ad sensuri: Ut enim quisque est generosior, ita a-
 nimi magnitudine præcellit, quæ, injurias ut ferat, nescire vi-
 detur. Distingunt etiam nonnulli inter nationes fortitudine
 præstan-

præstantes & timiditate famosas. Lepidus sanè est Bartolus ad l. 3. ff. de Inst. & Jur. Cujus hæc verba recitat Damhond, *prax. crim. c. 76. n. 9. situes Perusinus, famiam ac dedecus metuens, ad actum usque occisionis procedere potes, quod summum sit dedecus Peccore magnanimo & generoso, turpiter adversario invadenti cedere. Seditile, cui nulla est gloria, nominis ac honoris ratio, qualis est Florentinus, & commodè fugere potest, neglecta nominis gloria; certè modis omnibus fugere tenetur, & si non fugit punitionis crimen incurrit.* Hoc scilicet Bartolus amori suodeditur videtur, quod Perusii diu docuerit ibiq; uxorem duxerit, & odio fortè cuidam adversus Florentinos: quibus gravis causa esset ab omnipotentia Papæ contendendi, ut hæc verba per Indicem Expurgatorium Bartoli operibus eximantur. Ille verò deinceps mutavit sententiam, & missa hac distinctione, statuit, nullum teneri fugere, cujuscunque etiam conditionis sit. Quæ sanè sententia impia est & prorsus injusta: ceu abundè demonstratum est à Franzkio d. l. Ut verò Nobilibus tantò magis satisfiat, pauca de ipsa Nobilitate promittimus. Vel enim illa nititur Virtute in genere, in qua unicè Nobilitatem reponit Poëta Satyricus: *Nobilitas sola est atque unica virtus.* Vel speciatim in Fortitudine: Vel in antiquis natalibus & divitiis. Si quis igitur sit Virtute nobilis, is sanè erit Magnanimus, adeoq; verè bonus, qui præter modum & rationem nemini nocere cupiet, sed potius injurias leves contemnet, graviores ad Judicem deferet. Audite generosum nobilemq; Philosophum Aristotelem: *Magnanimus vir in horibus & ignominia maxime spectatur.* Circa posterius objectum quo modo se gerat, ita explicat: *Ignominiam atque infamiam contemnet, quia in eum jure cadere non possunt.* 4. Nicom. 3. §. 33. & 37. En veram philosophiam, & homini generoso convenientem, si quis Nobilitatem rebus in bello præclare gestis meruerit, & in posteros eâ transtulerit (fortes enim creantur fortibq;) is si verè sit fortis, etiam erit prudens. Si enim cujuslibet Virtutis actio-

ones Prudentia debito modo, & ad debitum finem dirigit, atque dubio & hoc locum habebit in actionibus Fortitudinis. Sicuti igitur Prudens non est, qui neglecto Iudice, privatam vindictam arripit, qui, sprete Patientiæ & Charitatis tam sedulo ac serio Christianis factâ commendatione, quaslibet injurias ferro & nece illata ulcisci parat, ita nec verè fortis est, nec suæ nobilitati convenienter agit. Quippe verè fortis quomodo actiones suas moderetur, idem docet Philosophus peregre græcè 9. *Nicom. 8. sub fin.* Negligit, inquit, ille opes, honores, cæteraq; bona vulgò magna contentione quæri solita. Ostenditq; mox, illum pro patria & amicis libenter mortem oppetere, & malle unum annum honestè vivere quàm multos *τυχόνως*: sed omnia hæc facturum virum fortem ait solius Honestatis studio, & ad hanc cynosuram omnes suas actiones relaturum esse. Cum igitur illa ambitiosa quorundam Nobilium duella germanæ prudentiæ regulis, imò divinis naturæ & civilibus legibus repugnent, vera fortitudo in illis nulla est. Et vero cum pleriq; Europæ Nobiles generis sui dignitatem à virtute bellica nacti sint, non profectò his duellis, sed justis, si ita visum fuerit, bellis prudenter & verè fortiter, sine conscientia morfu aut æternæ salutis dispendio eam optimè tuebuntur & ornabunt. Benè Martialis: *Nolo virum facili redimit qui sanguine famam:*

Hunc volo laudari, qui sine morte potest.

Atque istis, quas dixi legibus æquè necessario nexu obstricti sunt Nobiles, ac quivis alii homines vel subditi, sicut nulli vel ordini vel homini Deus hic quandam prærogativam indulgere voluerit. *Frantzck. d. Exer. 12. n. 11. seq.*

LXII. Apage ergò improba Jesuitarum novorumq; Casuistarum placita, omni jure damnata. Ita enim Casp. Harardo apud Dianam *part. 5. tr. 14. res. 99.* Ponc hominum nobilem ab alio provocari ad duellum, qui si illud recusat, non censetur illud recusare propter legem Dei, sed propter timiditatem; quia non bene

ait de observatione legû, quia se facîle projicit in alia peccata: vel certè alia ex causa consuebitur timidus, & ab aliis despicietur, apud quos semper erit inglorius, ex quo non levia damna & incommoda sequerentur. Est igitur quæstio, utrum in hac casu possit provocatus exire in locum condictum, non cum absoluta voluntate pugnandi, sed cum conditionata, si a provocatore prius petatur injustè. Provocati autem absoluta voluntas est, tueri opinionem viri fortis, & depellere infamiam timiditatis: quæ objecta per se sunt honesta necessaria viro nobili ad degendum vitam decore inter suos, præcipuè militi, quæ ab exercitu censetur Gallina & non Vv: media autem quæ elegit ad hunc finem sunt indifferentia ad bonum & malum: nempe egredi, in agrum, & in eo deambulare, quæ media honestantur ab eo fine: hæc absolutè vult provocatus, pugnare autem non vult. Si ab alio petatur injustè, vult sub ea conditione se inculpatè tueri, si alia ratione commodè non possit: in hac occasione videtur provocatus minimè peccare, neque acceptare duellum: quia acceptatio duelli est voluntas deliberata sui absoluta, quæ homo iste caret. Quæso quos ille ludos facit, quas præstigias? Latet hic scilicet specimen Methodi dirigendæ intentionis, ad eversionem Justi & Honesti à Jesuitis excogitatæ: de qua festivè differentem vide Ludov. Montaltium epist. 7. Laymanni hæc sunt l. 3. part. 3. c. 3. n. 2. Si rarissimo casu res sita sit, ut miles in exercitu, vir equestris in aula regia, officio, dignitate, Ducis aut Principis favore obignavia suspicionem excidere debeat; non audeo damnare eum, qui mera defensionis gratia duellum susceperit. Et quid si ipsi Principes quandoque calcaribus addiderint, qui ad generum Cereris acriter per se properant, probrosis dictis non planè incognitis, tunc volent scire Vv. nã autem an unferm Hofe habem. Sed de his infra.

LXIII. Nullo etiam jure iis, qui militant, & vel in castris aut stativis, aut præsidio, aut in expeditione sunt, Duellis congregari fas est. Quo enim major annorum est abusus, eò graviori pœna is est compescendus. At verò qui possit miles pejus

fuis armis abuti, quàm si vel se confodiendum offerat in duello, aut ipse suum commilitonem obruncet, idq; faciat tempore tam necessario, quo minimè Respublica potest orbari aut spoliari aliquo membro, & præsto sint hostes in quos & fortitudinem, si quam habet, & fortitudinis corè iram justè laxare queat. Si miles sine mandato excurrat in hostem, illum obruncet, aut aliàs rem bene gerat, capital est; quò igitur severius illi fuerint puniendi, qui sine mandato non solùm, sed legibus militaribus & Ducibus Iudicibusq; spretris in suos commilitones sæviunt! Modestinus l. 3. §. 15 ff. de re milit. In bello qui rem a Duce prohibitam fecit, aut mandata non servavit, capite punitur, etsi res bene cefferit. Itaque Salustius ubi Romanam disciplinam describit, In bello, inquit, sæpiùs vindicatum in eos, qui contra imperium in hostem pugnaverant, quòq; tardius revocati prælio excefferant. Nota est severa Manlii Torquati disciplina, qui filiù lictoris manu occidi iussit, quod injussu imperatoris hostem adortus oppresisset. Hinc Laco quidam cum hosti imminens audito receptus signo ictum repressisset, scitam hanc rationem protulit, ὅτι ἐέλτιόν ἐστι τῇ φονεύειν τὸ πείθεσθαι τῷ ἀρχοντι, quia duci parere satius est, quàm hostem occidere; de Grotius l. B. P. cap. 18. n. 1. Si quis commilitonem vulneravit, siquidem lapide, militare jecit: si gladio, capital admittit; inquit J. C. tus l. 6. §. 6. ff. de re milit. C. Marius (at quantum Imperatorem!) cum Pompejus filo superbè provocaret, diceretq;, si magnus es Imperator, Mari, descende in certamen. Imò tu, inquit Marius, si magnus es Imperator, coge me vel invitum decertare. Ita vir ille fortissimus inimici injurias & provocationem contemptu repressit. Plutarch. Apoph. sed & aliarum gentium legibus duella severè militibus sunt prohibita. Es soll ein jeder sich gegen den andern muhrtwilligen Balgens enthalten. Maxil. 2. Artickelsbrieff art. 29. seqq. & art. 40. Ein Soldat / der den an-

deru/

der/ohn Erlaubnis des/ in welcher im Quartier das commando hat/ausfodert/ soll am Leben gestrafft werden. Der Corporal oder andere/ die über die Wacht zu commendiren haben/ wann sie zweene Soldaten lassen hinaus gehen/ sich zu balgen/ sollen ohne Gnade am Leben gestrafft werden. Holländisch Kriegsrecht artic. 41. & 43. *Eibi Pappus.* Welcher Officier/ Reuter und Fußknecht in Vestungen oder Lägern sein Gewehr nicht zu seiner Noth- und Gegenwehr/ sondern vielmehr zu offendirung auszeucht/ entblößet und zucket/ der sol mit unnachlässiger Leib- und Lebens- Straff belegt werden. Schwedisch Articul- Brieff tit. 5. art. 35. Im Läger/ Städten und Vestungen sol kein Rauffen od. r Balgen verstatet und zugelassen/ sondern da einwiger Zwispalt unter den Soldaten vorfällt/ durch des Regiment- s- Gerichte entschieden werden. r. Lieffen aber Capitain/ Leutenant und Corporalen solches zu und verhinderten es nicht mit allem Ernst/ die sollen von ihrem Amptern abgesetzt/ und ihnen auff s neue vor gemeine Soldaten zu dienen aufgesetzt werden/ auch da Schaden daraus erfolget/ neben den Verbrechen vor dem Regiment- Gerichte davor antworten/ und dessen Entschid erwarten. tit. 14. art. 67. Rectissime etiā hac in causa sapiunt Turcæ, quorū de Duellis militū sententiā operæ pretiū est cognoscere ex Busbequii Epistola 3. *Facta paulò supra rerum in confiniis Hungaria gestarum mentio, me admonet, ut exponam, quid Turcæ sentiant de Monomachia, unico apud nos præclara fortitudinis testimonio. Fuit in regione Hungaria, nobis contermina, magna virium fama Singianus Arslambegus. Nemo eo validius intendebat arcum: nullius ferrum altius penetrabat, neque hostibus erat formidolosius. Huic se amulum comparaverat Velibegus ejusdem laudis affectat or, finitimorum locorum & ipse Singianus: amulatio forte aliis rebus aucta, ad summum odium, insidias: & vulnera processit. Hac an alia de causa arcessitus Constantinopolim Velibegus, mihi incompertum; venit certè. Ex quo cum aliam multa quævissent in*
Dita-

Divano Bassa, postremo de dissidio ipsius cum Arslambego audire voluerunt. Tum prolixè recitavit totam illarum simultatum scenam, causas, progressum, & quò denique evasissent, & ut causam suam faceret meliorem, subjunxit, se ex insidiis ab Arslambego vulneratum: quibus nihil fuisset opus, si se dignum suo nomine Arslambegus prastare voluisset, quandoquidè ipse pugna cum eo nunquàm sibi ter fugisset, ut què ad singularem pugnam multoties provocasset. Hoc Bassa averfantes, Tunc commilitioni tuo singulare certamen denunciare ausus es? Deerant quippe Christiani, in quos pugnares. Urvit uterque vestrum pane nostri Imperatoris; nihilominus inter vos de vita decernere parabatis, quo jure, quonam exemplo? An ignorabatis uterunque vestrum cecidisset, Imperatoris damno casurum? Quo dicto duci eum in carcerem jusserunt, in quo multis mensibus maceratus, vix tandem liberatus est, existimatione valde diminuta. Apud nos multi hoste publico nunquam conspecto, quod incivem, aut contubernalem strinxerunt ferrum, clari & memorabiles habentur. Quid iis moribus facias, ubi virtutis locum vitia occupant: & quod panam meretur, gloria & honori vertitur? Hæc ille. Vos Duellatores, arrigite aures, & probè hæc ex tripode dicta expendite, & tandem à barbaris barbariem exuere discite. Aut certè si tanta dimicandi prurigine stimulamini, desuntne Turcæ, in quos pugnetis? Hic Rhodus, hic saltus. Exemplum quæso capite, vobis quod ex usu sit. Erant, inquit Cæsar 5. de bell. Gall. in legione fortissimi viri centuriones, qui jam primis ordinibus appropinquarent, T. Pulso, & L. Varenus. Ii perpetuas controversias inter se habebant, uter alteri anteferreretur, omnibuscumq. annis de loco summis simultatibus contendebant. Ex iis Pulso, cum acerrimè ad munitiones pugnaretur, Quid dubitas, inquit, Varenè? aut quem locum probanda virtutis tue expectas? hic dies, hic dies de nostris controversiis judicabit. Hæc cum dixisset, procedit extra munitiones; & quæ pars hostium confertissima visa est, in eam irrumpit. Ne Varenus quidem eum vallo sese continet, sed omnium veritus existimationem subsequitur, mediocri

spatio

spatio relicto. Pulsio pilum in hostes miscit, atque innum ex multitudine procurrentem transjicit: quo percussò, & exanimato, hunc scutis protegent hostes, & in illum universa tela conjiunt, neque dant regrediendi facultatem. Transfigitur scutum Pulsioni, & verum in balteo desiguitur. Avertit hic casus vaginam, & gladium educere cònantis dextram moratur manum, impeditumq; hostes circumfistunt. Succurrit inimicus illi Varenus, & laboranti subvenit. Ad hunc se confestim à Pulsione omnis multitudo convertit: illum veruto transfixum arbitrantur. Illic vero occursat ocyus gladio, cominusq; rem gerit Varenus: atque uno interfecto reliquos paulum propellit. Dum cupidius instat, in locum inferiorem dejectus concidit. Huic rursus circumvento fert subsidium Pulsio: atque ambo incolumes, compluribus interfectis, summa cum laude sese intra munitiones recipiunt. Sic fortuna in contentione & certamine utrumque versavit, ut alter alteri inimicus auxilio salutiq; esset; neque dijudicari posset, uter utri virtute antefendus videretur. Agite, Duellatores, contra Turcam experimini, & pari æmulatione vestras simultates animosque placate.

LXIV. Sed quid dicam de Studioforum ita Academiis duellis, quorum ut sæpe est summa temeritas & ferocia, ita tristissimus exitus. Causas si videas, quibus ita exasperentur, sunt illæ adeò plerumque frivolæ, ut satius foret de tribus contendere capellis. Vel enim helluoni non æqua potus mensurâ aut numero, aut non æquè diu responderetur: vel caput non aperuit commilito, nec salutavit alterum quem sæpe nec vidit: vel non satis demissè erga veteranos cristatosve hoc officio defunctus est: vel Spartacus aliquis arte aut viribus præfusus aliis insultat: vel Pamphilus æstuat, quod Niceratus heri Chrysidem habuerit: vel quod rivalis cum Glycerio choream duxerit in nuptiis: vel quod crapula jam gravis aut artis imperitus præpoperè alterum saltu præverterit: vel quod intempestivè alterum monuerit, eive oblocutus sit, quod acerbius disputan-

tem oppugnaverit : quod de suo cive , aut amico combibone
parum honorificè locurus sit : quod in via proclamaverit mu-
seum præteriens : quod clamanti alius occlamaverit : quod se
quis æmulum in vestitu aliave re ostenderit quod coram Le-
biæ foribus fidibus cantaverit : quod illi è fenestra prospicienti
vultu abblanditus , eamq; *μετὰ πολλῆς Φαντασίας* ve-
neratus sit : & sexcentæ aliæ Siculæ gerræ de quibus calidissi-
mè inter illos contenditur . Nemo , puto , melius horum duel-
lorum immanitatem ac vesaniam explicabit , magisque dere-
stabitur , quàm infelices illi Parentes , quorum Filii virtutis &
humanitatis causa ad Academias ablegati , inhumano more
occubuerunt , eorumque non solum naturalem sed & spiri-
tualem (cheu!) interitum insolabiliter descent.

LXV. Fateorequidem quod non æquè fervidè semper
congridiantur , quod modò cæsim , modò punctim digladien-
tur . Scio etiam , nullam esse aut fore Academiam , quæ non
hoc facinus legibus inhibeat , & pænis delinquentes adficiat .
Prius verò quod attinet , tantò minùs juvenilis ille fervore est
contemnendus , quò magis illa ætas suis affectibus & temerita-
ti obnoxia est , & quò majori rerum talium imperitia laborat .
Satis , prohi dolor ! multa tragica exempla extant , Studiosos du-
ellis commissos purpureã vomuisse animã . Et si cæsim fiat di-
micatio , non tamen omne , nec semper etiam vitæ ab illa abest
periculum . O miseros illos , qui tum demum cogitant quàm
improbum inconsultumque facinus susceperint , ubi lethali
vulnere expulsa animula in extimis oberrat labris , anxia , quæ
sitabitura in loca ! Miserrimos illos , quibus ne tantillum spa-
tij superest , sed , subtrahente suam gratiam justè indignante
Numine , prorinus concidunt , & in mortali suo peccato vindi-
ctæ virulentiam adhuc ore spirantes occumbunt ! Leges ve-
rò , quibus illos conflictus reprimere satagunt in Academiis ,
impetus juvenilis , veluti aranearum telas vespræ , perfringit , &
sæpe

sæpe cum leges tum Judicem ferociore vix unius æstimant as-
sis, vanam gloriolam suam & apud commilitones existima-
tionem salute & temporali & æterna pretiosorem impruden-
tissimè reputantes, spemq; impunitatis in illorum quandoque
præsidio ponentis, qui pietatis vel officii ratione commonefa-
cti iusta indignatione hoc inveteratum malū persequi & stirpi-
tus evellere debebant. Aliis igitur & quidem severioribus re-
mediis opus est, quibus hæc pestis excindatur. Duo quippe in-
primis carcinoinata nonnullas Germaniæ Academiis in-
festaverunt, Pennalissimus qui dicitur, & Duel-
lum. Pennalissimum per Dei gratiam tandem ex illis profligavit
justissimus Principum zelus: quo utinam, iterumq; uti-
nam etiam illi accendantur ad extirpanda penitus duella, eaq;
non solum ex Academiis, sed conjunctis animis studiisq; ex u-
niverso orbe Christiano exterminanda. Hoc enim Duellorum
horum atrocitas & manifestissima injustitia meretur, atq; hoc
officium à suis in terra Vicariis & Judicibus exigit Rex Regum
& Dominus dominantium, qui aliàs non potest in ultam relin-
quere funestam illam sanguinis humani effusionem, sed eam
per civiles motus & Turcarum Tartarorumque aliorumq; di-
ram crudelitatem vindicabit. Perquam gravis est textus Nu-
mer. 35. v. 31. seqq. *Non accipietis pretium ab eo, qui est reus sangui-
nis: statim & ipse morietur. Ne polluat is terram habitationis vestre, a-
qua in fontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per e-
jus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.* Genesios c. 4. v. 10.
Deus ait Caino: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.*
Et Apocal. 6. v. 10. inquit Apostolus, animas interemptorum
clamasse voce magna: *Usquequo, Domine, non iudicatis, & non vin-
dicatis sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra.* Imò signum
jam sublatum est ab Illustrissimis Ordinum Imperii Legatis in
Comitiis Ratisbonensibus, ut bene sperare liceat. Cum enim
hactenus nulla lege universali in magna Rep. Germanica duel-
la fuerint vetita, & tantum Principes quidam suæ ditionis sub-

ditis Edictis propositis iis interdixerint, quæ inter eminet Sereniss. Ducis Saxo-Gothani, consilio & calamo summi Jcti Frantzki j procul dubio contextum; jam tandē universale Edictum Ratisbonæ conditum, & à S. Cæs. Majestate approbatum est, quo nulli nō hominū ordines à duellis prorsus abstinere jubentur, gravibus pœnis in delinquentes sancitis: ut ad eò nihil præterea desiderari possit, quàm ejus promulgatio, & observantia, vel, hac defectura, parata in quosvis *ἀνευ προσωποληψίας* legitimæ pœnæ executio.

LXVI. Etsi autem ex iis, quæ hæcenus proposita sunt, rationibus nemini non de inhumanitate & injustitia Duellorum non necessariorū abunde constare possit, nisi quem fugiat omnis ratio jurisque notio, ut tamen etiam simplicioribus ingeniis consulatur, & præcipua argumenta uno quasi fasciculo collecta conspectui cujusvis subjiciantur, more Academico illa dilucidè concinnabimus. Quidquid adversatur Dei præceptis, illud est detestabile peccatum: Duella, de quibus proximè disseruimus, adversantur Dei præceptis, E. illa sunt detestabilia peccata. De Propositione non laboro, Minorem quod attinet, notum est illud Dei præceptum, *Non occides*: & illud, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*: & illud Christi, *Ego dico & edico vobis, diligite inimicos vestros, benedicite eis qui exsecrantur vos, benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro iis, qui vobis sunt in sensu, & vos persequuntur. Matth. 5. v. 44. seqq.* Et illud, *Ne obstitis improbo; sed qui te cadet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram. Matth. 5. v. 39.* Hæc igitur præcepta partim cohibent prohibentque cruentum homicidii furorē & desiderium, partim proximi amorem, partim patientiam commendant, ac severè inculcant; sic enim ait Magister noster optimus *Matth. 5. v. 45. Ut sitis filii Patris illius, qui est in cælis.* His verò omnibus cum repugnent hæc Duella, non potest non hinc se-

qui, ut Duellatores Cyclopici definant esse filii Dei, & incipiant esse filii ac soldurii Diaboli. Nemo, quæso, ringatur hæc legens, aut vel dentibus vel gladiis concrepet. Hæc quippe tela ex ipsius Veritatis pharetra sunt deprompta, quæ nec à confertissimo duellatorum globo elidi possunt. Ecce enim, si adhuc quid dubitationis superest, idem alio adhuc argumento evincam: Quicumque facit opera Diaboli, ille est filius Diaboli. Atqui postremi generis Duellatores faciunt opera Diaboli, E. illi sunt filii Diaboli. Majorem suppeditavit ipse Christus: *Johan. 8. v. 44. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere; ille homicida erat ab initio.* Quidquid directè repugnat Legibus & præceptis divinis, illud non potest non esse opus improbum Diaboli: Hæc Duella repugnant Dei præceptis, E. non possunt non esse opera Diaboli.

LXVII. Pergo idem demonstrare. Quidquid Legibus naturæ adversatur, illud sua natura est improbum & damnandum: Hæc Duella Legibus naturæ adversantur, E. sua natura sunt improba & damnanda. Minorem confirmo ex *l. 3. ff. de I. & I.* ubi dicitur, Communem esse cognationem inter homines, adeoque hominem homini insidiari nefas esse. Deinde Juris Naturæ hæc etiam à JCtis inculcantur præcepta, Honestè vivere, Neminem lædere, suum cuique tribuere. *l. 10. ff. eod.* Probo idem aliâ etiam ratione: Quidquid suâ naturâ perturbat & evertit societatem humanam & civilem, illud est contra Jus naturæ: Hæc Duella suâ naturâ perturbant & evertunt societatem humanam & civilem, E. illa sunt contra Jus Naturæ. Majorem ita declaro: Quidquid per se ad conservationem societatis naturalis facit, illud est Juris naturæ in illa societate: E contrario, Quidquid societatem destruit & suâ naturâ labefactat, illud est contra Jus Naturæ illius societatis. Si jam scire desideras, quid conservet aut destruat societatem naturalem, finem cujusque inspicere. Finis

ita vero Societatis humanæ civilis est, ut tutò feliciter
 ac tranquillè sociati homines vivant: Huic vero finì pro-
 fectò multis modis hæc Duella obluantur, eumque
 destruunt. Nam ne ad alia exempla properem, nonne ex-
 perientia confirmat, si quæ Academia præ aliis duellorum fre-
 quentia & atrocitate infamis sit, nonnè boni quique formi-
 dant illam adire, aut eò suos mittere? sed non solum labefa-
 ctant Duella hanc Societatem, ab instituto hominum natam,
 sed ipsas illas, quas Natura condidit. Ecquis enim cum illo in
 una domo, aut civitate vivere, ac familiari consuetudine uti
 velit, qui truculentum gestat sub pectore lupum, quique more
 calcitrosi equi omnes ferire, imò opprimere, pro ludo habeat?
 L. insto porro: Quidquid Judiciorum ordinem pervertit, eique
 maximè contrarium est, illud Deo & Naturæ inimicum & exo-
 sum est: Atqui postremi generis Duella (de reliquis enim spe-
 ciebus sigillatim dixi) Judiciorum ordinem pervertunt, eique
 maximè contraria sunt, E. hæc Duella Deo & Naturæ inimica
 & exosa sunt. Utriusque propositionis veritatem facillè licet
 colligere ex iis, quæ fundamenti loco initio hujus Dissertatio-
 nis jacta sunt. Ipse enim spiritus sanctus in *ep. ad Roman. c. 13.* Ma-
 gistratus & Judicia Dei ordinem appellat, dicitque, quotquot his
 obluantur fuerint, illos se Deo ejusque διαταγῇ ordinationi op-
 ponere. Natura quoque Civilis societatis omninò postulat, ut in
 ea sint Judicia, eorumdemque integra sit & intemerata auctoritas.
 Quod verò Duellatores illum ordinem pervertant, tam est
 manifestum, ut, cum rerum testimonia adsint, nihil opus sit
 verbis, Ubi enim locum habet Judicium, ibi cessat bellum: ac
 ubi bellum est, ibi cessat Judicium. Duellatores verò, dum hoc
 agunt, & duellis inter se decertant, ubi judicis copia foret; bel-
 lum revera gerunt, & ita Judice spreto ac præterito, sibi in sua
 causa jus armis dicunt, suasque injurias privata auctoritate vindi-
 cant: id quod profectò est ordinem Judiciorum pervertere.

LXVIII. Idem urgeo adhuc alia ratione: Quicumque lædit & divinam & humanam Majestatem, is gravissimè criminis reus est: Atqui Duellatores hi lædunt & divinam & humanam Majestatem, E. hi duellatores gravissimè criminis reï sunt. Majorem sine dubio mihi Duellatores permittent. Itaque confirmanda erit Minor. Et quidem primò lædi Majestatem Divinam, evidenter ex hoc Dei ipsius edicto, à Spiritu S. in epistola ad Romanos repetito, comprobo: *mea est vindicta, ego retribuam.* Quicquid igitur Deus sibi soli reservavit, & privatis quibusque hominibus eò seriò interdixit, illud à privatis attentari sine læsione Majestatis divinæ non potest. Atqui Vindictam Deo sibi soli reservavit, & privatis hominib⁹ quibusque ea seriò interdixit, E. illa à privatis attentari sine læsione Majestatis divinæ non potest. Deinde humanam etiam Majestatem lædi sic ostendo: Quicumque Jura Majestatis humanæ propria privato ausu involat & usurpat, is læsæ Majestatis humanæ reus est: Atqui Duellatores hi jura Majestatis humanæ propria privato ausu involant & usurpant, E. hi Duellatores læsæ Majestatis humanæ rei sunt. Nam ubi est Majestas, seu *τὸ κύριον*, ei necesse est, ut etiam Jus belli competat: absque hoc enim si foret, integrum *τὸ κύριον* non erit. Jam verò Duellum est aliquod bellum, ad eòq; jura Majestatis à Duellatoribus temerari certum est. Hinc etiam ICtus ait lege Julia Majestatis teneri eum, qui injussu Principis bellum gesserit. *l. 3. ff. ad l. Jul. Majest.*

LXIX. Plures adferri rationes possent, nisi jam allatæ assertioni nostræ probandæ sufficerent, quæ tum tantum mihi pondus esse videtur, ut qui iis ad sensum denegat, cum ratione insanire videatur, Cæterum Duellatores fortè mihi regerant, saltem Duella esse licita, ubi à Majestate civili permittuntur. Ego verò id ipsum pernego, & demonstrabo, nec Duella postremi generis à Majestate civili rectè permitti posse, nec permissa licet

zū vero societatis humanæ civilis est , ut tutò feliciter
ac tranquillè sociati homines vivant : Huic vero fini pro-
fectò multis modis hæc Duella obluētantur , eumque
destruunt. Nam ne ad alia exempla properem, nonne ex-
perientia confirmat, si quæ Academia præ aliis duellorum fre-
quentia & atrocitate infamis sit, nonnè boni quique formi-
dant illam adire, aut eò suos mittere ? sed non solum labefa-
ctant Duella hanc societatem , ab instituto hominum natam,
sed ipsas illas , quas Natura condidit. Ecquis enim cum illo in
una domo, aut civitate vivere , ac familiari consuetudine uti
velit, qui truculentum gestat sub pectore lupum , quique more
calcitrosi equi omnes ferire, imò opprimere, pro ludo habeat ?
L. inste porrò: Quidquid Judiciorum ordinem pervertit, eique
maximè contrarium est, illud Deo & Naturæ inimicum & exo-
sum est: Atqui postremi generis Duella (de reliquis enim spe-
ciebus sigillatim dixi) Judiciorum ordinem pervertunt, eique
maximè contraria sunt, E. hæc Duella Deo & Naturæ inimica
& exosa sunt. Utriusque propositionis veritatem facillè licet
colligere ex iis, quæ fundamenti loco initio hujus Dissertatio-
nis jacta sunt. Ipse enim spiritus sanctus in *ep. ad Roman. c. 13.* Ma-
gistratus & Judicia *Dei ordinem* appellat, dicitque, quotquot his
obluētati fuerint, illos se Deo ejusque *διαταγῇ ordinationi* op-
ponere. Natura quoque Civilis societatis omninò postulat, ut in
ea sint Judicia, eorumdemque integra sit & intemerata autoritas.
Quod verò Duellatores illum ordinem pervertant, tam est
manifestum, ut, cum rerum testimonia ad sint, nihil opus sit
verbis. Ubi enim locum habet Judicium, ibi cessat bellum: at
ubi bellum est, ibi cessat Judicium. Duellatores verò, dum hoc
agunt, & duellis inter se decertant, ubi judicis copia foret; bel-
lum revera gerunt, & ita Judice spreto ac præterito, sibi in sua
causâ jus armis dicunt, suasque injurias privata autoritate vindi-
cant: id quod profectò est ordinem Judiciorum pervertere.

LXVIII. Idem urgeo adhuc alia ratione: Quicumque lædit & divinam & humanam Majestatem, is gravissimè criminis reus est: Atqui Duellatores hi lædunt & divinam & humanam Majestatem, E. hi duellatores gravissimè criminis reï sunt. Majorem sine dubio mihi Duellatores permittent. Itaque confirmanda erit Minor. Et quidem primò lædi Majestatem Divinam, evidenter ex hoc Dei ipsius edicto, à Spiritu S. in epistola ad Romanos repetito, comprobo: *mea est vindicta, ego retribuam.* Quicquid igitur Deus sibi soli reservavit, & privatis quibusque hominibus eò seriò interdixit, illud à privatis attentari sine læsione Majestatis divinæ non potest. Atqui Vindictam Deo sibi soli reservavit, & privatis hominib⁹ quibusque ea seriò interdixit, E. illa à privatis attentari sine læsione Majestatis divinæ non potest. Deinde humanam etiam Majestatem lædi sic ostendo: Quicumque Jura Majestatis humanæ propria privato ausu involat & usurpat, is læsæ Majestatis humanæ reus est: Atqui Duellatores hi jura Majestatis humanæ propria privato ausu involant & usurpant, E. hi Duellatores læsæ Majestatis humanæ rei sunt. Nam ubi est Majestas, seu *τὸ κύριον*, ei necessum est, ut etiam Jus belli competat; absque hoc enim si foret, integrum *τὸ κύριον* non erit. Jam verò Duellum est aliquod bellum, adeoq; jura Majestatis à Duellatoribus temerari certum est. Hinc etiam ICtus ait lege Julia Majestatis teneri eum, qui injussu Principis bellum gesserit. *l. 3. ff. ad l. Jul. Majest.*

LXIX. Plures adferri rationes possent, nisi jam allataz assertioni nostræ probandæ sufficerent, quarum tantum mihi pondus esse videtur, ut qui iis ad sensum deneget, cum ratione insanire videatur. Cæterum Duellatores fortè mihi regerant, saltem Duella esse licita, ubi à Majestate civili permittuntur. Ego verò id ipsum pernego, & demonstrabo, nec Duella postremi generis à Majestate civili rectè permitti posse, nec permittenda licet

licet à privatis bene suscipi. Prius ut obtineam, Demonstrationum modò allatarum conclusionibus liquidissimis hunc in modum utar: Quidquid est peccatum detestabile, suà naturà improbum & damnandum, Deo & Naturæ inimicum atque exosum, & gravissimi criminis reatum habet, illud à Majestate civili nequaquam permitti potest ut fiat; Atqui Duella, de quibus postremò diximus, sunt talia peccata, E. hæc Duella ut fiant à Majestate civili nequaquam permitti possunt. Cum enim, ut initio Dissertationis dictum est, Majestas civilis vicem gerat Dei, & ordinem Judicii, pacem ac tranquillitatem omni ope ac studio tueri, quæq; his adversantur, arcere debeat; facile apparet, tales actus, de quibus diximus, Deo & Naturæ maximè inimicos & exosos, à Magistratibus subditis minimè permitti posse.

LXX. Idem alio evincam argumento: Quicumq; actum per se detestabilem, Deo & Naturæ omnibus modis exosum permittit, quem prohibere & poterat & debebat, is in talem actum consentit: Atqui Majestas civilis aliquando talem actum, videlicet postremi generis Duellum, per se detestabilem, Deo & Naturæ omnibus modis exosum permittit, quem prohibere & poterat & debebat, E. Majestas civilis in talem actum consentit. Progredior: Quisquis consentit in actum per se injustum, improbum & abominandum, quem prohibere & poterat & debebat, is causa ejus moralis est: Atqui Majestas civilis aliquando in talem actum (videlicet cyclopicum Duellum) consentit, E. Majestas civilis ejus causa moralis est. Quicumque est causa moralis detestabilis alicujus actus, quem prohibere & poterat & debebat, is illius reatum sibi contrahit, adeoq; poenæ illi reatui convenienti se obnoxium reddit: Atqui Majestas civilis aliquando est causa moralis detestabilis alicujus actus, (putà Duelli) quem prohibere & poterat & debebat, E. Majestas civilis illius reatum sibi contrahit, adeoq; poenæ illi reatui con-

convenienti se obnoxium reddit. Repetantur hic, quæ suprà fueretradita, quot modis quis causa moralis alicujus actus existat, *ex th. 51.*

LXXI. Præterea, Quicumque alieno munere & imperio funguntur, ii, si contra demandantis voluntatem eo abutuntur, gravissimè peccant : Atqui Principes & in his terris imperantes alieno munere & imperio funguntur, E. Principes & in his terris imperantes si contra demandantis voluntatem eo abutuntur, gravissimè peccant. Nam ut suprà declaratum est, Dei vicem imperantes sustinent, & ab hoc delegatam potestatem acceperunt, cui ad rationes muneris gesti omnes sunt obnoxii, licet hic sint *δυνεῦθονοι*. Quicumque imperantes permittunt id, quod à Deo severissimè est veritum, illi contra Dei voluntatem imperio suo abutuntur, adeoque gravissimè peccant: Atqui nonnulli imperantes permittunt id, quod à Deo severissimè est veritum, puta Duellum, de quo postremò actum est, E. nonnulli imperantes contra Dei voluntatem imperio suo abutuntur, adeoque gravissimè peccant. Nec multò minùs peccant, qui quidem non expressè sed tacitè Duella hæc permittunt, citra necessitatem connivendo & dissimulando. Ita enim concludo: Quicumq; tractat opus Domini negligenter, illos maledictos esse ipse pronuntiat Dominus; Atqui imperantes illi, qui duella illa cyclopica permittunt, tractant opus Domini negligenter, E. illos imperantes maledictos esse ipse pronuntiat Dominus. Major est petita ex verbo revelato Jeremiæ c. 48. 10. Minor, ut puto, nihil dubitationis habet. Unum adhuc addo: Quo exemplo aut facto subditi ad gravissimum suæque natura illicitum peccatum invitari queant, illud ab imperantibus si ab eo abstinere possint, non sine peccato potest admitti : Atqui permittere duella vulgaria, est tale exemplum aut factum, quo subditi ad gravissimum peccatū invitari queant, E. illud ab imperantibus, si ab eo absti-

nere possint; non sine peccato potest admitti. Notum est illud, *Regis ad exemplum totus componitur orbis*. Si igitur illa exempla bona fuerint, bona imitatio; sin mala, illam mala excipiet. Minorem satis superq; infelix confirmat Experientia. Dum enim nonnulli Nobiles & Aulici Duellorum permissiōnem à suis Principibus impetrarunt, jure se suo uti putant, cum nihil aliud obtinuerint nisi impunitatem: hæc verò impunitas uti in genere peccandi, ita & duella condicendi maxima est illecebra, qva non solum illi decipiuntur, qvi illam impunitatem impetrarunt, sed & alij, qvi idem sibi jus competere falsò persuasum habent. Benè sentit JCtus l. 13. §. 3 ff. de usufr. *Cur ad arma, & rixam procedere patiatur Prator; quos potest Jurisdictione sua componere?* Rectè etiam constituerunt Imp. l. 7. C. de prec. Imp. off. Rescripta (atqve hoc exemplo Permissa) contra jus impetrata, non esse attendenda à Judicibus, nisi concedant aliquid, quod petenti præsit, nemini obsit.

LXXII. Restat alterum, ut ostendam, tali impunitate promissa, duelloque ab imperantibus permissa, nihilominus privatis ab iis abstinendum esse, nec isti permissioni inniti salva conscientia aut sine peccato posse. Argumentum esto hoc. Qvicumqve propter spem impunitatis factam facinus aliquod aggrediuntur divinis & Naturæ legibus vetitum, & ab omnibus bonis damnatum, illi gravissimè peccant: Atqvi Duellatores quidam propter spem impunitatis ab imperantibus factam facinus aliquod aggrediuntur divinis & Naturæ legibus vetitum & ab omnibus bonis damnatum, Duella illa putà postremi generis, E. illi Duellatores gravissimè peccant. Deo enim magis obediendum est qvàm hominibus, siquidem hi aliquid jussint aut permiserint, qvòd suà naturà est adversum illius voluntati. Act. 5. 29. Deinde licet Princeps aliq; qvi τὸ κύριον habent, dicantur soluti esse legibus; l. 31. ff. de legib. non tamen illud ultra positivas suas est extendendum. Proinde cum Duella hæc

la hæc graviter in leges Divinas & Naturæ impingant, permissio imperantium illa verè licita non efficit.

LXXIII. Ergo, inquis, Principes & imperantes nullo casu subditis duellum permittere possunt? Antequam respondeam, monendum est, Permissionem aliam esse nudam, videlicet ut qui ita permiserit aliquid, intelligendus sit sivisse illud fieri neque impediverit: alia verò Permissio cum consensu est conjuncta: atque ita qui permittit, factum approbat. Et si verò non sum nescius, Remp. & Principes in varias necessitates ac difficultates incidere posse; nullam tamen adeò rigidam & indeclinabilem necessitatem jam quidem prospicio, quæ approbando imperantes duella, de quibus hactenus differuimus, permittere debeant. Hoc verò sæpe accidit, ut nudà simplici quæ permissione peccata quædam tolerant, majoris scilicet mali metu coacti, atque adeò pœnam exigere jam nequeant, quæ tamen differri potest, exemplo Davidis, qui pœnam dudum à Joabo meritam demum à filio successore exigi voluit, aut si majoris illius mali metus tam diu durer, ut pœna in hac vita non possit de delinquente sumi, supremus rerum arbiter ac Judex laborantem imperantium auctoritatem sui imperii plenitudine supplebit, tarditatemquæ supplicij gravitate æternum compensabit.

LXXIV. Quia autem præmissa Quæstio fortè à nonnullis in dubium vocabitur, age, nonnulla duella, licet ab imperantibus permissa aliis credita, proponamus, quibus ad Rationis stateram appensis, quisque bonus & prudens arbitretur, uter nostrum rectius sentiat. Duobus quondam in Hispania dynastis Corbidi & Orsuz, de principatu contendentibus, & alium Deorum hominumquæ, quàm Mortem judices se admissuros negantibus, Scipio Duellum permisit. Malè meo judicio. Quæ enim necessitas Scipionem impellere potuit, qui suam populi quæ Rom. auctoritatem nullo negotio interponere

potuisset Livius lib. 28. Alterum exemplum nobis narrabit
præclarus Danicæ Historiæ scriptor Joannes Meusius lib. 3. ad
Annum 1519. Hanc, inquit, gregariorum pugnam alii duo illustres
viri exceperunt. Quorum unus, Ivarus Lungius, gente Danus, ac pro-
sapia nobilissima; alter, Georgius Tengnagelius, è Germania oriun-
dus; uterque, rei militaris laude excellens. Lungius complures an-
nos sub Francisco, Gallia Rege, ac Burgundia Duce Carolo, aliisq; illu-
strissimis Principibus, militaverat; qui virtutem quoque ejus, atque fi-
dem, aureis catenis singuli honoraverant: hasq; ipsi, quoties in pom-
pa Regem comitaretur, equi sui collo appensas, velut fidei in tot Prin-
cipes monumenta, ostentabat. Isto nomine satis Regi commendatus,
ut præterea gratiam ejus sibi obstringeret, armatura affabrè facta,
quam è Gallia secum attulerat, muneratur. Tengnagelius, qui stipen-
dia item varia sub Principibus multis fecerat, & militia clarum no-
men comparaverat, cum moliri bellum in Suecos Christianum (Chri-
stiernum II. aliàs appellatum) samâ acceperat, ipse quoque Dani-
am petere, operamq; ad hanc expeditionem offerre statuit. Ideoq; tri-
dem egregiam quandam armaturam è Germania apportavit, Regi
illam, ad captandam ejus gratiam donaturus. Idq; fecit; & obtinuit
commendatione sua, ut Rex istam supra Lungii aestimaret. Jam u-
trinque quadam æmulatio erat; cum & Lungius, hominem sibi pere-
grinum, si armorum laude æqualem, tamen non superiorem, anteponi
egrè ferret: & indigena quantumvis Tengnagelius, cui parem se
crederet, nihil esse concedendum existimaret. Et hac res majorem
in modum animos exasperabat: multò magis, quod uterque peditatus
universi præfecturam adfectares. Rex dissidio intellecto, quemque,
qua donarat, arma induere jubet: atque hastas concurrentes experi-
ri, utra meliora essent: qui discisset, illum sui peditatus ducem fore.
Placuit conditio utrique; & concertant, die, ac loco præsituto, in ro-
rona spectatorum frequentissima: cum, impacta in oculum hasta, ad-
versarium Lungius sternit, qui victoria tamen fructum, vita paulo
post ereptus, non percepit. Malè & hi commissi fuerunt. Qui e-

nim gnarus iurium illius Regni ac Status, qvalis qvidem eo ævo erat, est, nihil dubitabit, qvin Lungius præferendus omnino fuerit Tegnagelio. Et, qvæso, qvæ Regem necessitas compulit, ut hi ita committerentur? Nullam sanè Historicus memorat. Nec enim militem huic aut isti adhæsisse legitur. Et si æmulatio ista expeditioni noxia fuisset futura, eum removeri oportuerat, cui minus jus competeat.

LXXV. Solenne admodum Duellum etiam ex Ponto Heutero Delfio recitat Camerarius *Hor. Subcisiv. Cent. 2. c. 21.* duorum Hispanorum, Petri Torellij, & Hieronymi Anca. Orta ipsis primum lis est ex aleæ lusu. Hi itaque cum depugnarent, aliquot hinc inde acceptis illatisq; punctim cæsumque sine vulnere ictibus, Torellio gladius manu excutitur. Præsentem ille mortem videns, concedit Anca victoriam, victum se fassus, ea tamen lege, ne ulli mortalium quæ gesta erant, aperiret, sed perpetuo silentio sepulta manerent; malle enim se mori, quàm cum ignominia vivere. Quod licet sanctè promississet Anca, brevi tamen omnis res gesta in ore fuit omnium. Gravior hinc recrudit inimicitia, qvæ, ut ipsi putabant, non nisi singulari certamine sopiri posset: itaque Cæsari Carolo V. libellum supplicem offerunt, petuntq; pro Regni Arragonici ac Castellani more, (ô pessimum morem!) utriusque petitioni subscribere; locum diemque certamini statuere dignetur. His à Cæsare ad Conestablium remis, Duellum illis in foro Valledoletano solenni pompa ac ritu instruitur, funestoque actui illi Cæsar spectator & arbiter interfuit ac præfuit. Cæsar tandem luctuosum ejus duelli exitum opperiri nolens, sua auctoritate illud diremit, & invitis reluctantisque severè eo interdixit, *Possent enim eos, qui vires experiri, pugnaq; honorem quærere velint, id contra Mahumetistas, Christiani nominis perpetuos hostes, majorem cum honore, ac certa anima cum salute facere.* Omnia hic gesta sunt contra Dei Naturæq; leges, etiamsi peracta fue-

runt more regni Arragonici & Castellani. Nam & duplex inter illos fuit Duellum, prius ex frivola alex^a causâ, alterum ex vana existimationis læsæ opinione ortum: posterius tantum abest ut permittere eo modo potuerit Cæsar, ut potius obligatus fuerit prius illud severissimè punire. Ipse enim Cæsar hunc actum suamq; approbationem rectè arguit, dum cum iis hostibus, qui fortes haberi velint, congregi vult, quos impugnare iustum sit, & ubi in nullo versetur discrimine animæ: quo ipso indicavit, Duella ista conjuncta esse cum periculo æternæ salutis. Atque ita omnino se res habet. Quicumque igitur actus ita per se illicitus est, ut cum periculo æternæ salutis sit conjunctus, is à Principe subditis suis minimè potest licitè permitti; Atque hoc Duellum fuit ejusmodi actus, E. illud Duellum à Principe suis subditis licitè non potuit permitti.

LXXVI. Ludovicus quoque Bavarus Duellum permisisse legitur duobus Nobilibus, Hæctori von Trautmansdorff & Sigfrido Fraunbergero, de antiquitate nobilitatis & natalium contendentibus. Et hoc malè. Quia enim de re inter illos contentio fuit? & num alia ratione illa decidi non potuit? Lehmannus quoque *lib. 7. Chron. Spir.* solenne Duellum duorum Nobilium permissu Senatus Spirensis Anno 1433. perpetratum graphicè describit. Imò nonnulla Germaniæ oppida sibi speciali privilegio quoddam Judicium Duellum, *Kampffgericht / Kampffplatz / Kampffort* vindicant, veluti Hala Sueavorum Herbipolis. Et Melchior Goldast *part. 2. Constit. Imper. tit. 1.* meminit des *Kampffs-oder Kolbengerichts* des Burgh *asthumbes zu Rünberg*. Non possum quin inseram, qua solennitate Judicium illud duellum adornari solitum fuerit; descriptione illius petita ex Sebastiani Munsteri *Cosmograph. lib. 1. c. 248. edit. noviss.* ubi de Hala Sueavorum disserit. *In dieser Stadt ist ein Kampffgericht / wenn zweien Edel Rittersmäßige mit einander kampfien wollen umb Ehr und Glimpf. Und*
wird

wird diese Ordnung darin gehalten. Nachdem ein Erbarher
Nacht daselbst von Räufern und Königen vor vielen Jahren ge-
freyet ist. So sich also zwey Edel Rittermäßige mit einander
verwilligen / und beide ein Nacht umh Platz und Schirm bit-
ten; schreibet ihnen ein Nacht der Meynung: Ihr schreiben/ und
Begehr habe ein Nacht gehöret/ und der Unwill zwischen ihnen
sich ihm leyden/wolten gern/dah sie von ihrem Fürnehmen abstün-
den/und bitte sie mit allem Fleis des zu überheben/ und sich sonst
in ein ander ehrlicher und ziemblicher Weiß/ Mittel und Wege
zu vereinigen; des wolle sich ein E. Nacht zu Ihnen versehen/ das
begehrt ein Nacht umh sie zu verdienen. Und da sie beyde wieder-
sch. leben/und baten der Meynung wie vor/und nicht wollen ab-
stehen; auff das schreibet ihnen wieder ein Nacht wie vor. Und
ob sie weiter auff ihrem Fürnehmen beharren/so benennet ihnen
ein Nacht einen Tag/darauff zu erscheinen/ibr beyder Klag/An-
sprach und Anliegen gülich zu verhören. Und so sie den Tag an-
nehmen zu kommen und alsdenn darauff zu erscheinen; so höret
ein Nacht ihr Anliegen/und nach Verhörung thut ein Nacht mög-
lichen Fleis/sie in ein ander Mittel und Wege gülich oder auff
das Recht zu vereinigen. So das aber nicht seyn wil/ und sie
nicht von ihre Fürnehmen abstehen/und ein Nacht nicht verlas-
sen wolle; So saget ihnen ein Nacht Platz und Schirm zu/und
benennet ihnen einen Tag zukommen. Und so sie kommen und ist
ibr Begehr wie vor/so müssen sie beyde schweren zu Gott/ihrem
Fürnehmen gestracks auff den bestimmten Tag Folge zu thun; und
benennet ein Nacht einem jeden ein Anzahl Leute/die er möge mit
ihm bringen/und nicht mehr Personen/ denn ein Nacht ihnen
zulassen gefällig ist. Auff dieselbige Zeit läset ein Nacht den
Markt oder Platz mit Sand beschütten und umbschranken/
und jedem ein Hütte/ daer mit dem Grichwarten und seinen
Verwandten seyn möge/ machen; auch jedem ein Todtenbar
mit

mit Kerzen/Vortüchern und andern Dingen / die zu einer Le-
che gehö:en. Es wird auch einem jeden seines Gefallens ein
Beichtvater / zwey Grieswarten / und einem als dem andern
gleich Harnisch un Wehr zugelassn / oder möge sich des als selbst
zu Ross oder Fuß vereignen / wie sie deshalben in Schriff:en ver-
sprochen und zugesaget haben. Und alsdann in Gegenwart ihrer
beyden lest ein Racht gleich Schutz und Schi: in öffentlich aus-
rufen und verkünden / daß niemand schreie / deute / wüncet oder
sonst Zeichen thue und gebe; Und welcher das nicht thuet / dem
wolle ein Racht durch den Nachrichter / der dem gegenwertig
seyn soll / mit einem Handbeil und Block die rechte Hand und
den lincten Fuß abbauen lassen ohne Guad. Es werden alle
Thor verschlossen / alle Thü:rn / Wehr und Mau:en besetzt / und
alle Gassen mit einer Ketten durchgezogen bewahret und verset-
hen; Weiter wird verboten daß kein Frauenbild noch Knab un-
ter 13. Jahren alt darbey zu seyn oder stehen gestattet werde.
Alsdenn bestimmt ein Racht ihnen beyden S u id auff dem Platz
in seiner Hütte zukommen mit seinem Beichtvater und Gries-
warten / und verwechsel: alsdenn einen Grieswarten / und be-
fählt jedem in seiner Hütten zugehen / und auff das allerbestig-
ste mit allem E:is Aufmerksamkeit zu haben / daß keiner wieder
den andern Untreu sonder Befehr noch Vortheil der Wehr und
Waffen suche zu thun noch hab in kein Weis noch Weg. So das
alles beschicht / als denn läßt man sie gegen einander auß:reten /
und wird mit lauter Stim: dreymahl geruffen / zum ersten
zum andern / zum drittenmahl: So werden sie einander ein / wel-
cher verwundet wird und sich dem andern ergibt / der sol hinfür o
geachtet werden Ehrlos / auß: kein Pü:rd mehr sitzen / kein Bart
scheren / noch Waffen oder Wehr tragen / auch zu allen Ehren
untauglich seyn. Und welcher tod: liegen bleibt / und also wie
lautet überwunden wird / der sol ehrlich zur Erden bestattet wer-
den.

den Und dieser der alſo obliegt / der ſoll ſeine Ehre günſtigſt be-
wehet haben / auch ſorthin ehrlicher gehalten werden. Deum im-
mortalem , quanto apparatu quanta hic impietas celebratur!
Quid opus eſt Confessionariis cyclopico Duello devotis ; Quæ
hoc eſt Judiciĩ eluſio ? Cur tam ſeverè in illos animadvertitur,
qui nutu geſtue Duellatores ſerè tuſbant , cum potiùs hi , ſi à
propoſito revocari nequeant , manu pedeq; truncandi ſint ? Si
qui igitur malè providi Principes urbibus nonnullis ejusmodi
privilegia impertiti ſunt , illa quantocyus aboleant , utpote
quod talia nec rectè concedere , nec temerè conceſſis rectè uti
ſubditis liceat.

LXXVII. Si quis olim alteri grave crimen objeciſſet,
nec ſufficienter probaſſet , injurià laceſſito licebat criminis in-
famiam duello depellere ; ceu ſuprà pluribus expoſitum eſt.
Inter ejusmodi crimina relatum etiam fuit in Gallia tempore
Franciſci I (ante enim ejus imperium illud non obtinebat) ſi
quis alium mendacii arguiſſet. Cum enim Rex ille cum Ca-
rolo V. Cæſare graviter colliſus eſſet , & utrinque aſpera prola-
ta eſſent verba , in corona Principum Regem dixiſſe ferunt , *Vir-
rum bonum non eſſe , qui mendacium oblatum non vindicaſſet armis.*
Poſtquam igitur ille mos in Gallia invaluerat , Henricus II.
Rex , Nobiles viros Violum Cabotium Jarnacium & Franci-
ſcum Vivonum Caſtaneum , in publico ſolenni theatro duello
experiri paſſus , & Rege & Proceribus multis ſpectantibus. Ca-
botius mendacii crimen Caſtaneo impegerat , in quo maxima
credebatur in eſſe injuria. Exitus illius conflictus is fuit , ut ſuc-
cubuerit Caſtaneus , iſtu in poplite accepto ; cum enim præ
dolo re ac mœrore animi ſanguinis curſum ſiſti , & vulnus à chi-
rurgis obligari non pateretur , accedente vitæ radio deceſſit.
Rex Caſtaneo favens , præterq̃ve ſpem & opinionem rem eve-
niſſe videns , tantum hinc cepit dolorem , ut religioſiſſimo ſacra-
mento ſe obſtrinxerit , ſua voluntate aut conſenſu nullum poſt-

hac Duellum commissum in *Tbuan, lib. 3. ad Ann. 1547.* Cæterum quàm graviter, hujus Duelli permissione facta, Rex peccaverit, à Prudentibus probè observatum est. Scribit enim idem Historicus, *lib. 22. ad ann. 1559.* à curiosis rerumque intelligentibus observatum, Regem, qui serium duellum, rem Christianam vetitam, infaustis regno auspiciis approbasset, an iudicio vitam amisisset. Vide quæ suprà scripsi *th. 28.* Sed & hunc errorem pro vero arripuerunt Jesuitæ Casuistæ. Putat enim Baldellus *l. 3. disp. 24. n. 24.* licere contumeliosum, & qui te forte mendacii arguerit, occidere: cujus sententiam laudat & sequitur Escobarius. Sed ut suprà monui, cum his Doctrinibus non est in tenebris micandum.

LXXIIX. Sed cum Duellatores ferè magis adfici soleant exemplis quàm rationibus, videant sanè Henricum II. & Carolum IX. Galliarum reges, qui perpetua lege duello damnato, excommunicationis læsæ periculum eorum nomine, qui mendacium aut similem criminationem gladio ultionis non fuissent, in sese receperunt. Audiant Principem Condæum belli pacisque artibus excellentissimum. Anno enim superioris seculi octogesimo secundo, *Monpeli* injecta de nimia jam tum detestabili duellorum frequentia mentione; cum Isaacus Valdeus Munus, qui cum aliis è nobilitate aderat, ea decoris tuendi, cui vitam vere nobili animus posthabere teneatur, necessitate excusaret, Condæus somnia & tanto fastigio digna gravitate interfatur, & magno errore beatæ in eo decus & veram gloriam reponere dixit, quod gloria Dei, ad quam omnia nostra consilia & actiones dirigere debemus. & mandatis ejus, in quorum observatione vita eterna consistit, adversari aut nec nisi pro patriæ jussu Principis, aut inculcata corporis tutela, ac quam gladium stringere fas esse, pronuntiavit. Conversus ad populum, qui post sedile stabat, facie, quò majorem sententia sua fidem adstrueret, ab eo coram quæsit: An salva conscientia privatus injuriæ ulciscendis liceret ad certamen venire? & cum ille non diceret

nec

nec nisi cum certo damnationis aeternae discrimine id fieri respondisset, hoc jam constanter, inquit, tenete, & autore me, qui pro decore vestro & gloria ultrò me sponsorem & pradem offero, illas de decore & gloria erroneas opiniones ex animis vestris in posterum delete. Thuanus de Vita sua, lib. 2.

LXXIX. Cum igitur illa postremi generis Duella sint prorsus improba & detestabilia, nihil ego addo de Patrinis seu arbitris, nihil de sangvinolentis provocationis symbolis, anulo dato, aut chirotheca projecta, nihil de chartis, nihil de jure provocantis aut provocati, nihil de delectu armorum, de loco, tempore, aliisque damnati actus ritibus, in quibus alij ita multi sunt, & illa tam promptè decurrunt, ac si in stadio versarentur, aut actum aliquem legitimum describerent. Quorsum enim de his? Si enim constat hæc Duella simpliciter esse illicita, ejusdem necesse est notæ sint omnia illa, quibus illa juvantur, instruuntur ac promoventur. Nihil quoque scribam de illis Duellis, quæ Principes, τὸ κύριον Reip. in sua manu habentes, condicunt: quale fortè fuit illud inter Carolum V. Imp. & Franciscum I. Galliarum Regem superiori seculo agitatum. Nihil etiam de duellis in justis bellis, ab utriusque adversæ partis ducibus aut militibus delectis susceptis, utpote causam diversam habentibus, ceu suprà jam monitum est th. 19.

LXXX. Redeo ad Duella Cyclopica à me appellata, quæ illa pacto quibusque pœnis hætenus fuerint coercita. Laudari hic cum primis meretur justus quorundam Pontificum, Julii II, Leonis X, Clementis VII, Pii IV, Gregorii XIII, Clementis VIII, & Concilii Tridentini zelus, quod Principes aut Duces militares subditis sive militibus suis duella permittentes, ipso facto abstinenti sacris esse jubentur, perpetuò infames, diffidati, læsæ Majestatis rei, intestabiles, puniuntur ut rebelles ac seditiosi, suæque jurisdictione ac dominio excidunt. Duellatores verò injustissimum hunc actum condicentes & absolven-

tes, ipso jure excommunicati sunt, omnibus suis bonis priuatur, perpetuam contrahunt infamiam, superstes victor apprehensus ut homicida punitur, in conflictu cadenti sepultura Ecclesiastica denegatur. Iisdem se pœnis obnoxios reddunt, tria ad duellum alterius nomine quem provocant, illi interfunt, vel præsunt, aut quovis modo Duellatores committunt, iis in actu hoc detestabili favent. De quorum Pontificum constitutionibus præter alios prolixè egit Gregorius Carassa *Traët 2, de Duello.*

LXXXI. In Gallia cum Duella hæc essent frequentissima, meritò etiam gravissimis in illa edictis pœnisq; animadversum est. Vetera Duella sub vitæ pœna, & eorum, qui interfunt, bonorum confiscatione in occisos, supplicium Majestatis additum; ut cadavera per urbis vias infami crati imposita ad scalas Gemonias à carnifice pertrahantur, & patibulo suffigantur. *Tibuanus lib. 129. ad ann. 1602.* Hunc de eodem argumento ita differens excipit Barthol. Gramondus *lib. 1. histor. Gall. ad Ann. 1614. Interdicta item certamina singularia, adjecta q; veteribus non a pœna. Incassum. Vana in id remedia legum, nisi desuper mutantur adfectus. Prævitare naturæ excidio suo in vetitum nituntur Galli, gens in sui perniciem nata, prodigaq; sanguinis, Deo & Patriæ debita. Hac causa motus Galliarum Clerus cum rem ad Regem derulisset, & severius Edictum ab illo contenderet, ita narrare pergit idem Gramondus *ad Ann. 1615. Rex edictum promulgari jubet majore quàm antea, severitate, in monomachos. Verum ex vetito gliscit auctoritas crimini, majoreq; post legem licentia grassatur iste furor. Mirum, Gallos, qui passim mutabiles sunt, in eo pugna genere adeò constantes esse, ut non Dei, non Regum legibus, non mansuetudine flecti possint, ut ex gladiatoria palastra transcant in omnes Christianos. Idemq; iterum lib. 3. ad Ann. 1617. In Nobiles pleraq; congesta: primum de effreni in lanienam libidine, per quam se mutua internectione delent pralio singulari; quæ pestu præcipuè grassatur in Gallia. Barba-
ra sane**

ra sanè nationis animas mansueti et delitæ, quæ se mutuo necant vano honoris aucupio homines. Nec satis, provocatum pro libidine provocantis in arenam descendere, nisi ab utraque parte occentur, qui nullo invicem dissidio ferrum stringant, & sæpe amico sanguine cruententur. Cleri præcipuum studium fuit, in eam pestem Comitibus Gallia generalibus sub annum 1015. habitis. Malo ingravescente renovatum Edictum Regum proscribendis, qui legem infringere; vestes, patibula, omnis demum infamia collata in noxios; sed hac in irritum. Prævaluit libido in sanguinem, gladiatorum virtus; agnitumq; tandem malo experimento Monomachiam apud Gallos pro virtute acceptam Nobilibus, unumq; è criminibus esse, quæ vetabuntur semper, & semper valebunt.

LXXXII. Non possum quin pauca Gramondo repenam, & quidem ex Poëta:

Quid tristes querimonia,

Si non supplicio culpa reciditur?

Quid leges sine moribus

Vana proficiunt?

Si enim quælibet lex habet *δύναμιν ἀναγκαστικὴν*, facultatem cogendi, mirum sit, eadem autoritate Edicta tantorum Regum non pollere. Certè si ejus ingenii sunt Duellatores Galli, uti Gramondus significat, ut eos insanire juvet, atque ut omnino sint *ἀνίατοι*, insanabiles, cum talibus quomodo agendum sit, jamdudum viderunt nosq; docuerunt veteres Philosophi. Ego verò crediderim, illa Edicta Regia auctoritatem suam paulatim perdidisse, quod magno loco positi quidam Duellatores, aut singulari gratia florentes factum suum impune tulerint: qualia impunitatis exempla in publicum sunt perniciosissima. Notum est illud,

Omne animi vitium tanto conspectius in se

Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.

Hodie verò Gallia Rex hæc Duella tam seriò vetuisse &

nam severè punire dicitur, ut nullus gratiæ locus, nulla facinora huic venia sit. Scilicet ita Legibus & Legislatores sua conflat auctoritas, si obsequium à bonis eliciat ipse honestatis amor, ab improbis illud & invitis formido pœnæ extorqueat. Ubi hic legum est vigor & sacrosancta auctoritas, in profectò Duella non & vetabunt semper Legislatores & tamen eadem volebunt.

LXXXIII. In Belgio etiam aliquoties Edicta fuerunt lata, quibus Duellatorum coerceretur furor. Et quidem Philippi II, Anno 1589. & plenissimum Alberti & Isabellæ Anno 1610. idemque repetitum fuit Anno 1624. quo provocantes & in Duellum consentientes infamia notantur, Nobilitatis insignibus ac prærogativa exuuntur, officiis, honoribus ac muneribus omnibus spoliuntur, ac dimidia bonorum pars proscribitur ac publicatur. Duellatoribus verò si lubitum sit, ut modò in constituto duello loco compareant ac conspiciantur, ultimo addiuntur supplicio, bonaque tum omnia fisco applicantur. Cautum quoque est edicto Alberti & Isabellæ, se eos, qui provocationi non pareant, in suam fidem & protectionem recepturos, & si quis eis hanc mansuetudinem contumeliosè exprobrat, arbitraria in eum pœna animadversuros esse. Item in Regno & provinciis Sveciæ ante annos haut ita multos gravissima Lex & pœna in duellatores hos prudenter fuit constituta. Universalis verò Germaniæ Constitutio in Comitibus Ratisbonensibus qua formula sit concepta, cognitu cum primis est necessaria: quam adeò integram huic Tractatui ex Diario Europæo subjungemus, & propter rationum momenta Saxo-Gothanum adjiciemus. Faxit Deus, ut cum Imperantes vera prudentia & sollicitudine, cum parentes placido obsequio excitati, iudiciorum ordinem atque auctoritatem tueri ac revereri discant, & cum aliis, tum Charitatis & Patientiæ Christianæ legibus devoti, perturbationibus suis efferatis litare & infernalium humani generis hosti victimas immolare dediscant. pro quibus victima factus est

JESUS CHRISTUS.

Keyserl. Resolution auff das Reichs-Bedencken wegen der DUELLEN.

dictiret auff dem Reichstage zu Regenspurg den 22. Sept.

Anno 1668.

 Er Röm: Keyserl: Majest: unserem Allergnädig-
sten Herren/hat deroselbe zu gegenwärtigem Reichs-
tage ad interim bevollmächtiger Keyserlicher Com-
missarius, der Hochwolggebohrne Graff und Herr/
Herr David/ des Heil. Röm: Reichs Graff und
Herr von Weissenwolff (tot. tit. gehorsamst referirt und einge-
schickt / was des Heil. Röm: Reichs Chur. Fürsten und
Stände bey erst besagtem Reichstage versamlte Räte/ Post-
schafften/ und Gesandte ihme sub dato den 30. nechst vo. wiche-
nen Monats julij bey der für gut befundenen Verbesserung
des Policer-Wesens für ein Reichs-Bedencken zu eröffnen be-
liebige gewesen. Wie nemlich fürs erste im Heil: Röm: Reich
dem hochschädlichen duelliren/ Balgen und Kugelwechseln zu
begegnen/und was ihres vernünftigen Dafürhaltens zu nach-
trücklicher Abstellung solchen allzuweit eingerissenen unchrist-
lichen Beginnens für ein durchgehend/ernstliche Verordnung
von nöthen seyn wolle/ damit aller Vorwand/ Anlaß und Ur-
sache zuder gleichen Excessen benennen/ und das streblimüßi-
ge Schmähren und injuriren als der Uhrsprung solchen Unheils
verhütet werde/ oder da dawider gehandelt winde/ dem Belei-
digten schleunige billigmässige Satisfaction widerfahren möch-
te/ also daß wo einer entweder mit Worten oder mit That ge-
schmähet und beschimpfet worden/kein ordentlicher Proceß ver-
flattet/sondern wann der Beleidigte solches bey gehöriger instanz
anzei-

anzeigt/ darinnen ganz Summarie und dergestalt verfahren
werde sollte/ daß wann sich befindere/ dz der Injuriant sich zu ei-
leidigten ohne Uhrsach genöthigt/ t/ der Injuriant nebenst Defun-
dirung der Unkosten zu gebührender Satisfaction vermittels ei-
ner Ehren Erklärung/ und öffentlichen Abbitte oder Wieder-
ruffs mit der dabeygefügten Erklärung daß ohne große erheb-
liche Ursachen einiger reservation honoris, wodurch die infa-
miam zu evitiren per indirectum gesucht würde/ nicht Stat
zu geben/ so gar daß auch der Richter/ da Er die Ehre ohne gnu-
gliche erhebliche Ursache vorbehalten sollte / selbst darumb zu
straffen wäre/ ohne alle Weltläufigkeit vermöcht/ und darzu
ohne Respect der Person mit einer empfindlichen Geld- oder
Gefängniß-Straff/ oder nach Beschaffenheit des Verbrechens
und anderer Umstände/ wol gar mit der Landes Verweisung
oder noch schärffere Straffen angesehen/ ja da einer de andern mit
thätlichen injurien/ beborab mit Prügeln und dergleichen harten
tractamenten vor sich selbst oder durch andere zu beschimpffen
angestiftet/ in solchen Fällen gegen den Thäter/ Anstifter/ und
Helffer nach Gestalt des Delicti und qualitat des Injuriati wohl
gar mit Leib und Lebens- Straffe verfahren werden/ daß auch
die Obrigkeiten/ da sie ohn vorgehende Klag des Injuriati von
dergleichen Injuri- Handeln etwas vernehmen würden/ ex offi-
cio solche Injuri- Sache durch gültliche Vergleichung/ oder rech-
tmäßige schlämige Entscheidung belege/ und dadurch aller An-
laß zu weiterer Nachsuchung aufgehoben seyn/ und dem Belei-
digten nicht unbenehmen seyn sollte/ sich mit dem Injurianten
absonderlich in der Güte zu vertragen/ jedoch der Obrigkeit ver-
würflicher Straffe ohnabbezüglich. Und was fürs andere ver-
besagte/ der Ehr- Fürsten und Stände/ Räte/ Bottschafften
und Gesandte zu desto mehrer Venehmung der nunmehr fast ein-
gewurzelten opinion des puncti honoris für gut und nothwen-
dig

dis ermeffen/ daß in bevorstehender allgemeiner Reichs Consti-
tution, und von Chur-Fürsten und Ständen/ in deren Landen
ausgehenden Edicten und Mandaten mit mehrern ausgeführet
werden solte/ wie das blutige Balgen und Kugelwechseln/
wieder Gottes Wort/ die natürliche/ geistliche/ und gemeine
geschriebene Rechten/ alle Ehrbarkeit/ gute Policen und dem
gemeinen Ruhe und Friedens-Stand lauffe/ nicht weniger der
Obigkeit in ihr Ampt gegriffen/ und dardurch Verrgermüß ge-
geben werde.

Welches alles wie vor Allerhöchst ged. Ihre Keyserl: Maj.
sehr vernünftig/ und dabey insonderheit dis wol überlegt besun-
den/ daß die angethane Injurien keinem an seinen Ehren oder er-
worbenen ehrlichen Nahmen icht was von Rechts wegen
schaden/ vielweniger dergleichen verdamliches Blutvergießen
entschuldigen/ zumahlen dem Injuriato schon in andere Wege
per viam juris gebührende Hülffe und Satisfaction beschehen kön-
ne/ auch dem provocato, da er gleich nicht erschiene/ an seiner
Herzhafftigkeit und Ehrenstande nichts abgehe/ und ein jeder/
welcher der Ehrselichen Religion zugethan ist/ von selbst billig
betrachten solte/ daß ein solch unchristlich Ehren-Rettung ohne
das sehr gefährlich und ungewiß sey/ dergestalt/ das die provo-
canten selber öftters unterliegen/ und in Einbüßung des Lebens/
welche sie zu Dienste des Vaterlandes hätten erspahren können/
mit Leib und Seel jämmerlich zu Grund gehen/ bevorab aber/
daß auch die Secunden/ ohne daß sie einander das wenigste Leid
zugefüget/ dennoch miteinander unmenschlich/ und fast Teufli-
scher Weise kämpfen thun. Also lassen Ihre Keyserl: Maj: dis
reifflich und wolertwogne Reichs gutachten Thro nicht allein
alles seines Inhaltes Allergn. gefallen/ sondern haben sich
auch nach Anleitung desselben dahin allergnädigst resolvirt.

Erstlich daß alle und jede fürseßlich angestellte Duella und

Wiltgeren zu Rosß und Fuß im ganzen Römischen Reich ohne Unterscheid der Persohnen/ was Standes/ Würden oder Wesen die seyn/ bey nachgesetzten Straffen sollen verboten seyn / also/ daß (außer der rechtlichen Nothwehr/ darzu einer in continenti äusserst benöthiget ist) männiglich sich nicht alleine aller gewaffneter Handanlegung/ sondern auch aller Ausforderung zu Duellen und Balgen zu Fuß oder zu Pferd/ der Außgefordert aber aller Erscheinung/ und die gesuchte Verstände alles Rahts und Thathandlung/ Beywohnung/ Vorschubs und Beystands enthalten sollen. Fürs andere/ gleichwie eine jede Obrigkeit umb alles menschliche Blut / so durch conniventz unzeitig vergossen/ Rechenschafft zu geben schuldig ist/ also sollen alle und jede Obrigkeiten und Beamte / wie die Rahmen haben mögen/ so bald sie von einigen angestellten Kämpffen Nachricht erhalten/ den Balgern und ihren Secundanten/ solch. n bey Verlust Leib und Lebens nicht alleine zuverbieten/ sondern auch solches sträffliche Vorhaben durch arrestier- oder Verhaftung ihrer Persohnen/ sie seind ihrer des Orts Obrigkeit Jurisdiction unterworffen oder nicht/ und sonstendurch alle mögliche Wege und Mittel zu verhindern schuldig v. gehalten seyn. Drittens soll nicht weniger denen Wirthen und Hausvätern/ in deren Häuser bey Mahl- oder Hochzeiten/ oder andern Zusammenkunfften sich einige Zänckereyen erregen/ bey unausbleiblicher Straffe auferlegt werden / daß sie nicht alleine die intereßirte zu Fried bringen/ sondern auch auff Verspiiren/ daß es zu wüthlichem Duell kommen dürfte/ solches der Obrigkeit anzeigen/ damit dem Provocanti und provocato alsobald Einhalt geschehen möge/ wie dann auch sonst an allen Orten/ auff die Friedensförder/ Auffwickler/ Haderer und Tumultuirer gute Aufsicht zuhaben/ und wo sich dergleichen etwas zutragen möchte/ denen Obrigkeiten unverlängt anzeigen/ welche dann folgende

die Thäter zur Verhaft bringen und nach Beschaffenheit des delicti abstraffen solle. Sollte sich aber fürs viertte jemand solchen Verbots ungeachtet unterstehen/ und vermessen einen andern untern wasserley Schrein es immer geschehen möchte/ auszufordern/ der sol bloß des Ausfoderns halber/ wann gleich das würckliche Balgen oder Kugelwechseln darauf nicht erfolgete/ noch vielmehr aber wann Er den Kampff und Duell mit seinem Gegenpart/ wiewohl ohne Entleibung ausübet/ ipso facto seiner Ehren entsetzet/ und nach befindenden Dingen/ mit würcklicher Landes Verweisung/ ja auch nach Gelegenheit der Umstände/ mit Leibes oder Lebens Straff/ auch nicht weniger die Provocati wan sie erscheinen/ die Secunden/ gegen welche/ da sie gleichfals miteinander schlagen/ die Bestrafung noch mehrers/ als gegen die principalen/ selbst zu schärfen. Item, die welche sich zu Ausfodern und Cartel-tragen/ öffentlich brauchē lassen/ oder mit Verhelfung Pferd/ Waffen oder sonsten mit Rath und That/ sich des Wercks theilhaftig gemacht/ und endlich auch die/ so einen/ der ausgefodert worden/ aber nicht erschienen ist/ wegen seines nicht Erscheinens schelten und solches schimpfflich vorwerffen/ angesehen werden.

Es sollen auch ferner diejenige / welche die vermerckte provocationes nicht also gleich der Obrigkeit angezeigt/ oder die Duella zu verhindern vermöcht/ und nicht verhindert haben. Item, auch diejenige / welche durch ihre Beywohnung und Concurrentz die Duellanten in ihrem Vorhabē mehrers stärken und animiren/ als abwehren/ gleichfals der Gebühr nach unnachlässig gestrafft werden.

Da es denn weiters nicht nur zu würckliche Duell und Balgē oder Kugelwechseln kommen/ sondern dadurch auch eine Entleibung erfolgt/ so soll alsdann die ordentliche Strafe des Todtschlages wieder den Thäter oder Entleiber ohne Unterscheid/ ob

der selbe gefodert hat oder ausgesodert worden/ Er sey Beleidiger oder Beleidigte/ ohne Respect der Persohnen/ des Stands und Freundschaftt erkennet und ohne Mittel vollstreckt/ und dawider einiger appellation, intercession oder Fürbitte/ nicht Statt gethan/ denen Balgern aber/ welche im Duell todt blieben/ kein Begräbniß in Kirchen oder Freydhöff zugelassen werden.

Unn demnach die Erfahrung allzubiel bezeuget/ wie sich mancher den eitel Ehrgeiß/ eingebildec Ehren-errertung/ oder Privat-Neid und Rachgier mit solchen Eysen angelegen seyn lassen/ daß Er zu Erfüllung seines bösen Vorhabens/ damit er nicht darau gehindert werde/ oder auch denen ausgesetzten Straffen/ desto mehr entgehen möge/ in des dritten Territorio, den Kampff veranlassen/ und anstellen/ oder sich nach vollbrachter That dahin salviren thut/ so solte/ wann der Kampff in Teutschland vorgegangen/ und der Thäter intra fines imperii zubetreten ist/ die Obrigkeit desselben Orts/ wo Er anzutreffen/ selbigen dem Judici Domicilij seu commissi delicti auf Begehren unweigerlich liefern und abfolgen zu lassen/ schuldig seyn/ aus den Fall aber/ er sich gar außer dem Röm: Reich retirirt hätte/ gegen Ihn nach Ausweisung der Rechten in contumaciam verfahren/ auch die Execution in Effigie vorgenommen/ v. nichts desto weniger/ wann der selbe nachgehends über kurz oder lang betreten würde/ die angesetzte Straffen ihm realiter erfüllet/ und vollzogen werden.

Damit auch dem Duellanten die Mittel zu Ergreifung der Flucht/ so viel mäßig benommen werden/ soll bey den Pfaffen und sonst/ ein-für allemahl die ernstliche Verordnung geschehen/ daß bey Vermeidung unausbleiblicher schwerer Straffe keinem/ der sich mit Duellen vergriffen/ einig Vorschub zu eutkommen/ mit Pferden/ noch in andere Wege gegeben werde.

Was im übrigen mehr besagte der Chur-Fürsten und Ständen/

Ständen Rächte / Botschaften und Gesanten von denen auff
Universitäten und Academien vorgehenden Excessibus angere-
get/daß sich die Studenten bald umb einer liederlichen Ursa-
chen wegen mit einander schlagen/und balgen/ also und der-
gestalt/daß mancher entweder in der besten blühenden Jugend
zeitig umb das Leben kommt/oder mit der Eltern höchsten Be-
trübniß an Gliedern so weit zu schanden gemacht und übel zus-
gerichtet wird/daß er seine Tag ein elender Mensch/ und das ihm
etwa vom Gott verliehene gute Talent deswegen ohne Nutzen
seyn muß.

Als lassen Ihre Kaysrl: Maj: Ihre allergn. gefallen/daß
künfftiger Reichsordnung specialiter auch einverleibet werde/
das Chur-Fürsten und Stände/ welche über gemelte Universi-
täten und Academien zu gebieten haben/ nach Anleitung besag-
ter Reichs-Ordnung gleichfals solche Fürsorgung thun wollen/
daß auch daselbst unter den Studenten/ in allem Aufsehern/v.
balgen/ein ernst und gute Disciplin erhalten/und der Unschuldige
für Gewalt und Thätigkeit geschützt werde.

Welches aus Allerhöchsig: Ihrer Kaysrl: Maj. Aller-
gnädigstem Befehl anfanges ged. Herren Kays: Commissarij
Excellentz Ihne der Chur-Fürsten und Stände gevollmächtigte
Rächten/ Botschaften und Gesanten zuverläßlichen Kays: re-
solution hinwiederumb anzufügen nicht unterlassen wollen/
und verbleiben denenselben respectiv freundwillige/ auch ange-
nehme Dienst und Willfährigkeiten zu erzeigen jederzeit willig
und gestiffen/ Sign: Regensparg/ den 19 Sept. Anno 1668.

David Graff von Weisenwolff.

Von Gottes Gnaden/Wir/

ERNS

Herzog zu Sachsen / Jülich / Cleve und
Berg/Land-Gräfin Thüringen/Marggraffe zu Meissen/Grä-
fe zu der Marck und Ravensberg/ Herr zu
Ravensstein/ıc.

Wir bieten unsern Prälaten / Grafen und Herren/
auch denen von der Ritterschafft/Haupt-und Amt-
leuten/ Ampts-Vertretern/ Schöffern/ Ampts-
Zerwalttern/Bürgermeistern und Rätthen in denen
Städten/Schultheissen/ Heimbürgen und Dorffs-Vormün-
dern/auch allen und jeden unsern Unterthanen/ wes Standes
und Würden sie seyn/Unsere Gnade und alles Gutes / und ist
Uns in unentfallenem Gedächtniß / daß in dem/ bey der jüngst-
hin den 25 und folgenden Tage des Monats Junij auff unser
gnädiges Ausschreiben / alhier gehaltenen Zusammentunft
unser getreuen Land-Stände und darauff gehaltenen reiffen de-
liberation, auffgerichteten Reces/ unter andern auch wegen des
leidigen Balgens/ wie demselben durch ernste Bestrafung zu
steuern/ein gewisser Schluß gemacht worden.

Welches bey diesen ohne das noch innewehrenden grau-
samen Krieger-Zeiten/darinnen viel Christen-Blut wie Wasser
vergossen wird/sehr überhand nehmen/und be-onders bey denen
von der Ritterschafft dermassen gemein werden wil/ daß auch
von vielen davor gehalten wird/wenn einer die ihm etwa zuge-
fügte injurien durch ordentliche Weg Rechts von der Obrig-
keit ahnten solte/ es ihm ein grosser Schandfleck/ und er daher
gleichsam nicht mehr vor ehrlich zu achten sey / sondern es lege
ihm

ihm Standes halber ob/ alles mit den en Waffen auszutragen/
solte gleich Leib und Seel jämmerlich darüber auffgehen.

Diesem nun zu Folge/ haben wir in Betrachtung unsers
tragenden hohen Landes Fürstlichen Ampts uns nichts weni-
ger schuldig erachtet/ Gott zu Lob /und zu Abwendung aller-
hand Blutschulden von unserm Fürstenthum und Lande / die
durch das leidige Balgen zugeschehen pflegen / auch zu Erhal-
tung unsers Obrigkeitlichen Ampts / und Beförderung des
Christenthums / so durch solche Thätligkeit nicht wenig gehin-
dert wird / vorgedachtem Schluß durch dieses gegenwärtige
Aus schreiben zu männigliches Nachrich zu publiciren. Und
ist demnach unser ernster Wille und Meinung / daß die ohne das
in Gottes hochheiligem Wort und denen beschriebenen Rechten
so hoch verbotene provocaciones und Ausforderungē/ auch dar-
auff erfolgende Duella und Balgereyen/ es geschehen gleich die-
selben von was vor Standes Personenes immer wolles/ in un-
serm Fürstenthum gänglichen abgestellt / und dafern einer oder
der ander diesem unserm Verbot in unserm Fürstenthumb und
Landen ins künfftig wieder kommen/ und vorgeretzte Duell und
Balgereyen würcklichen antreten / auch dadurch einer oder der
ander entleibet würde / die ordentliche Strafe des Todtschlages
ohne Unterscheid wider den Thä:er oder Entleiber / es habe
derselbe gefordert oder sen ausgefordert worden/ erkennet/ er auch
alle die jenige/ so zu solchem Ausfordern und Balgen Raht und
That gegeben/ oder sich zu Beschieds Leuten gebrauchen lassen/
oder sonst/ wie sie es zu thun vermocht/ nicht abgewehret/ ex-
tra ordinem mit Ernst gebührend gestrafft werden sollen.

Bürde aber jemand von unsern Unterthanen ausser un-
serm Fürstenthumb und Landen solche Duellen und Balge-
reyn verüben / so können wir zwar desselben Orts Obrigkeit
dissals der Bestrafung halber kein Ziel sehen: Wir seyn aber
nichts

nichts desto mind inder gemeynhet/ wosern solche Thätligkeit dafelbß der Gebühr nach nicht geahnet werden solt/ den Thäter in unserm Lande nicht ungestraft zu bleiben lassen/ sondern vielmehr entschlossen/ die Straffe der gemeinen diffals waltenden Rechten nach Befindung anzuordnen.

Und bewaget uns zu dieser unser also vorhergesetzten Meynung nicht allein das gemein/ die in das Gewissen tieff eindringende helle Stimme des Göttlichen Worts: Wer [außer der blossen Nothwehr] Menschen = Blut vorsehl. vergesst/ dessen Blut soll wieder vergossen werden/ und die traurigen Exempla, welcher gestalt der gerechte GOTT zu allen Zeiten / wegen der nicht-gestrafften Blutschulden ganze Länder umbgekehret hat/ sondern auch insonderheit/ daß mit unverletztem Gewissen d. diffals keine limitation, declaration, conniventz oder Nachsehung Statt finden könne.

Denn so viel erstlich den Provocanten oder Auffforderer belanget/ so hat derselbige sich im geringsten auff einßige Nothwehr nicht zu beruffen / sientemahl er von Niemanden mit Gewalt angegangen wird/ welches die Natur einer jeglichen rechtmässigen Nothwehr erfordert / und ob wol etwa schimpffliche oder sonsten andere anzügliche Worte von dem Gegenheil gefallen seyn möchten/ so wird doch durch dieselbige weder ihm an Leibe noch an seinen Ehren etwas geschadet/ sientemahl keinesweges davor zu halten/ daß in eines jedwedern privati Macht oder Gewalt bestiehe / durch solche Worte oder Nachrede stracks des andern Ehre in der That abzuschneiden oder zuberlegen / welche g'eich wie sie aus tugendhaften Thaten entstehet/ also wird sie auch nicht denn durch lasterhafte Bezeugungen verlohren oder verringert / denn sonst würde wol einer oder der ander böse Bube in einer Stunde ganze Communen durch schimpffliche Nachrede in ihre exultation und guten Nahmen bringen können. E

Es ist zwar nicht ohne/ daß wenn allemahl zu solchen injuriis still geschwiegen werden solte/ es bey vielen das Aussehen gewinnen dürfte/ ob wüste der injuriatus sich der bezüchtigten Thatea schuldig / aber diereil wieder solches Beginnen schon zu Recht gewisse Verordnung geschich/ daß der Injuriant dem verletzten Theil über die unterschiedlich verwürckte Straffen/ auch Verlust seiner Ehren in welche er gefallen/ durch Abbitte/ Wiederruff / oder auch wol nach Gelegenheit der Fälle/ gar schrifteltchen Revers, gnugsahme satisfactio/kehr und Wandel thun muß: So hat es einigen Ausforderers und Balgers nicht von nöthen. Welche vermeinte Ahntung der Ehren auch ohne das sehr ungewiß und gefährlich ist/ alldiereil die Erfahrung bezeuget/daß zum öfftern solche Ausforderer unten liegen/ und ihrer Seelen Seeligkeit verlustig/ auch wol die obsiegende Injurianten in ihrer Intention der vermeintlich von ihnen gethanen Beschimpffungen/ bekräftiget werden.

Und ist diese böse bißhero in unserm Vaterland teutscher Nation eingerissene Meynung/ bey dem hellen Glantz des heiligen Evangelii/ und in demselben uns vorgestellten/ sanftmüthigen Exempel unsers Heylandes und Erbsers/ nachdem wir Christen genennet werden/ umb so viel destomehr zubezugen und abzuschaffen / alldiereil dergleichen leichtsinnige Duella und Balgeren weder in der Türcken noch anderer Barbarischen Heydnlichen Völcker annalibus zu lesen / ja wol dieses diinnen zu finden ist/ daß sie mit harten Straffen wieder solche Ausforderer verfahren haben.

Es greiffen solche Provocanten ferner der ordentlichen Obrigkeit in ihr Ampt/ und nehmen wieder Gottes ausdrückliches Verbot das Nach-Schwerdt in ihre Hand/daß ihnen nicht gegeben ist/ daheru dann nicht unbillig es in unsers Chur- und Fürstl. Hauses Landes und andern constitutionen verordnet wor-

worden/ daß solche Ausforderung/ auch die ohne Ehrenrührige Wort geschehen/wenn es gleich darauf zum würrlichen Duell nicht gelanget ist/willkührlich gestrafft werden/ welche Constitutiones wir auch in unserm Fürstenthumb und Landen hienmit erneuret haben wollen.

Betreffend aber die jenigen/ so von andern provocirt und ausgederert werden/so befindet sich auch bey denselbigen/ wenn die provocation gleich mit Ehrenrührigen Worten geschehen/ keine erhebliche Ursache/ warum sie gelinder anzusehen/ insonderlich sie ebenmäßig / in dem es in ihrer Willkühr steht zu erscheinen/oder die Sache vor die ordentliche Obrigkeit zu bringen/ keine Nothwehr anzuziehen haben / und der Schimpff/ den sie nun ob dem nicht Erscheinen/ vermeindlichen entziehen wolten/ eine bloßse Einbildung ist/ und nicht weniger / als wenn einer wegen zugefügter schimpfflichen Wort ausfordert/wieder Gottes Wort und der Obrigkeit Verbot laufft. Und diemehl auch der Provocant und Ausforderer gemeinlich nicht ohne Geheiß sondern nach dem Er vorher durch gegeben eine Ursach und oftmahls Ehrenrührige Worte und Nachreden irritiret und bewogen worden/ den andern beschicket/und zum Duell ausfordert/ und nichts desto minder aus obangeregten Ursachen/ solcher beschickenen exacerbation uncrachtet/auff erfolgte Entleibung vor einen Todtschläger gehalten / und daher mit der ordentlichen Straffe des Todtschlagés belegeet wird/ so kan auch dem provocato in keinem Wege zu statten kommen/ daß er durch die beschickene Beschickung und Ausforderung von dem provocation irritiret und zu Erscheinung gleichsam auffgebracht worden/ bevorab in Fällen da er/wie es oft geschieht/sich zu dem provocation mit harten Worten und schimpfflichen Reden und Gebärden/auch wol sonst in andere Wege genöthiget. So ist es auch ein übel eingebildeter Wahn/ als wenn dem provocato an seiner Herrschafftigkeit und Geburts-Ehren / oder profession-

Stam-

Stande was abglenge/wann er zu dem Duell nicht erscheinen
solte/sintemahl die Herrghaftigkeit und Mannheit nicht darin-
nen bestehet / daß man ohne Vermunft sich blind hinein nach
der Affecten Auffsteigung in Gefahr begeben / sondern daß man
vor her die Umstände der Honestät und Ehrbarkeit / auch eines
besondern Ruhes und ehrlichen Lobes wol betrachte. Und gleich
wie der keines Weges für feig und kleinmühtig zu achten / der
sich derer Thaten enthält/daraus ihm sonst ein sonderbahrer
Schimpff und Schaden unfehlbahr entstehet: So wird ja von
ihm dergleichen viel weniger mit Zug und Warheit gesagt
werden können/wenn die vorgefallene Occasion also beschaffen/
bey welcher nicht allein kein rechtes Lob der Mannheit / sondern
auch dar zu die höchste Gefahr Leibes und der Seelen Seeligkeit/
so allen irdischen Gütern weit vorzuziehen/ unfehlbahr zu be-
sorgen ist. Welches alles / weil es uns gemein einen jedwedern/
auch hohen Verohnen und die im Adelsstande begnügen angehet:
So kan auch das Verbot der Valgeren/ und die auff dasselbe
gesetzte Straffen mit Zug/und gutem Gewissen nur auf die Ple-
bejos und gemeine Leute nicht restringiret und gezogen werden.
Und gilt darwieder keine Opinion und Gewohnheit/wie alt und
eingewurzelt die auch inder seyn möge/also gar / daß sie als dem
Göttlichen und natürlichen Recht / auch aller Ehrbarkeit zu-
wieder/in Ewigkeit nicht verjähret werden kan.

Derowegen wir dann auch unsers Orts nicht unbillig
obigem Schlus zu Folge ohn Unterscheid der Verohnen diese
Verbrechung zu anthen gemeynet seyn.

Und beschlen dar auff obgedachten unsern Land-Stän-
den und andere Unterthanen/wes Standes die seyn/daß sie sich
solches Lasters bey Vermeidung unser höchsten Ungnade und
unnachlässigen Bestraffungen gänzlich enthalten/ auch dar zu
niemand einigen Raht / That oder Vorschub heinlich oder of-
fentlich/ in was Wege oder Weile es auch immer geschehen

Wnte/lassen/sondern vielmehr ein jedwel er / so viel an ihm ist
dasselbige mit rechtem Ernst und Eysen abzuwenden helfen solle;
Gestalt dann unser ferner Wille und Meynung ist/ daß alle Ge-
richts-Herrn Beampten und andere Obrigkeiten/ in deren Ge-
richten solche Duella und Balgerenen sůrgehen/bey Zeiten inhi-
bition thum/auch die Wirthe und Hausbä er in denen Häusern
da etwan bey Conviviis, Hochzeiten/ oder andern daz zu Ursach
und Anlaß gesucht wird/Friede gebi. ten/ v. da demselben mit
Stat gegeben wird/ wie man solcher Zäncker und Stäncker
sonsten in andere geziemende Wege loß werden können mit Zugie-
hung der andern geladenen Gäste (als denn dißfalls unserm
Christlichen Desiderio nach/ die von der Dürterschafft uns un-
terthänig an die Hand zugehen/jüngst hin zugejaget und vernö-
then haben) zusehen: da aber über dasselbige das Balgen fort-
gestellt wird/bey der Pflicht damit sie uns verwandt seyn sich
außerstes Fleißes und Ernstes bemühen sollen/ daß die Thäter
Insonderheit / da etwan einer oder der ander gar entleibet / zu
Hafft gebracht/ oder der Thäter flüchtig würde/ derselbige ver-
folget / und davon uns oder unser Regierung also gebührende
Anzeige gethan werde.

Wie nun dieses alles dem Göttlichen Wort gemäß/ und
zu Verhütung vieler Ungelegenheit / auch zu Erhaltung guter
Disciplin und Zucht/ gereichet: Also vollbringen sie hieran un-
sern zuverlässigen Willen / und wir seynd ihnen samit und son-
ders mit Fürsßl. Gnaden wol beygethan. Signatum Gotha den
4. Septembr. 1646.

MANTISSA
cx
MINISTERII CARDINALIS
RICHELII
LIBRO III. CAP. 8.
adjecta.

PAccum Exteris & Religionariis constabilita Gallia jam gaudebat. Eandem Cardinalis Equestri Ordini, qui quotidie in multos enses necemq; ruebat, conciliaturus, intelligebat, frustra doceri, de Summa Viri sapientis adeoq; Christi: ani gloria, per imperium in motus animi, ut & inimicos benevolentia amplectatur, acquirenda: itaque Regi, ad iustitia ferriorem propensissimo, ostendit, nihil adeo legibus divinis, & Republice adversum, quam duella: quibus nobilitatis flos, summum Gallia fulcrum, periret: sic facile persuadetur frenum ex terrore peccatorum in reos, Edicto irrogante in quoscunque criminis affines, provocantes, provocatosq; nihil obstante quacunque gratia, qua ullo modo impetrari posset, munerum privationem, stipendiorum, quorumcunque beneficiorum. Quod si & in munerum successores commoverentur, equestri ordine expungerentur, infamia, adeoq; supplicio extremo sequentibus: quadrans fortunarum fisco cederet: provocantes triennali exilio, aggressores tanquam crimine praemeditato pletereantur: extra Gallia solum idem ausi, multam absentes fortunarum, & reversi, corporis ferrent, nihil minus quam alii: mortis supplicio etiam statuto in amicos secundarum aut tertiarum partium, aequè ac in eos, qui duellum iteratò provocarent.

Summa isthac supplicia edicto Rex per iurandum sanxit, omni gratia praecisa, Ministris iussis, ne gratiam fortè importunitas in totam animadverterent, etiam Mareschalcus Galliae, ut dissidia nobilium

bilium terminarent, ea autoritate, quò sententia negligent, & car-
cere, & aliis multis coercerentur, insignibus nobilitatis exuer. Cum
metui posset, ne provocati, nisi comparerent, umbellæ audirent, unde
omnis mali origo, Rex eodem edicto afferuit, sese illam repulsum pro
fortitudine ducturum & generosum animum prudentia capere,
muniaq; militaria meritum, juratum benevolè amplexurum.

Politica Reminiscencia.

Principes Duella non possunt impunita transmittere, nisi crimi-
nis participes, cum autoritatis compos, legumq; irritamenta negligens.
eàdem cum vitioso involvatur culpa. Nam populi non tantumque
commune in persona Principis violant; sed & Principes, crimine ma-
nifesto non castigato, idem peccant. Nihil autem injustius, quam du-
ella impunè ferri, cum Deus iam sententiam mortis tulerit, ut san-
guinem profundens, suum sit profusum spectaturus: cui lex nova as-
fragatur, ut qui gladium rapuerit, gladio pereat.

Dicam, nullum gravius crimen, cum autoritas summa, quam
Deus sibi reservavit, violetur. Sic enim ipse per D. Paulum, Mea
vindicta, ego reddam cuique meritum supplicium. Accedit etiam sa-
tio Reipublicæ, quæ gravius affigi nequit: quemadmodum enim am-
pla sanguinis profusio corpus debilitat, pallore & languore indiget,
ita Duella generosissimum Nobilitatis sanguinem, quo Reipublicæ
proximè nititur, exhauriunt, ad diminutionem virium, extinctio vir-
tutis, adeoque splendore, cui imbecillitas succedat.

Summo tamen malo, qui succumbunt, involvuntur, solute mi-
nia projecta, unde vindicta divina semet constituunt (sepum, victori-
bus etiam plerumque evidentissime punitis, nisi veram penitentiam
occupent.

Ægerrimè enim fert, suum opus destrui, tanto redemptum, ad-
versario animas, quarum bono omnem potentiam, adeoque viras a
moris exseruit, raptante.

Causa tanti mali in errore damnato, qui mentis mortalia
subivit, gloriam in vindicta, honoris detrimentum in laqueis inquit,

nisi armis satios fiat, constituens. Nihil autem gloriam merebitur, quod cum rationis lege, Deique voluntate pugnat. Equites quidem fortitudinis laudem hinc maximam aucupantur; extremum tamen differunt illac virtus et raptus animi, cum illic absit furor legibus divinis & humanis in usus; adit vero fortitudo ex emulatione laudata, quae omnium periculi contemprix, auspiciis Principis it in hostem Reipublica.

Suis enim finibus describitur, ad modum ceterarum virtutum, quos qui excedit, ad extrema vitii prolabitur. Unde olim Agesilaus apud Plutarchum dicebat, Fortitudinem, nisi iustitia jungeretur, non a. stimandam. Vindicta igitur privata auctoritatis ipsi, etiam sana rationi adversatur, cum iri cordati sit, se ipsum in litibus privatis subiigere, hostem conculcare. Vindicta sanè in Republica beluinum quid est; unde Socrates percussus dicebat, Asinus ego, si forem, recalcitrarem; sed homo, patientiam colo. Malè collocatur honor, quod nec apud Deum, nec legem locum invenit. Ruinoso staret honor fundamento, si motus inordinato nueretur, cum non nisi virtuti adhaeriat, mentesque perversa cum aliunde quærant.

Ex

EJUSDEM MINISTERII

LIB. IV. Cap. VI.

Rex pridem severissimo Edicto coercuerat duella, furor tamen Equesribus familiaris nonnullos exagitabat. Ille error, gloria per vindictam quæ sita, duella virtuti adscribēs, adeo profundas in animis egerat radices, ut penitus evelli nequiret. Apud Macedones olim infamia notam ferebat, qui hostem patriæ nullum occidisset: & apud Gallos Generosi nomine caribat, quicumque a sede socii abstinuisse. Id Rex latis cæterat edictis, ne filios fortissimorum virorum, quod à temporibus Henrici II. frequens erat, porrò periret.

Quemadmodum verò frustra feruntur leges, nisi suppliciiis constitutis sanciantur, Rex nihil parcebat transgressoribus. Marchio Præstinus, filius Marechalci defuncti, ausus erat cum Barone Becio congregari

congre di; unde praefectura secundaria Champania caruit, per aliquot annos aula remotus. Sic ex suspitione gravi Liancurtius, quod in gratiam Ducis Halvini Preffianum provocasset, conjectura valebat, ab Aula arceretur; Rege ad munus primi Cubicularii transferendum, quod Liancurtio debebatur, propenso, nisi à fide dignis, negotioque immixtum comprobatum fuisset, rem provocatione caruisse.

Ista ratio coercenda ad exemplum instituta, spem faciebat nobilitatis erudienda, quomodo sinistrae leges honoris virtuti, Christi-anoque characteri opponantur. Temeritati tamen nulli limites, neque Butevillanus et Chapellanus eo provehantur, ut Rex volens iustitiam, majore quam unquam rigore, in eos exerceret, ne venia coronam laderet, rabie caelum et iudicium quodvis irritante. Butevillanus quidem fortitudine eximia pollebat, etiam inimicorum testimonio; quae prudentia inops in eum furorem proruperat, ut aula fortissimum quemque provocaret, nulla ratione solennium sacrorum, laetis reverentia publici; adeo nihil apud ipsum valebat regium Edictum.

Post promulgatum illud anno superiore Comitem Thieriacum duello sustulerat; hoc ineunte, cum Fret eo congressus, socio cadente, frequens Magnatum dissidium. Hinc à Rege supplicium constitutum: quod ille praesentens, in Flandriam abiit, ubi ab Archiduce Comites in gratiam Memorantia, intercessionem impetrat abolendi poenae. Id Rex à confessorio monitus, ne tantum crimen per laesam conscientiam transmitteret, Archiducis petitem eo usque ratum habuit, ut praestatorum gratia facta, reditum in Galliam permitteret, modo Alalam et Lutetiam vitaret: neque amplius à iusta clementia postulari.

Eadem tamen rabies, Butevillano ad duella familiaru adeo irretiebasur abolitionis indulto, ut palam ferret, quod fama recepta, sese propediem Lutetia, in campo regio duellum inisturam. Non dissimilis sane Lutetiam petere, ubi Marchioni Beuironi, intimis nuntiat adventum, satis facturus de lite, quam in Flandria, ob fidem Archiduci datam, quod Beuiron excurrerat, decidere nequit. Ex utriusque voluntate descenditur in campum regium: seini contra li-

untur, Butevillanus Chapellanus & Bertius, cum Bedrone, Busio Ambrosiano, & Buqueto. Sternitur Busius à Chapellano lethaliter vulneratus: Bertius à Buqueto graviter sauciatur: Butevillanus & Bedron in amplexus prolapsi, post abiectiones enses, pugiones expediebant: sed aequa sorte vitam reciprocabant, ad amicos separandos uti seu. rnt. Tantum audet contemptus Regis per suorem.

Rex certior, matrem Busii Butevillanum misso Nobile quodam attinuisse, Chapellanium Vitriaci harere; eos Lutetiam bene custoditos reduci jubet, Parlamento judicando tradit, gratia propinqua omnia tentantibus negata, quã salva justitia indulgere non posset. Ex sententia igitur Parlamenti capitis supplicium subeunt in campo Greva.

Politica Reminiscencia.

Qui justificat improbum, & qui justum condemnat, eandem apud Deum incurrunt abominationem, teste Salomone in proverbii. Lubentissimè hinc in Chrysostomi transeo sententiam, cuius fine misericordia, non est justitia, sed misericordia sine justitia, non est prudentia, sed extrema imprudentia. Non minus error committitur in condonandis criminibus, quàm in frequentissima justitiæ rigore, cum utrinque prudentia regula requiratur, ne idem incommodum ex lenitate & severitate fluat.

Philippus filium Alexandrum monebat, subditis sese humanissimum ante regiam dignitatem exhiberet, cum postmodum ea lenitas non foret oportuna: sapientissimè reputans, non faciliè Principem erga omnes clementiam exserere, cum subditorum salus saepe rigorem suadeat, & autoritas sine suppliciis improborum constare non possit. Gentilium est proverbium, Ne Jovem quidem absque justitia gubernaturum. Unde Plutarchus in vita Demetrii, nihil Principi magis convenire præ ista virtute. Et Salomon, cujus testimonium omni exceptione est majus, docet, thronum regum per justitiam constabili. Suffragatur D. Cyprianus in lilello de duodecim erroribus, cum justitiam, dicit populorum pacem, puerorum custodiam, provincia tutelam, pauperum

consolationem, sibi ipsi spem beatitudinis futura. Ea profectò Principi
admodum fuerit necessaria, ad aulam repurgandam à litigiosis, qui
nobilium sanguinem hauriunt.

Duelli mortales infra belluas dejicit, quæ per naturam à suo genere abstinēt. Neutri feruntur per sex menses, quotannis induer naturam luporum, cæterum homines: verius dixerim, gladiatores istos omni humanitate posita semper lupos tigresq; humani sanguinis sitientes: pro corde ipsis furor, adeoq; cupido manus in sanguine fratrum colluendi: non fortitudo, sed rabies deliberatè corpus neci, animam damnationi aeternæ exponit: non lex armorum iusta ad hanc barbariem obligat, sed fascinum Diaboli, rationis usum tollens.

Stulta cupido honoris fictitii, quo agitantur, monstrum est
vanitatis genimen, furoris soboles, sanguinis alumnus, de quo Habacuc
refert, cum summos nobilissimos, adeoque fortissimos pradam faciat.
Nulla ratio suaferit, ut priscorum sacra impunè reducantur, ubi homi-
nes ad simulacrum, quasi Moloci aut Saturni, fictitii Honoris immo-
l-
qua cælum abhorreat, [et inferni iones irroante]

Extrema vel inde fuerit imprudente, ^{legem} ~~legem~~ inferni ignes irrogante,
 autoritatis accedit, quæ consensu ^{populi} ~~populi~~ regie
 quum facile exiunt, ad diluvium
 confusionum.